

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Τίτλος πτυχιακής εργασίας:

**Ανάπτυξη Επαγγελματιών Επιστημόνων της πληροφορίας για τα
Μουσεία με βάση τις κατευθύνσεις του Διεθνούς Συμβουλίου
Μουσείων (ICOM)**

Ονοματεπώνυμο φοιτητή: Παναγιώτης- Χαράλαμπος Πεχλιβανίδης (B2017051)

Επιβλέπων Καθηγητής: Πέτρος Α. Κωσταγιόλας

Κέρκυρα, Ακαδημαϊκό έτος 2022-2023

Αφιέρωση και Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως τον καθηγητή μου κύριο Πέτρο Κωσταγιόλα για την συνεργασία μας αλλά και την ευκαιρία που μου έδωσε να μελετήσω σε βάθος και να αναπτύξω αυτό το πολύ σημαντικό θέμα. Θα ήθελα επιπρόσθετα να αφιερώσω την παρούσα εργασία στην οικογένεια μου και να τους ευχαριστήσω για όλη την στήριξη και την υποστήριξη που μου παρείχαν στις σπουδές μου καθώς επίσης και όσους φίλους με στήριζαν.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει τις αλλαγές στον τομέα της Μουσειολογίας σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Διεθνούς Συμβουλίου των Μουσείων (ICOM) και πιο συγκεκριμένα την εκπαίδευση των επαγγελματιών μουσείων σε συνδυασμό με την τρέχουσα υγειονομική κρίση. Η νόσος της covid-19 φέρνει μία σειρά απο επιπτώσεις και αλλαγές στον τομέα του πολιτισμού και τα μουσεια που θέλουν να παραμείνουν ανοιχτά πρέπει να συμμορφωθούν στις κατευθύνσεις του ICOM με σκοπό την ασφάλεια προσωπικού και κοινού. Επιπρόσθετα γίνεται λόγος για τις αλλαγές στην διαδικασία της μάθησης και τον κομβικό ρόλο της εμπειρίας σύμφωνα με την οποία ο επισκέπτης «μαθαίνει κάνοντας». Στη συνέχεια παρουσιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις στην Ελλάδα σε σύγκριση πάντα με τα μουσεία του εξωτερικού και με τις μαθησιακές μεθόδους που ακολουθούνται. Τέλος γίνεται λόγος για το ιδανικό μουσείο του 21ου αιώνα και τις απαραίτητες αλλαγές που το καθιστούν σύγχρονο με την αναπόσπαστη χρήση της τεχνολογίας στα σημερινά μουσεία.

Λέξεις κλειδιά: Επαγγελματίες μουσείων, Μουσειολογία, Υγειονομική Κρίση, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ICOM, Εμπειρική Μέθοδος, Εκπαίδευση.

Περιεχόμενα

Αφιέρωση και ευχαριστίες.....	2
Περίληψη.....	3
Κεφάλαιο 1ο	6
1.1: Εισαγωγή	6
1.2 :Γενικό Πλαίσιο	7
1.3: Ζητήματα και Στόχοι Εργασίας.....	9
1.4: Σκεπτικό Δομής.....	11
Κεφάλαιο 2ο- Θεωρητικό υπόβαθρο.....	
2.1: Εισαγωγή	12
2.2:Μουσεία στον 21ο αι.....	13
2.3 Ανθρώπινο Δυναμικό στα Μουσεία.....	19
2.4 Μεταβαλλόμενοι ρολόι μουσείων.....	24
2.5 Ανάγκη για συνεχή Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση στα Μουσεία.....	27
2.6 Θεσμοί – μηχανισμοί δια βίου Μάθησης –Εκπαίδευσης.....	30
2.7 Υγειονομική κρίση –ανάγκη εκπαίδευσης Επαγγελματιών σε Μουσεία.....	36
2.8 Συμπεράσματα.....	41
Κεφάλαιο 3ο- Επισκόπηση προγραμμάτων με άξονα τον ICOM -Προτάσεις για την Ελλάδα	
3.1: Εισαγωγή.....	42
3.2:ICOM- Εκπαίδευση Επαγγελματιών – δια βίου Μάθηση σε Μουσεία.....	43
3.3: Συνθήκες Παρουσίασης Προγραμμάτων και Εκθέσεων.....	47
3.4:Παρουσίαση Προγραμμάτων κατά την περίοδο του Covid-19.....	50
3.5: Επιδράσεις της πανδημίας της Covid-19 στα Μουσεία.....	53
3.5.1: Η κατάσταση για τα Μουσεία και το προσωπικό τους.....	54
3.5.2: Οικονομικές Επιπτώσεις.....	55
3.5.3: Ψηφιακές δράσεις και Επικοινωνία.....	58
3.5.4: ICOM- OECD Webinars.....	59
3.5.5: ICOM Webinar/ Ενδυνάμωση Μουσείων απο τις Τοπικές Κοινότητες.....	61
3.5.6: Επαναπροσδιορισμός της Επικοινωνίας στα Μουσεία.....	63

3.5.7: Προετοιμασία για την άφιξη του κοινού.....	66
3.5.8: ICOM Webinar- Προετοιμασία για την Επαναλειτουργία των Μουσείων.....	69
3.5.9: Ελεύθεροι Επαγγελματίες και Σύμβουλοι.....	71
3.6: Προγράμματα Παρακολούθησης στην Ελλάδα.....	74
3.7: Συμπεράσματα.....	82
Κεφάλαιο 4ο- Συμπεράσματα.....	
4.1: Προτάσεις για το Ελκυστικό Μουσείο.....	83
4.2: Συμπεράσματα.....	85
Βιβλιογραφία.....	87
Διαδικτυακές πηγές.....	88

Κεφάλαιο 1^ο

1.1: Εισαγωγή

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η είσοδος της τελευταίας στον χώρο των μουσείων, αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό στην λειτουργία ενός μουσειακού ιδρύματος στις μέρες μας , ενώ ταυτόχρονα οι επαγγελματίες και το προσωπικό των μουσείων καλούνται να ανταπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις των καιρών αλλά και στις δυσκολίες που προκύπτουν τα τελευταία χρόνια στον κόσμο και ειδικότερα στον χώρο του πολιτισμού με την πρωτοφανή υγειονομική κρίση και την έξαρση της νόσου covid-19.

Σε αυτό το πλαίσιο βλέπουμε τα μουσεία να δημιουργούν ή να βελτιώνουν τις ψηφιακές τους υπηρεσίες για το μουσειακό κοινό με ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά και παιχνίδια που ψυχαγωγούν και ενημερώνουν τον ιντερνετικό μουσειακό επισκέπτη. Πλέον η συμμετοχικότητα των πολιτών στην ψηφιακή κοινότητα γίνεται αναγκαία, ενώ ο ανταγωνισμός στα μουσεία παγκοσμίως κορυφώνεται σχετικά με την καλύτερη και ταχύτερη παροχή υπηρεσιών δεδομένου ότι οι αποστάσεις και τα εμπόδια στον ψηφιακό κόσμο καταργούνται.

Όλες αυτές οι αλλαγές βέβαια επηρεάζουν και τον τρόπο που βλέπει το μουσείο τον εαυτό του, αλλά επαναπροσδιορίζουν και την θέση του στην κοινωνία. Έτσι έννοιες όπως η δια βίου μάθηση και η μάθηση μέσω της εμπειρίας γίνονται προτεραιότητα για επαγγελματίες μουσείων και επισκέπτες με φυσική ή ψηφιακή παρουσία, ενώ η ουσιαστική επαφή και αλληλεπίδραση με το μουσειακό κοινό γίνεται πρωτεύουσας σημασίας. Πρόκειται δηλαδή για μια αλληλουχία δράσεων από την οποία εν τελεί οφελείται το κοινωνικό σύνολο και οι φορείς που το στελεχώνουν.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω η παρούσα πτυχιακή εργασία αφενός διερευνά τις σημαντικές μεταβολές στον χώρο των μουσείων με πρωταγωνιστή το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) ενώ την ίδια ώρα εξετάζει τους τρόπους αλληλεπίδρασης των υπηρεσιών των μουσείων με τους επισκέπτες στα πλαίσια της υγειονομικής κρίσης δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση-επιμόρφωση κοινού και εργαζομένων. Τέλος παρατίθενται συμπεράσματα και προτάσεις για το ιδανικό μουσείο, καθώς και τρόποι βελτίωσης των ψηφιακών υπηρεσιών.

1.2: Γενικό Πλαίσιο

Το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας έχει να κάνει με την επιστήμη της Μουσειολογίας και τις σημαντικότερες αλλαγές που συντελούνται στον κλάδο τα τελευταία χρόνια δεδομένης της τεχνολογικής « έκρηξης» μέσων και υπηρεσιών αφενός, ενώ επικεντρώνεται επίσης στην υγειονομική κρίση και την επιτακτική ανάγκη εκπαίδευσης επαγγελματιών μουσείων ως αποτέλεσμα της υγειονομικής κρίσης και της κοινωνικής αποστασιοποίησης που εφαρμόστηκε σχεδόν άμεσα σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Με δεδομένα λοιπόν τα παραπάνω, οι μουσειακοί οργανισμοί στις μέρες μας καλούνται να βελτιώσουν τις υπηρεσίες του από την σύσφιξη στενών σχέσεων με την τοπική κοινωνία μέχρι την αναπροσαρμογή στα εκπαιδευτικά προγράμματα και τον ρόλο που διαδραματίζουν ουσιαστικά στην εκπαίδευση του κοινού, αλλά και την ψυχαγωγία του. Όλα αυτά αποκτούν μεγαλύτερη αξία από την στιγμή που οι συνεχόμενοι εγκλεισμοί υπαγορεύουν την εξ αποστάσεως επικοινωνία και διατήρηση σχέσεων με τους επισκέπτες την μοναδική λύση. Η πανδημία Covid- 19 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πως οι πολίτες ανεξαιρέτως ηλικίας αλλά και οι μουσειακοί επαγγελματίες έχουν προσαρμοστεί στον εξελιγμένο ψηφιακό κόσμο που έρχεται για να μείνει ως συνέπεια υγειονομικής κρίσης που βιώνουμε. Προκειμένου να επιτευχθεί όμως αυτή η μετάβαση τα περισσότερα πολιτιστικά ιδρύματα ήδη από το 1990 και ειδικότερα στις μέρες μας συμμετέχουν στην λεγόμενη « *νέα οικονομία*» στην οποία δίνεται έμφαση στην γνώση και την πληροφορία. Έτσι, τα σημερινά μουσεία μαθαίνουν να χρησιμοποιούν την τεχνολογία ως κύριο μέσο κατασκευής πνευματικών προϊόντων και παροχής υπηρεσιών σε σύντομο χρονικό διάστημα δεδομένης και της αρκετά αυξημένης ζήτησης που παρατηρείται στον ψηφιακό κόσμο(Gail Dexter Lord 2017).

Επιπρόσθετα, και εκτός από τις ενότητες που ξεχωρίσαμε, βασικός πυλώνας της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η παρουσίαση των μηχανισμών δια βίου μάθησης- εκπαίδευσης τόσο για επαγγελματίες μουσείων όσο και για το σύγχρονο μουσειακό κοινό. Ο Kolb καταλήγει σε τέσσερα στοιχεία μαθησιακής διαδικασίας σύμφωνα με την έννοια της ενεργούς συμμετοχής και δεδομένου ότι πολλοί μαθαίνουμε με διαφορετικούς τρόπους. Επομένως:

1. ***Η χειροπιαστή εμπειρία*** επικεντρώνεται στην συμμετοχή σε εμπειρίες και στην αντιμετώπιση καταστάσεων με προσωπικό τρόπο.
2. ***Η παρατήρηση και σκέψη*** αποσκοπεί την κατανόηση του νοήματος και των ιδεών, με προσεκτική παρατήρηση και αμερόληπτη εριγγραφη των τελευταίων.
3. ***Η θεωρητική εννοιολόγηση*** δίνει έμφαση στην λογική σε αντίθεση με το συναίσθημα ως τρόπο μάθησης και ερμηνείας των γεγονότων και των εμπειριών.
4. ***Ο ενεργός πειραματισμός*** τονίζει την πρακτική εφαρμογή σε αντίθεση με τον στοχασμό και την ενεργή διάδραση με το έκθεμα και την νοηματοδότηση ολόκληρης της έκθεσης.

Εντός Γενικού Πλαισίου πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν με επιγραμματικό τρόπο τα παρακάτω ζητούμενα από το ίδιο το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ως προϋποθέσεις περαιτέρω ενίσχυσης στα πολιτιστικά ιδρύματα που επλήγησαν ανεπανόρθωτα τον καιρό της πανδημίας:

1. Όλα ανεξαιρέτως τα μουσεία που ανήκουν στο περιβάλλον του ICOM οφείλουν να εκδόσουν κατάσταση για την γενική τους εικόνα και το προσωπικό τους.
2. Αναλυτική έκθεση με τις αναμενόμενες οικονομικές επιπτώσεις.
3. Νέες ψηφιακές δράσεις και επικοινωνία με το μουσειακό κοινό.
4. Διοργάνωση ψηφιακών σεμιναρίων(Webinars).
5. Αξιολόγηση για ενδεχόμενο άνοιγμα ή παράταση του προσωρινού κλεισίματος.

1.3: Ζητήματα και στόχοι της εργασίας

Ζητούμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να αποτυπώσει τον πραγματικό ρόλο που παίζουν τα μουσεία στην καθημερινότητα μας αλλά και σε γενικότερο πλαίσιο ο πολιτιστικός τομέας. Οι συνεχώς μεταβαλλόμενες παγκόσμιες συνθήκες απαιτούν πολίτες με ενεργό συμμετοχή στις κοινωνικές και δομικές μεταβολές χωρίς να παρακολουθούν αμέτοχοι τα γεγονότα με έναν άκρως παθητικό τρόπο, και ο παραπάνω τρόπος επίτευξης των παραπάνω στόχων συντελείται από τα μουσεία ως φορείς συλλογικής μνήμης και προστασίας της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Αφορμή για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας είναι ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται όσο ποτέ η ανάγκη ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των παγκόσμιων μουσειακών υποδομών με την ταυτόχρονη εισαγωγή και χρήση των τεχνολογικών μέσων που πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο βοηθητικά από τους επαγγελματίες μουσείων, χωρίς να αντικαθιστούν τις παραδοσιακές τακτικές ανάδειξης και προβολής του εκάστοτε πολιτισμού μέσα από τα εκθέματα και την διαδραστική προβολή των τελευταίων.

Συν τοις άλλοις η πανδημία της Covid-19 έχει οδηγήσει την παγκόσμια κοινότητα σε μια πρωτόγνωρη κατάσταση μέσα από την οποία πρέπει να αναδειχθεί η ορθή χρήση της τεχνολογίας και των πλεονεκτημάτων που προσφέρει τόσο από τους επαγγελματίες όσο και από ικανούς ψηφιακούς πολίτες που θα είναι σε θέση να αξιοποιήσουν όλες αυτές τις παροχές με γνώμονα την ψυχαγωγία και την μάθηση. Μέσα σε αυτήν την πορεία, η εργασία παραθέτει τους τρόπους με τους οποίους τα πολιτιστικά ιδρύματα λειτουργούσαν και παρουσίαζαν τις εκθέσεις τους, σε σχέση με τις μεταβολές και τα μέσα που χρησιμοποιούν εν καιρό πανδημίας ώστε να διατηρήσουν και να αυξήσουν τους ψηφιακούς επισκέπτες σε συνθήκες κοινωνικής αποστασιοποίησης και εγκλεισμού. Ταυτόχρονα, γίνεται εκτενής αναφορά στην ελληνική πραγματικότητα και τα προγράμματα παρακολούθησης πριν και κατά την διάρκεια της πανδημίας, αλλά και τις κατευθύνσεις που εξέδωσε το Ελληνικό παράρτημα του ICOM για όσα μουσεία σκοπεύουν να ανοίξουν ή να παρατείνουν το κλείσιμο τους εξαιτίας της βεβαρυμένης υγειονομικής κατάστασης.

Επιγραμματικά οι στόχοι της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι:

- Να αναλύσει τον ρόλο των μουσείων στον 21ο αιώνα.
- Να παρουσιάσει τους μηχανισμούς δια βίου μάθησης- εκπαίδευσης στα μουσεία.
- Να αναλύσει την επίδραση του Covid-19 στην λειτουργικότητα και την επιβίωση των μουσείων.
- Να προτείνει ορισμένα προγράμματα παρακολούθησης σε μουσεία της Ελληνικής επικράτειας.

1.4: Σκεπτικό Δομής

Το σκεπτικό δομής της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι το εξής: Ξεκινάει με την αφιέρωση και τις ευχαριστίες, συνεχίζοντας με την περίληψη και τις λέξεις κλειδιά καθώς επίσης και τα περιεχόμενα. Στην συνέχεια στο πρώτο κεφάλαιο περικλείεται το γενικό πλαίσιο της εργασίας με τα ζητούμενα, τους στόχους αλλά και το σκεπτικό δομής. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ιστορική ανασκόπηση και ανάλυση του μουσείου ως θεσμού αλλά και την ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης τόσο από του επαγγελματίες μουσείου όσο και από το κοινό. Επίσης δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην παρούσα υγειονομική κρίση και τους τρόπους που επηρεάζει τον πολιτιστικό τομέα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά και παρουσίαση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με άξονα τις κατευθύνσεις του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM). Δίνονται αναλυτικές πληροφορίες για την διοργάνωση ψηφιακών σεμιναρίων (webinars) αλλά και την επιβίωση της παγκόσμιας μουσειακής κοινότητας από τις επιπτώσεις του covid-19. Επίσης δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην Ελληνική πραγματικότητα και πως πραγματοποιούνται προγράμματα παρακολούθησης στην χώρα μας. Τέλος στο τέταρτο και τελικό κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα όπως επίσης και οι προτάσεις για το ελκυστικό μουσείο.

Κεφάλαιο 2ο/Θεωρητικό Υπόβαθρο

2.1 Εισαγωγή

Το δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας ασχολείται με το θεωρητικό υπόβαθρο των μουσείων από τα αρχικά στάδια δημιουργίας τους μέχρι και στις μέρες μας. Μέσα από αυτή την ιστορική αναδρομή δίνεται έμφαση στην αλληλεπίδραση του επισκέπτη με το έκθεμα αλλά και νέους τρόπους που θα διατηρήσουν τις μουσειακές πρακτικές αλλά και το ενδιαφέρον του μουσειακού κοινού αμείωτο. Επιπρόσθετα, γίνεται αναλυτική παρουσίαση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται σε ένα μουσείο τόσο όσον αφορά τους μουσειακούς επαγγελματίες όσο και το προσωπικό που φροντίζει για τα τεχνικά θέματα πέριξ αλλά και στον χώρο της έκθεσης. Εντούτοις, το μουσείο δεν είναι και δεν θα έπρεπε να λειτουργεί αποκομμένο από την κοινωνική ζωή και τις λειτουργίες της, σε ένα πλαίσιο που οι ρόλοι ενός πολιτιστικού ιδρύματος μεταβάλλονται και τομείς όπως ο τουρισμός και η αστική ανάπτυξη επηρεάζουν τόσο την ανάπτυξη του ίδιου του μουσείου αλλά και της κοινότητας που το περιβάλλει.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η λειτουργία ενός πολιτιστικού ιδρύματος και η ικανότητα του να διατηρείται σύγχρονο και να προοδεύει έγκειται στην συνεχή επιμόρφωση του προσωπικού και τους μηχανισμούς δια βίου μάθησης που χρησιμοποιούνται τόσο για τους επαγγελματίες όσο και για το κοινό μέσα από τις εκθέσεις και τους τρόπους που επιλέγει ο κάθε φορέας να νοηματοδοτήσει τα εκθέματα του. Αυτή η ανάγκη εκπαίδευσης των επαγγελματιών στα μουσεία γίνεται όλο και πιο επιτακτική στις μέρες μας εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης και των αλλαγών που έχει επιφέρει στον χώρο του πολιτισμού με μια σειρά από μέτρα πρόληψης- προστασίας που πρέπει να εφαρμοστούν και με τα οποία οι επαγγελματίες και το προσωπικό του μουσείου οφείλουν να είναι απόλυτα εξοικειωμένοι.

2.2 Μουσεία στον 21^ο αιώνα.

Ήδη από το 1683 και την δημιουργία του Ashmolean Museum of Oxford ως το πρώτο μουσείο που άνοιξε ποτέ τις πύλες του στο κοινό, επικρατούσε απο τότε η αντίληψη οτι κύριος ρόλος ενός μουσείου η μιάς βιβλιοθήκης είναι η απλή διατήρηση εις το διηνεκές, η συντήρηση και αποθήκευση των εκθεμάτων για τις επόμενες γενεές , ενώ επίσης ανέκαθεν τα μουσεία αναζητούσαν τρόπους προσέλκυσης νέων επισκεπτών στις εκθέσεις τους. Επίσης ο αυστηρός χαρακτήρας που ακόμα χαρακτηρίζει αρκετά μουσεία και στις μέρες μας , καθόριζε πολλές φορές τον τρόπο συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης του επισκέπτη με το έκθεμα σε μια προδιαγεγραμμένη πορεία απαγορεύσεων και προσταγών(φύλακες , ταμπέλες μην «αγγίζετε» , βαριά προστατευτικά υλικά).Όλα αυτά ενδεχομένως να αντικατόπτριζαν αυτή την αυταρχική φύλαξη του χώρου , προδιαθέτοντας αρνητικά τον επισκέπτη γι αυτό που θα έβλεπε, και δημιουργώντας παράλληλα αισθήματα άγχους και εχθρικής αντιμετώπισης. Παράλληλα οι περισσότερες αν όχι όλες οι μουσειακές πρακτικές (επικοινωνία εις βάθος με τον επισκέπτη, μαιευτική μέθοδος) παρέμεναν άγνωστοι όροι για το μουσειακό κοινό που ελλείπει όλων αυτών των προϋποθέσεων αντιμετώπιζε τόσο το μουσείο όσο και οποιονδήποτε χώρο καλλιτεχνικής έκφρασης ως κάτι το ξένο μακριά από τον εκπαιδευτικό του χαρακτήρα και την ψυχαγωγία που προσφέρει.

Σε αντίθεση με όλα τα προηγούμενα το σημερινό μουσείο δεν πρέπει να θυμίζει έναν « χώρο αναμονής» όπου μια σειρά ανθρώπων περιμένει για να εισέλθει με μοναδικό σκοπό να διαβάσει απλά τις περιγραφές του εκθέματος προτού μετακινηθεί στο επόμενο, σε μια προδιαγεγραμμένη πορεία όπου ο επισκέπτης ουσιαστικά δεν αποκομίζει κανένα πνευματικό όφελος , αλλά πολλές φορές το βλέπει ως αναγκαστική εκπλήρωση του κοινωνικού του καθήκοντος στον πολιτισμό. Αυτό το φαινόμενο που είναι παρόν και στις μέρες μας και σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα που στερείται μουσειακής παιδείας και κρατικής μέριμνας θα έπρεπε να αποσχολήσει όλους τους επαγγελματίες μουσείων . Ο τρόπος δηλαδή που το μουσείο του 21ου αιώνα θα συνδεθεί πραγματικά με τις ανάγκες και την ταυτότητα της κοινωνίας χωρίς να αποκλείει έμμεσα όσους δεν είχαν προγενέστερη επαφή με την τέχνη , αλλά λειτουργώντας συλλογικά σε μια διαδικασία ενσωμάτωσης πολιτισμών , βιωμάτων , και εμπειριών . Με βάση τα παραπάνω τα μουσεία στις μέρες μας αποδεικνύουν την κοινωνική τους αξία, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών που

φαινομενικά δεν ανήκουν στο δικό τους ερευνητικό πεδίο όπως εκπαιδευτικά προγράμματα, χώρους εστίασης, και πλήρως εξοπλισμένα μουσειακά πωλητήρια με μινιατούρες των εκθεμάτων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα όλων αυτών αποτελεί το μουσείο σύγχρονης τέχνης της Νέας Υόρκης MoMA, το οποίο εκτός από τις μόνιμες εκθέσεις μοντέρνας τέχνης επεκτείνεται και στην τέχνη της μαγειρικής (culinary arts) με την παράλληλη δημιουργία εστιατορίου στους κόλπους του μουσείου με θεα στα σημαντικότερα αξιοθέατα της πόλης (όπως ο κήπος Rockefeller). Με αυτή την πρωτοβουλία, το μουσείο όχι μόνο αυξάνει σημαντικά τα έσοδα του, αλλά δίνει στον επισκέπτη την δυνατότητα να ξεκουραστεί στο μεσοδιάστημα των πολλών εκθέσεων, αλλά και να συνδυάσει νοητικά το μουσείο με την πόλη-κοινότητα που εκπροσωπεί μέσω μιας ευχάριστης εμπειρίας. Αλλά μουσεία παράλληλα όπως το Corning Museum of glass, και το farmers' museum επιστρατεύουν κούκλες φυσικού μεγέθους ή ακόμα και κανονικούς ηθοποιούς προκειμένου να «ζωντανέψουν» η ιστορία του μουσείου σύμφωνα πάντα με την εκάστοτε θεματολογία και με σκοπό να κάνουν την εμπειρία του επισκέπτη αξέχαστη. Επίσης και σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατή η αξιοποίηση της τεχνολογίας μέσω ολογραμάτων που παίζουν τον ρόλο ζωντανού αφηγητή, ενδεχόμενο που όμως για την συντριπτική πλειονότητα των μουσείων είναι απίθανο λόγω έλλειψης πόρων.

Τα μουσεία αποτελούν συνδετικό κρίκο της κοινωνίας μας, ενώ τα πλεονεκτήματά τους έχουν πολλαπλά οφέλη για αυτήν. Σύμφωνα με τον Ford W. Bell, πρόεδρο του Αμερικανικού συλλόγου μουσείων από το 2007 έως και το 2015, «Τα μουσεία διατηρούν πάνω από 1 δισεκατομμύριο αντικείμενα στους κόλπους τους και αυτά συνολικά συνθέτουν την ιστορική, επιστημονική, πολιτιστική και φυσική μας κληρονομία. Σαν διατηρητές, προστάτες, ερμηνευτές αυτής της κληρονομιάς τα μουσεία παίζουν αποφασιστικό ρόλο. Σε έναν ψηφιακό κόσμο, τα μουσεία αποτελούν τους τελευταίους φορείς αυθεντικότητας». Πώς όμως τα μουσεία παραμένουν σύγχρονα και εξελίξιμα στον 21ο αιώνα; Το 2013 η Linda Norris και ο Rainey Tisdale, δύο επιστήμονες και επαγγελματίες μουσείων εξέδωσαν ένα βιβλίο με τίτλο «Creativity in museum practice» (δημιουργικότητα στη μουσειακή πρακτική) με στόχο το βιβλίο να αποτελέσει οδηγό δημιουργικής μάθησης σε μουσεία, και να δώσει μεγαλύτερο ενδιαφέρον στους τρόπους προσέλκυσης μουσειακών επισκεπτών από τους επαγγελματίες του κλάδου.

Οι λεγόμενοι δημιουργικοί ηγέτες, αναζητούν πλέον διαδραστικά προγράμματα, τους αρέσει ο αυτοσχεδιασμός και η αποφυγή του τετριμμένου, ενώ έχουν διαρκή επικοινωνία και

ανατροφοδότηση με την τοπική κοινότητα. Επίσης υπάρχει ένα πλάνο σε εξέλιξη που ονομάζεται **#FutureMuseum** project που εξερευνά αυτό το ερώτημα, πώς δηλαδή τα μουσεία του σήμερα θα γίνουν τα μουσεία του αύριο. Σύμφωνα με τον Oliver Vicars-Harris, διευθυντή στο Connecting Culture, μια μουσειακή ειδική συμβουλευτική εταιρία στο Λονδίνο «Η μουσειακή συντήρηση θα εξελιχθεί πέρα από την συντήρηση, διατήρηση και παρουσίαση των συλλογών σε μια προτροπή για ενθάρρυνση διασυνδέσεων. Αυτό σημαίνει ότι θα δημιουργηθεί μια διμερής σχέση μεταξύ των επαγγελματιών μουσείου και κοινού το οποίο ουσιαστικά θα καθορίζει την ατζέντα του οργανισμού. Η απόσταση από το παρόν και το παρελθόν θα μειωθεί με την ιστορία να παρέχει όλο το νοηματικό πλαίσιο που χρειάζεται». Τα μουσεία του μέλλοντος θα μπορούν να φιλοξενήσουν σύγχρονα προγράμματα και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επιπρόσθετα οι επιτυχημένες επισκέψεις σε μουσεία είναι αυτές που εκτός από τον μαθησιακό τους χαρακτήρα, συνδυάζουν και την διασκέδαση.

Άλλωστε, είναι γνωστό ότι συνολικά η μουσειακή εμπειρία είναι πιο ευχάριστη και ουσιαστική με παρέα καθώς οι επισκέπτες μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις για την αισθητική αξία του εκθέματος, και για το νοηματικό πλαίσιο που σηματοδοτεί καθώς οι νεότερες γενιές ενδιαφέρονται περισσότερο για τη συλλογή ευχάριστων στιγμών παρά φυσικών αντικειμένων που ούτως ή άλλως βρίσκονται σε αφθονία στις μέρες μας. Έτσι όλα τα μουσεία μπορούν να επωφεληθούν από αυτό το κίνημα που συντηρείται κυρίως στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (instagram, tik tok) όχι μόνο από τους σταθερούς επισκέπτες αλλά και από νέους που θα προσελκύονται ακριβώς από αυτά τα δίκτυα που προβάλλουν και διαφημίζουν τον κάθε φορέα. Ανάμεσα στα μουσεία που καινοτομούν είναι το Montreal Museum of fine Arts που πρόσφατα ανακοίνωσε την έναρξη ενός νέου προγράμματος του The Art Hive που στοχεύει να ενώσει την τέχνη με το ευ ζήν.

Συγκεκριμένα στόχος του προγράμματος είναι «να σχηματίσει ένα δημιουργικό στούντιο υπό την εποπτεία ενός art therapist με την δωρεάν παροχή έργων τέχνης». Έτσι ο χώρος θα προσφέρεται για συμμετοχή και έκθεση των συμμετεχόντων. Πηγαίνοντας ένα βήμα παρακάτω οι γιατροί της πόλης του Montreal θα δέχονται επισκέψεις στο ίδιο το μουσείο. Είναι αρκετά ενδιαφέρον λοιπόν να εξεταστεί η αλληλεπίδραση της τέχνης σε κομμάτια της καθημερινής ζωής και ο τρόπος που η τελευταία μπορεί να αλληλοσυμπληρώσει ουσιαστικά κενά της ρουτίνας μας. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η μουσειολογία έχει επεκτείνει κατα πολύ τα σύνορα της τα τελευταία χρόνια ποσό μάλλον αν σκεφτούμε ότι στις μέρες μας υπάρχουν μουσεία όπως το National Museum of

Mathematics της Νεας Υόρκης που απο το 2012 που άνοιξε λειτουργεί αμιγώς ψηφιακά προσφέροντας καθημερινά νέα και εμπνευσμένα παιχνίδια απο τον κόσμο των μαθηματικών.

Εκτός όμως από τις ενέργειες που πρέπει να κάνουν τα μουσεία για να παραμένουν σύγχρονα και να εξελίσσονται μέσα στα χρόνια, αρκετά σημαντική είναι και η συμβολή των επισκεπτών οι οποίοι είναι και οι τελικοί αποδέκτες κάθε μουσειακής πρακτικής και προγράμματος. Συγκεκριμένα οι επισκέπτες των μουσείων θα πρέπει να έχουν στο μυαλό τους μια σειρά από κριτήρια πρώτου επιλέξουν η απορρίψουν ένα μουσείο. Αυτά έχουν σχέση με το που θέλει να πάει και πως θέλει να νιώσει τη δεδομένη στιγμή ο επισκέπτης, και θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην θέληση του και όχι στο τι πρέπει να δει ή να γνωρίζει. Άλλωστε η διαδικασία της τέχνης και της απόλαυσης αυτής δεν πρόκειται για άτυπο διαγωνισμό γνώσεων ούτε επιβολής. Έπειτα από την επιλογή μουσείου σειρά έχει η επιλογή παράας η και όχι. Σύμφωνα με στατιστικές , οι άνθρωποι προτιμούν να μοιράζονται την επίσκεψη στο μουσείο σαν οποιοδήποτε άλλο βίωμα, καθώς μέσα από αυτό μπορούν να εμπλακούν ενεργότερα με τα εκθέματα , να ανταλλάξουν απόψεις , και να ζητήσουν ακόμα και να ξεναγηθούν. Κάτι τέτοιο είναι σίγουρα καλύτερο από τις « ψυχρές» μεταδόσεις μέσω ακουστικού και δυστυχώς έχει σχεδόν εκλείψει στις μέρες μας λόγω τεχνολογικής ανάπτυξης αφενός και έλλειψης πόρων απο τα μουσεία αφετέρου. Στη συνέχεια οι επισκέπτες θα πρέπει πριν αλλά και κατα την διάρκεια της ξενάγησης τους στο μουσείο να μην έχουν πρόσβαση σε προσωπικά τους είδη όπως το κινητό τηλέφωνο, εκτός αν πρόκειται για λήψη φωτογραφιών (χωρίς φλας). Αυτή η χρόνια πρακτική των μουσείων , δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα όπως πολλοί νομίζουν, αλλά στοχεύει κυρίως στην σωστή εκμετάλλευση του χρόνου από τον επισκέπτη και την απαγγίστρωση του από τους περισπασμούς της καθημερινότητας .

Ο χρόνος στο μουσείο είναι προσωπική υπόθεση, και η κάθε έκθεση στοχεύει σε αυτήν ακριβώς την απόλαυση από το μουσειακό κοινό. Το επόμενο βήμα είναι και το πιο σημαντικό καθώς έχει να κάνει με την αλληλεπίδραση του επισκέπτη με το ίδιο το έκθεμα και πως το αντιλαμβάνεται. Στην πραγματικότητα βέβαια το ίδιο το μουσείο είναι αυτό που καλείται να επιλέξει την κατάλληλη προσέγγιση για την έκθεση αντικειμένων και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υποβάλλει τον επισκέπτη στην πλέον βαρετή και παλιομοδίτικη τακτική της απλής ανάγνωσης μίας λεζάντας. Αυτό το φαινόμενο έχει αποδεδειγμένα αρνητικά αποτελέσματα , καθώς το κάθε έκθεμα λειτουργεί ως ανεξάρτητος πρωταγωνιστής και δεν εξυπηρετεί το εννιαίο σύνολο της αφήγησης που προσπαθεί να μεταφέρει η εκάστοτε έκθεση. Σε συνέχεια των προηγούμενων, τα μουσεία στις

μέρες μας έχουν θεσπίσει έναν άτυπο οδηγό με προσεγγίσεις στην σωστή έκθεση αντικειμένων. Ως εκ τούτου αυτά τα στάδια είναι τα εξής:

- **« Ανοιχτή αποθήκη »** . Συνήθως πρόκειται για μεγάλη έκθεση σχεδιασμένη να εξασφαλίσει απλή οπτική πρόσβαση στις συλλογές του μουσείου, οι οποίες αλλιώς θα παρέμεναν στα υπόγεια του μουσείου. Πρόκειται για μια απλοϊκή μουσειακή μέθοδο, και σε κάθε περίπτωση δεν έχει θέση στο μουσείο του 21ου αιώνα.
- **Έκθεση αντικειμένων**. Στην ουσία τα αντικείμενα « μιλούν» για τον εαυτό τους, την πορεία χρησιμότητας και διαμόρφωσης τους μέσα στους αιώνες.
- **Θεματική**. Οι συλλογές εκτίθενται με κεντρικό άξονα κάποιο θέμα και δρούν βοηθητικά στην πορεία της αφήγησης .
- **Με έμφαση στην μάθηση**. Τα εκθέματα συνοδεύονται από σημαντικό όγκο πληροφοριών και ερμηνείας με σκοπό την παροχή πληροφορίας/γνώσης.

Βέβαια όλες αυτές οι προσεγγίσεις έχουν να κάνουν πάντα με το ύφος της έκθεσης καθώς και τους προκαθορισμένους στόχους. Τα βιβλία των Miles (1998:70 κ.ε.) and Dean(1994:32 κ.ε.) εστιάζουν στον φωτισμό, τα χρώματα, τις επιγραφές και την ακολουθία τοποθέτησης των αντικειμένων, ενώ ο Dean στέκεται επίσης στην συμπεριφορά των επισκεπτών. Επομένως ο τρόπος έκθεσης αντικειμένων και τα επιμέρους βοηθητικά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω, μπορεί να επηρεάσει καταλυτικά το κοινό και την ανταπόκριση του, ενώ την τελευταία εικοσαετία επιλέγεται και η εισαγωγή μουσικής στην όλη διαδικασία, καθώς θεωρείται ότι εμπλουτίζει σημαντικά την εμπειρία. Σε κάθε περίπτωση όμως το κάθε μουσείο επιλέγει πάντα να τοποθετεί σε περίοπτη θέση τα ξεχωριστά του εκθέματα εκεί από όπου συνήθως μπορούν να τα δουν όλοι και συχνά σε τεράστιους τοίχους(Μόνα Λιζα, Νίκη της Σαμοθράκης στο Λούβρο),χωρίς την παρουσία άλλων εκθεμάτων σε κοντινή απόσταση. Έτσι εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι η πλειονότητα των μουσείων μας εισάγει σε μια προκαθορισμένη πορεία ανακάλυψης-απολαυσης της έκθεσης με σκοπό να φτάσουμε στην κορύφωση του κεντρικού εκθέματος που ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα και συγχρόνως

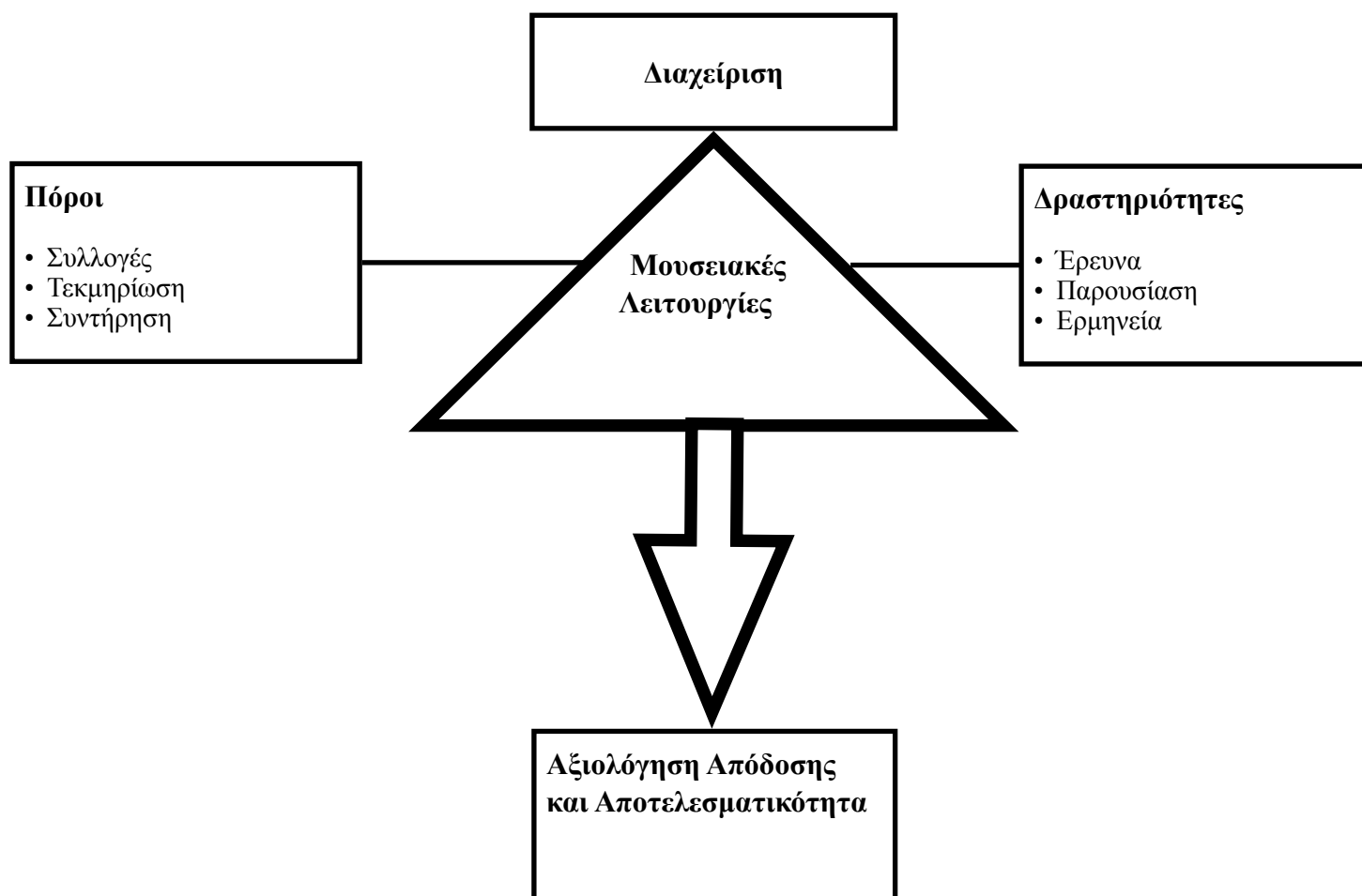
τα συνδέει ενώ ο ο επισκέπτης περιδιαβαίνει τις αίθουσες. Άλλωστε σύμφωνα και με την περιγραφή της έκθεσης “Ψυχή της Αφρικής” από τον Stainton « Το κοινό είχε την δυνατότητα να δει τα περισσότερα έργα απο κοντά, χωρίς την παρέμβαση προθήκης. Δεν υπήρχαν κάγκελα. Οι λεζάντες ήταν χαμηλά ώστε να μην αποσπούν την προσοχή από το έργο. Οι τοίχοι ήταν βαμμένοι σε αποχρώσεις ψυχρών χρωμάτων , ενώ υπήρχε και η αφρικανική μουσική υπόκρουση ».

Επίσης η επιλεκτική ομαδοποίηση των αντικειμένων βοηθάει τον επισκέπτη να αναγνωρίσει συσχετισμούς και διασυνδέσεις με το ίδιο το αντικείμενο, ενώ μπορεί να καταλάβει τις επιρροές του καλλιτέχνη και την πηγή έμπνευσης του.

Συχνά στα μεγαλύτερα μουσεία του εξωτερικού ήδη από μικρή ηλικία διαμορφώνονται οι μουσειακοί επισκέπτες του αύριο μέσω της κλασικής τακτικής της αναπαράστασης -αναδημιουργίας. Τα παιδιά δηλαδή δημιουργούν το έκθεμα όπως αυτά το αντιλαμβάνονται και όπως θα το τοποθετούσαν στην δίκη τους καθημερινότητα. Έτσι καταλαβαίνουν ότι δεν υπάρχει σωστό και λάθος στην τέχνη, και ο τρόπος που ο καθένας την αντιλαμβάνεται είναι μοναδικός. Η Hooper-Greenhill (1994a: 75) σύμφωνα με μελέτη του βασιλικού μουσείου στο Οντάριο διαπιστώνει ότι οι ίδιοι οι επισκέπτες προτιμούν είτε την θεματική παρουσίαση, είτε το σκηνικό δωματίου. Είναι λοιπόν δεδομένη η επιθυμία των ανθρώπων να « τοποθετήσουν » αυτό που βλέπουν στην καθημερινότητα τους για να αισθάνονται άνετα και οικεία.

2.3 Ανθρώπινο δυναμικό στα μουσεία.

Το πεδίο ανθρώπινου δυναμικού αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα σημαντικότερα στο χώρο του μουσείου. Σε αυτή την ενότητα περιγράφονται ενδελεχώς οι ρόλοι και οι υποχρεώσεις του προσωπικού του μουσείου, ενώ ορίζονται και εναλλακτικά μοντέλα δομικής οργάνωσης που σχετίζονται πάντα με ζητήματα συνθηκών εργασίας και εργασιακής ικανοποίησης. Αρχικά ο τομέας της οργάνωσης του προσωπικού μέσω της λειτουργίας ενός μουσείου έχει αλλάξει εντελώς σε σχέση με το παρελθόν. Κατα το παρελθόν η παραδοσιακή οργάνωση ήταν εστιασμένη στα τμήματα επιμέλειας και συντήρησης της εκάστοτε συλλογής. Με αυτή τη λογική κάθε τμήμα ενός μουσείου διαθέτει δικούς του επιμελητές, συντηρητές αλλά και τεχνικούς με αποτέλεσμα την ανάγκη ταυτόχρονης λειτουργίας σαράντα πέντε διαφορετικών τμημάτων τεκμηρίωσης για παράδειγμα στο Victoria and Albert Museum κάτι που φυσικά σήμερα δεν υφίσταται. Η οργάνωση του προσωπικού στις μέρες μας έχει να κάνει με ένα ευρύτερο φάσμα λειτουργιών απαλλάσσοντας έτσι τον επιμελητή από την υποχρέωση της διαχείρισης όλων αυτών των λειτουργιών. Στο παρακάτω σχήμα (1.1) απεικονίζεται η δυναμική της διοίκησης των μουσείων, με τις έξι μουσειολογικές λειτουργίες ενός μουσείου και τα επιθυμητά αποτελέσματα .

Όπως παρατηρήσαμε στο μοντέλο 1.1, σκοπός της ορθής διοίκησης είναι να συμφιλιώσει τις δύο αντικρουόμενες όψεις των πόρων και των δραστηριοτήτων, και να τις κατευθύνει στην επίτευξη του στόχου, την αποστολή, το κανονιστικό πλαίσιο, και να είναι εντός χρονικού ορίου επίτευξης. Το παραπάνω μοντέλο επίσης υποδεικνύει την οργάνωση του προσωπικού σε τρεις διευθύνσεις- μια για τους πόρους του μουσείου, μία για τις δραστηριότητες, και μία τρίτη για την διοίκηση . Έτσι ο διαχωρισμός μπορεί να γίνει ανάμεσα σε

- *Συλλογές*
- *Προγράμματα*
- *Διαχείριση(administration)*

Το τρίγωνο λειτουργιών συλλογής\προγραμμάτων\ διαχείρισης που προτείνεται εδώ έχει το πλεονέκτημα ότι είναι προσαρμόσιμο σε όλα τα μεγέθη μουσείων από τα μικρότερα ως τους πολύ μεγάλους οργανισμούς με πολλά τμήματα μέσα σε κάθε διεύθυνση. Βέβαια αυτό και οποιοδήποτε άλλο μοντέλο διοίκησης μουσείου έχει νόημα και μπορεί να εφαρμοστεί μόνο εάν υπάρχει συνεργασία μεταξύ όλων των διευθύνσεων και των τμημάτων ενός μουσειακού οργανισμού. Το ζήτημα της διατμηματικής συνεργασίας(για μεγάλα μουσεία) του προσωπικού με σκοπό την επίτευξη των προκαθορισμένων στόχων είναι μείζον και σημαντικό, και δεν μπορεί να διαταραχθεί αυτή η διανομή ρόλων και καθηκόντων, καθώς έτσι θα επέλθει συλλογική και ατομική αποτυχία. Με σκοπό να αποφύγει την κατηγοριοποίηση και να ενθαρρύνει την ομαδική εργασία σε ένα μουσείο η διοίκηση θεσπίζει και ακολουθεί τα παρακάτω **Μοντέλα Δομικής Οργάνωσης**.

- *Ιεραρχική Πυραμίδα*
- *Οργάνωση πλέγματος*
- *Ομάδα έργου*

Η **Ιεραρχική πυραμίδα** συναντάται στα περισσότερα μουσεία διεθνώς κι αυτό γιατί πάλι μπορεί να εφαρμοστεί και σε μουσεία μικρότερου μεγέθους με την ανάθεση δραστηριοτήτων σε λίγα άτομα. Σε μεγάλα μουσεία η κάθε διεύθυνση θα έχει τα δικά της τμήματα που ακολουθούν την παρακάτω ιεραρχία.

Διευθυντής Μουσείου

Επιμέλεια

**Προγράμματα
για το κοινό**

Διοικητικές Υπηρεσίες

Όπως παρατηρήσαμε στο μοντέλο 1.2, τα μοντέλα διοίκησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το προσωπικό του εκάστοτε μουσείου καθώς στα μικρότερα περισσότερες από μια αρμοδιότητες ανατίθενται στους λιγοστούς εργαζόμενους όπου συνήθως οι στόχοι αυτών των μουσείων περιορίζονται στην διατήρηση της ακεραιότητας των εκθεμάτων, την αύξηση της επισκεψιμότητας και πολύ λιγότερο εστιάζουν σε έννοιες όπως η αποτελεσματικότητα- αποδοτικότητα των εκθέσεων του μουσείου εντός προκαθορισμένου χρονικού πλαισίου. Επιπρόσθετα στις μέρες μας έχει παρατηρηθεί η άνοδος μιας νέας τακτικής. Αν υποθέσουμε ότι ένα αρκετά μεγάλο μουσείο έχει τέσσερα Βασικά τμήματα που αναφέρονται στη διοίκηση, το τέταρτο θα έχει να κάνει με την επικοινωνία και τις δημόσιες σχέσεις του οργανισμού. Έτσι ο εκάστοτε αναπληρωτής ή διευθυντής θα πρέπει να εντάξει τις επικοινωνιακές τακτικές του μουσείου στις τεχνολογικές επιταγές της εποχής με ταυτόχρονη εξέλιξη του μουσειακού ιστότοπου αλλά και το μάρκετινγκ. Με άλλα λόγια δηλαδή πρόκειται για την ανάπτυξη της εξωστρέφειας που επιδιώκουν τα μουσεία στις μέρες μας με σκοπό την αύξηση της επισκεψιμότητας σε αυτά αφενός, αλλά κυρίως την πολλαπλή χρηματοδότηση από διάφορες πηγές δημόσιες ή και ιδιωτικές.

Ομάδες έργου και επιτροπές: Πρόκειται για την συνεργασία τμημάτων και των τριών διευθύνσεων ενός μουσείου, και την συγκρότηση ομάδων έργου αποτελούμενες από εκπροσώπους των τριών που θα αναλαμβάνουν συγκεκριμένα έργα, αλλά και μόνιμες επιτροπές που θα επιβλέπουν την σωστή τήρηση των γενικών λειτουργιών ενός μουσείου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εκθέσεις στα μουσεία. Απαραίτητη είναι η σύσταση μιας μόνιμης Επιτροπής Έκθεσης που θα συνεδριάζει ανά τρίμηνο και θα συντονίζει όλα τα τμήματα ενός μουσείου με σκοπό την επίτευξη των στόχων εντός χρονοδιαγράμματος. Επιπρόσθετα όμως με αυτή τη μόνιμη επιτροπή, υπάρχει ανάγκη για μια ειδική ομάδα έκθεσης(exhibition task force) για τις μεγάλες εκθέσεις. Η συγκεκριμένη ομάδα συνδυάζει τα talέντα των σχεδιαστών της έκθεσης(φωτισμός εκθέματος, παρουσίαση, αρχιτεκτονική). Κάθε ομάδα έκθεσης συμπεριλαμβάνει προσωπικό από τα τμήματα: διαχείρισης συλλογής, προγραμμάτων για το κοινό, διοίκησης, ενώ επίσης κάθε τμήμα πρέπει να έχει έναν υπεύθυνο. Οι τελευταίοι ασχολούνται αποκλειστικά με τα σημαντικότερα έργα μιας έκθεσης, ενώ τα μικρότερης σημασίας έργα αποτελούν ευκαιρίες εκπαίδευσης για τους νεότερους κάθε τμήματος. Τέλος όσον αφορά τις ομάδες έργου όπως είναι λογικό ο διευθυντής του μουσείου θα πρέπει να έχει τον τελευταίο λόγο στην σύνθεση της ομάδας έργου και τον διορισμό επιμελητή/ υπεύθυνου τμήματος ενώ τόσο η ομάδα έργου όσο και όλες οι ενδιάμεσες επιτροπές δοκιμάζονται

σε περιόδους εκθέσεων όπου η πίεση εντείνεται και ο μουσειακός οργανισμός δοκιμάζεται σε πραγματικές συνθήκες πίεσης.

Αυτό το μικτό σύστημα μόνιμων επιτροπών και ομάδων έργου αποδεικνύεται ως το πλέον χρήσιμο(κυρίως στα μεγάλα και επιφανή μουσεία), καθώς έτσι διασφαλίζεται η σωστή αξιοποίηση των προσόντων των επαγγελματιών μουσείων αλλά και η σωστή χρήση της τεχνολογίας. Όλα αυτά υπογραμμίζουν την σημασία ενός σημαντικότερου παράγοντα για την αποτελεσματική διοίκηση του μουσείου, την ομαδική εργασία. Οι επιτυχημένοι ηγέτες άλλωστε δίνουν τεράστια σημασία στην σωστή λειτουργία της ομάδας και την συνεργατικότητα πέραν της επαγγελματικής επάρκειας όλων των μελών.

2.4 Οι Μεταβαλλόμενοι Ρόλοι στο Μουσείο

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί μια σταδιακή αλλαγή πλευσης των μουσείων όσον αφορά το οικονομικό κομμάτι και κυρίως την εξασφάλιση πόρων. Συγκεκριμένα τα μουσεία στις μέρες μας υιοθετούν το μοντέλο κοινωνικής οικονομίας ούτως ώστε να εξασφαλίζουν πολλαπλούς χρηματοδότες τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε δημόσιο τομέα. Πολλές φορές αυτές οι αλλαγές αποτέλεσαν μονόδρομο για τα μουσεία που έβλεπαν τις δημόσιες επιδοτήσεις και τις επιχορηγήσεις να μειώνονται δραματικά με άμεσο πλέον τον κίνδυνο της επιβίωσης τους, αλλά και την αδυναμία αποπληρωμής μισθών από τους επαγγελματίες μουσείων. Παρόλα αυτά και σε πολλές περιπτώσεις οι μειώσεις δημοσίων επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων αντισταθμίζεται από την δυνατότητα του μουσείου να διατηρεί σημαντικό μέρος των εσόδων(εισιτήρια, πωλητήριο, και αλλά) για το ίδιο, έσοδα που παλαιότερα διαχειριζόταν αποκλειστικά το δημόσιο. Αυτή η πρωτοβουλία βέβαια ισχύει ως επι το πλείστον σε χώρες του εξωτερικού, καθώς στην Ελλάδα δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα κάτι τέτοιο. Εντούτοις, οι κυβερνήσεις στις μέρες μας είναι πρόθυμες να χρηματοδοτήσουν νέα μουσεία προχωρώντας σε γενναία αύξηση των υπαρχόντων. Αυτό οφείλεται κατα κύριο λόγο στους ακόλουθους στόχους.

- **Τουρισμός:** Πρόκειται για την μεγαλύτερη βιομηχανία παγκοσμίως, καθώς οι πολιτιστικοί φορείς ανήκουν δυνητικά στην υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού και αποτελούν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για προβολή στο εξωτερικό, διαφίμηση της μοναδικότητας του Ελληνικού πολιτισμού, αλλά και προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων και επενδύσεων που θα τονώσουν το χρηματοοικονομικό γινεσθαι της χώρας.
- **Ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής:** Δεδομένης της αστικοποίησης, ζητούμενο είναι η ειρηνική συμβίωση πολιτών με διαφορετικές παραδόσεις και κουλτούρα, και οι εκάστοτε κυβερνήσεις θεωρούν τα μουσεία ως « φάρους» ενότητας και χώρους ανταλλαγής βιωμάτων και εμπειριών.
- **Αστική Ανάπλαση:** Οι εγκαταλελειμμένες περιοχές του παρελθόντος(βιομηχανικά πάρκα, εργοστάσια,εργαστήρια) αναμορφώνονται με σκοπο την μουσειακή προβολή τους. Για παράδειγμα το βιομηχανικό συγκρότημα του Κεραμεικού, οι παλιοί σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας όπως το Bank Side του Λονδίνου και το Golden Horn στην Κωνσταντινούπολη.

Εκτός όμως από τις σημαντικές μειώσεις δημοσίων επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων, εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι ήδη από το 1990 οικοδομείται η λεγόμενη « **νέα οικονομία**», η οικονομία της γνώσης και της πληροφορίας. Χαρακτηριστικά ο όρος αναφέρεται σε οικονομίες που χρησιμοποιούν την τεχνολογία ως κύριο μέσο κατασκευής προϊόντων και παροχής υπηρεσιών σε γρήγορο χρονικό διάστημα. Στην αρχή ο όρος χρησιμοποιούνταν μόνο για εταιρίες αλλά πρόσφατα υιοθετείται και από πολιτιστικά ιδρύματα και φορείς όπως τα μουσεία που σκοπεύουν να υπηρετήσουν περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Όλη αυτή λοιπόν η αρχική σκέψη των μουσείων για αναδιάρθρωση των οικονομικών τους αλλά και για εξασφάλιση εσόδων έγινε ξαφνικά επιτακτική ανάγκη τον καιρό της πανδημίας όπου τα περισσότερα μουσεία αναγκάστηκαν να εξελίξουν τις τεχνολογικές τους πρακτικές. Παρόλα αυτά παρατηρείται μια συνολική μείωση κρατικής στήριξης στο δημόσιο βίο συμπεριλαμβανομένων πάρκων, βιβλιοθηκών, νοσοκομείων, με ταυτόχρονη εκτόξευση του ιδιωτικού πλούτου από νομικά και φυσικά πρόσωπα σε κάθε χώρα. Επίσης πολλά επιφανή ιδρύματα και στη χώρα μας χρησιμοποιούν ένα σημαντικότατο μέρος των εσόδων αυτών ως δωρεές και οικονομικές ενισχύσεις σε μουσεία-αλυσίδες με στόχο όχι μόνο να διαφημιστούν, αλλά και να προβάλουν το κοινωνικό τους έργο. Ως εκ τούτου ο ρόλος του διευθυντή και του διοικητικού συμβουλίου στο εκάστοτε μουσείο κρίνεται ζωτικής σημασίας, καθώς σε συνδυασμό με το τμήμα δημοσίων σχέσεων καθορίζουν εν πολλοίς τον ετήσιο προγραμματισμό και την επιτυχία του μουσείου στο τέλος του έτους. Το αποτέλεσμα αυτών των σημαντικών αλλαγών φαίνεται από την αλλαγή της θέσης που κατέχει πλέον το μουσείο στην κοινωνία.

Η ευρεία αναζήτησή νέων πόρων στήριξης δεν περιορίζεται μόνο στο οικονομικό κομμάτι, αλλά υφίσταται και σε κοινωνικό επίπεδο μετατοπίζοντας έτσι το ενδιαφέρον αμιγώς στο κοινό και σε νέους τρόπους προσέγγισης. Η θετική αντίληψη επομένως της τοπικής κοινωνίας για το μουσείο όχι μόνο πιστώνεται σε ολόκληρο το προσωπικό του μουσείου, αλλά αναβαθμίζει ποιοτικά το κοινωνικό σύνολο, προσφέροντας τρόπους μάθησης, ψυχαγωγίας, και ανταλλαγής απόψεων. Όλα αυτά έχουν άμεση σχέση με την προβολή και σε συνδυασμό με τον ανεπτυγμένο τουρισμό της χώρας μας αποτελούν έναν επιπλέον λόγο προσέλκυσης εφόσον τα μουσεία είναι φιλικά σε πολίτες άλλης γλώσσας και κουλτούρας και δεν προσπαθούν να αποκομίσουν βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, αλλά να οικοδομήσουν μια σταθερή σχέση με το κοινό με ειδικά μουσειοπαιδαγωγικά

προγράμματα μεταφρασμένα σε αγγλικά, και συλλογικές δράσεις που τονίζουν τον τοπικό χαρακτήρα.

Εξαιρετικό παράδειγμα αποτελεί ο σχεδιασμός του Μουσείου Αφρικανικής Διασποράς(Museum of the African Diaspora) στο Σαν Φρανσισκο της Αμερικής του οποίου η επιμελήτρια Jenera Solomon αναφέρει ότι έστησε τις εκθέσεις του και τις τοπικές δράσεις έπειτα απο διαβουλεύσεις με την τοπική κοινωνία. Οι δράσεις αυτές εντάχτηκαν στο πλαίσιο ανάπλασης και αστικής ανάπτυξης της περιοχής Yerba Buena, που εδράζει το εν λόγω Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Αυτός λοιπόν είναι ένας τρόπος ανάπτυξης ενός μουσείου που θέλει να υπογραμμίσει τα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες μιας τοπικής κοινωνίας, και στο οποίο πρώτο λόγο έχουν οι πρωταγωνιστές της καθημερινότητας.

Εύκολα λοιπόν γίνεται αντιληπτό ότι αυτού του τύπου οι δράσεις και οι αντιλήψεις απαιτούν αρκετό χρόνο για να αφομοιωθούν πρώτα από το μουσείο που ανοίγει ουσιαστικά τις πόρτες του στον άνθρωπο , αλλά και αφήνει χώρο στο προσωπικό του ώστε να πάρει πρωτοβουλίες. Όλα αυτά οδηγούν μοιραία σε ανάγκη για συνεχή εκπαίδευση των επαγγελματιών μουσείου σε νέα αντικείμενα και τομείς (όπως τα τεχνολογικά μέσα και οι τακτικές επικοινωνίας) που αναβαθμίζουν την συνολική εικόνα της κοινωνίας και του οργανισμού.

2.5 Ανάγκη για Συνεχή Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση

Στις μέρες μας, η έννοια της δια βίου μάθησης όσον αφορά τον χώρο των μουσείων και εν γένει του πολιτισμού, έχει αποκτήσει χαρακτήρα πολιτικής ατζέντας σε όλο τον Δυτικό κόσμο και επηρεάζει άμεσα με τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του κάθε έμψυχου δυναμικού ενός μουσείου το οποίο οφείλει να είναι έτοιμο στα θέματα που ανακύπτουν λόγω των συνεχώς μεταβαλλόμενων συνθηκών. Ήδη από την αρχή της δεκαετίας του 1970 οι συγκεκριμένες έννοιες(δια βίου μάθηση, εκπαίδευση) πρωταγωνιστούν στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας προτού η οικονομική ύφεση και η ανεργία τις επισκιάσουν μέχρι περίπου και το 1990. Παρόλα αυτά όμως η έννοια της κοινωνίας που « συνεχώς μαθαίνει» στα πλαίσια της επαγγελματικής ανάπτυξης αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εξελίσσονται στο εσωτερικό των επιχειρήσεων οδηγούν σε μια ευρεία ανάπτυξη του όρου με αποκορύφωμα το έτος 1996 όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει ως Ευρωπαϊκό Έτος της δια βίου μάθησης.

Σε αυτό το κλίμα κινούνται πλέον και τα μουσεία της Ευρώπης όπου δεν έχουν πλέον αποκλειστικό στόχο την ψυχαγωγία του κοινού ή την αισθητική ικανοποίηση. Το κοινό πρέπει πια να ενθαρρύνεται για να προσέρχεται στα μουσεία και να μάθει, όχι όμως με τη στείρα πρακτική της έτοιμης πληροφορίας, αλλά με την διαμόρφωση προσωπικής άποψης επί των εκθέσεων όπου η τελική κρίση του θεατή μπορεί να μην είναι δεδομένη και σίγουρα όχι στερεοτυπική. Έτσι λοιπόν ο μαθησιακός χαρακτήρας και η εκπαίδευση εντός μουσείου συνυφαίνονται σαν έννοιες και πλέον οι χρηματοδοτήσεις- δωρεές σε μουσεία από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς προορίζονται καθαρά για εκπαιδευτικούς λόγους. Για παράδειγμα, όταν πρόκειται να οργανωθεί μια έκθεση πλέον ζητείται η γνώμη εκπαιδευτικών εν αντιθέσει με το παρελθόν όπου προσφέρονταν στους εκπαιδευτικούς έτοιμες εκθέσεις κι εκείνοι έπρεπε απλά να βρουν τρόπο να τις αξιοποιήσουν.

Στην προσπάθεια της να προσδιορίσει αρχές για την αποτελεσματική εκπαίδευση στα μουσεία η Ένωση Αμερικανικών Μουσείων(AAM) υποστηρίζει ότι τα μουσεία πρέπει να « διασφαλίζουν ότι η μαθησιακή θεωρία και η εκπαιδευτική έρευνα είναι οι βάσεις της πράξης» τονίζοντας ότι « η ελαστικότητα που επιτρέπει τη συγχώνευση διαφορετικών ειδών και θεωριών μάθησης είναι εξαιρετικά σημαντική» .

Πράγματι τα τελευταία χρόνια εμφανίστηκαν αρκετά κείμενα για τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων: Falk and Dierking(1992,1995,2000), Hooper- Greenhill (1994b), Derbin(1996), Hein(1993).

Η λεγόμενη **ρεαλιστική προσέγγιση** της γνώσης αποτελεί κλασική διαδικασία μάθησης στη Δύση ήδη από τον Διαφωτισμό. Το άτομο οργανώνει τις γνώσεις του λογικά για αυτόν τον κόσμο, ανεξάρτητα από τον εαυτό του ανάλογα με τη δομή του θέματος(κατηγορίες, ταξινομήσεις). Αντίθετα και σύμφωνα με μια πιο ακραία εκδοχή, αυτή της λεγόμενης **ιδεαλιστικής προσέγγισης** , « τα συμπεράσματα στα οποία φτάνουμε δεν έχουν αξία σύμφωνα με το αν συμμορφώνονται η όχι με κάποια εξωτερικά πρότυπα αλήθειας, αλλά ανάλογα με το αν έχουν νόημα στο πλαίσιο της νοητικής πραγματικότητας του μαθητή» Hein(1998:34). Προφανώς και στο εκπαιδευτικό μας σύστημα επικρατεί η ρεαλιστική προσέγγιση καθώς είναι πολύ ευκολότερο να αποκτήσουμε ένα σύνολο σφαιρικών γνώσεων απ όση η γνώση που κατασκευάζεται στο μυαλό του ατόμου .Με τη σειρά της αυτή η κυριαρχία επιτρέπει μια διδακτική προσέγγιση στον τρόπο που οργανώνουμε και αξιοποιούμε τις εκθέσεις στα μουσεία μας.

Η έννοια της μάθησης ως απόκτησης γνώσης βρίσκεται λίγο έως πολύ σε κάθε μουσείο και καθορίζει κάθε σχεδιασμό έκθεσης από τους επιμελητές. Σε αυτό το πλαίσιο υπάρχουν και οι **διδακτικές εκθέσεις**. Πρόκειται ακριβώς για αυτή τη « μετάδοση» από το μουσείο στον επισκέπτη και την « απορρόφηση» από το κοινό, την « αφομοίωση πληροφοριών, γεγονότων, εμπειριών μέχρι να φτάσουμε στη γνώση»(Hein 1995a:21). Πρόκειται για την πλέον παθητική προσέγγιση στην οποία ο επιμελητής κατηγοριοποιεί τις πληροφορίες με λογική σειρά θέλοντας έτσι να « διδάξει» τον επισκέπτη ένα συγκεκριμένο νόημα της έκθεσης. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι πρόκειται για ένα είδος διάλεξης στο οποίο οι λεζάντες παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο χωρίς να δίνουν στο κοινό την ευκαιρία να μάθει μέσω του βιώματος, ούτε να αξιολογήσει ποιοτικά την έκθεση και τις επι μέρους λεπτομέρειες αυτής τοποθετώντας την στην καθημερινότητα του. Έτσι ένας τέτοιος τρόπος μάθησης καταντάει κουραστικός ήδη από τα πρώτα λεπτά και δημιουργεί τόσο αρνητικά συναισθήματα στον επισκέπτη που θέλει να αποχωρήσει. Ο διδακτισμός ανέκαθεν εξυπηρετούσε το θεσμικό πλαίσιο των μουσείων, ενώ παράλληλα αποκλείει κοινό που παρουσιάζει διαφορετικό επίπεδο γνώσης, κουλτούρας, κατανόησης.

Μια εναλλακτική διαδικασία μάθησης αντίθετη από τον διδακτισμό είναι η **πειραματική μάθηση**.

« Προκειμένου να μάθουν , οι μαθητές πρέπει να έχουν εμπειρία· πρέπει να δουν και να κάνουν και όχι απλώς να τους πει κάποιος» (Hein 1995a:22) . Η γνώση προκύπτει μέσω της εμπειρίας και δεν είναι μια παθητική διαδικασία λίγων λεπτών, αλλά μια διαδικασία ζωής που μας επιτρέπει να ορίσουμε και να απορρίψουμε μεταξύ άλλων παραδοσιακές πρακτικές. Το 2001 το σημερινό Συμβούλιο Μουσείων, Βιβλιοθηκών και Αρχείων (MLA) της Μεγάλης Βρετανίας δημοσίευσε το Using Museums, Archives and Libraries to Develop a Learning Community:A Strategic Plan for Action(MLA 2001b) ως συμβουλευτικό κείμενο μάθησης σε μουσεία, αρχεία και βιβλιοθήκες. Άρα γίνεται αντιληπτό ότι πια ο όρος μάθηση έχει διευρυνθεί και βρίσκεται σε πλήρη σύνδεση με τη διαδικασία του βιώματος και την απόκτηση νέας εμπειρίας.

Αντίθετα σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η « Εκστρατεία για τη μάθηση» στο Ηνωμένο Βασίλειο: Η μάθηση συνδέεται άρρηκτα με την εμπειρία, με ό,τι κάνουν οι άνθρωποι για να καταλάβουν τα πράγματα γύρω τους. Μπορεί να περιλαμβάνει ανάπτυξη των δεξιοτήτων, της γνώσης, της κατανόησης, των αξιών, της δυνατότητας για αναστοχασμό. Η αποτελεσματική μάθηση οδηγεί σε αλλαγή, ανάπτυξη , και στην επιθυμία για περαιτέρω μάθηση. Συν τοις άλλοις, κάθε επίσκεψη σε μουσείο, αρχείο, βιβλιοθήκη δημιουργεί την περιζήτητη εμπειρία και αποτελεί δυνητικά ευκαιρία για μάθηση και διαμόρφωση προσωπικής άποψης σχετικά με τα νοήματα της έκθεσης και τον τρόπο που μας επηρεάζουν στην καθημερινότητα.

2.6 Θεσμοί- Μηχανισμοί δια βίου Μάθησης- Εκπαίδευσης

Βασική έννοια της εμπειρικής μάθησης είναι ότι μαθαίνουμε κάνοντας. Με λίγα λόγια δηλαδή όταν κάνουμε κάτι καινούριο που έχει σχέση με τα προηγούμενα μπορούμε να εφαρμόσουμε την εμπειρία που έχουμε ήδη αποκτήσει από την πρώτη φορά, παράγοντας ασυναίσθητα έτσι τον μαθησιακό κύκλο. Στο σχήμα που θα ακολουθήσει παρατηρούμε ότι μονά βέλη ενώνουν το « κάνω» με το « αναστοχάζομαι την εμπειρία» , σπασκα « μαθαίνω από την εμπειρία» και « εφαρμόζω την εμπειρία», πολλά βέλη ξεκινούν από την « εφαρμογή της εμπειρίας», αφού αυτή μπορεί να είναι χρήσιμη σε πολλαπλές και διαφορετικές περιστάσεις(σχήμα 1.3). Σύμφωνα με αυτήν την αρχή τρεις κατευθύνσεις σχετίζονται με τις εκθέσεις μουσείων:

- *Ο « ενάρετος κύκλος» σε αντιδιαστολή με τον « φαύλο κύκλο».*
- *Η θεωρία του Kolb για τους διαφορετικούς τρόπους μάθησης.*
- *Η μάθηση μέσω της ανακάλυψης.*

Δεδομένου ότι κάθε μουσείο οφείλει να εξασφαλίζει την δυνατότητα στην εμπειρία και άρα την μάθηση μέσω αυτής, ο επισκέπτης καταλαβαίνει το βαθύτερο νόημα της εκάστοτε έκθεσης και την διασύνδεση των εκθεμάτων με πτυχές της προσωπικής του ζωής. Στη συνέχεια δημιουργείται ενθουσιασμός για περαιτέρω μάθηση, και επομένως το αποτέλεσμα της πειραματικής μάθησης μπορεί να είναι δράση ή μάθηση. Έτσι δημιουργείται ο « **ενάρετος κύκλος**» (Gail Dexter Lord 2017) . Ο τελευταίος βέβαια ανήκει κυρίως σε ένα ιδανικό μουσειακό περιβάλλον, καθώς όλη η δράση και το βίωμα της εμπειρίας του επισκέπτη πρέπει να εφαρμοστεί αμέσως μετά τη διασύνδεση της έκθεσης με την προσωπική ζωή του κοινού, φαινόμενο που δυστυχώς σπανίζει στη μουσειακή κοινότητα, και όσον αφορά την Ελληνική πραγματικότητα είναι σχεδόν ανύπαρκτο μέχρι και στις μέρες μας, το γεγονός δηλαδή της αναδημιουργίας του εκθέματος(σχήμα 1.4).

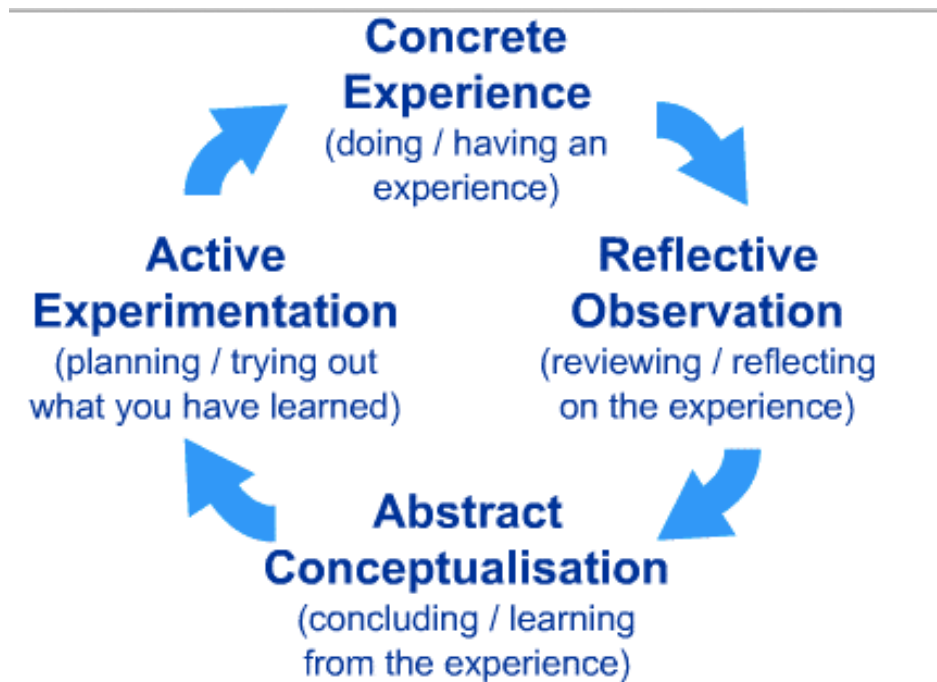
Όπως άλλωστε τονίζει και ο ορισμός της «Εκστρατείας για τη Μάθηση» : « Η αποτελεσματική μάθηση οδηγεί σε αλλαγή, ανάπτυξη, και επιθυμία για περισσότερη μάθηση». Το σχήμα του « ενάρετου κύκλου» βέβαια, έχει διττή έννοια. Ειδικότερα αν ο επισκέπτης αναζητήσει μια βαθύτερη κατανόηση και διασύνδεση με το έκθεμα, σημαίνει ότι έχει υπάρξει άμεση εφαρμογή του κύκλου και η ανταμοιβή του είναι η ερεύνηση ολόκληρης της έκθεσης με πιο προσεκτικό βλέμμα

και άρα βαθύτερη νοηματοδότηση των αντικειμένων στα βιώματα και τις εμπειρίες της ζωής του. Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας βέβαια θα φανούν μακροπρόθεσμα στη ζωή του μουσειακού επισκέπτη.

Στον αντίποδα τώρα, οι επισκέψεις σε μουσεία δε μπορεί και δεν πρέπει να έχουν μόνο θετικό αντίκρισμα. Ο ενάρετος κύκλος, δεν αποκλείει την ταυτόχρονη ύπαρξη του « *φαύλου κύκλου*». Στον τελευταίο, οι επισκέπτες δεν μπορούν να συσχετίσουν την εμπειρία τους και τα εκθέματα με την καθημερινότητα τους, ενώ παράλληλα δεν θεωρούν ότι η επίσκεψη στο μουσείο θα τους αποφέρει κάποιο άμεσο από όφελος, άρα η επίσκεψη αυτή δεν παρέχει κανέναν παιδευτικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να αποκόπτονται εντελώς από την έννοια της μάθησης και της εκπαίδευσης (σχήμα 1.5).

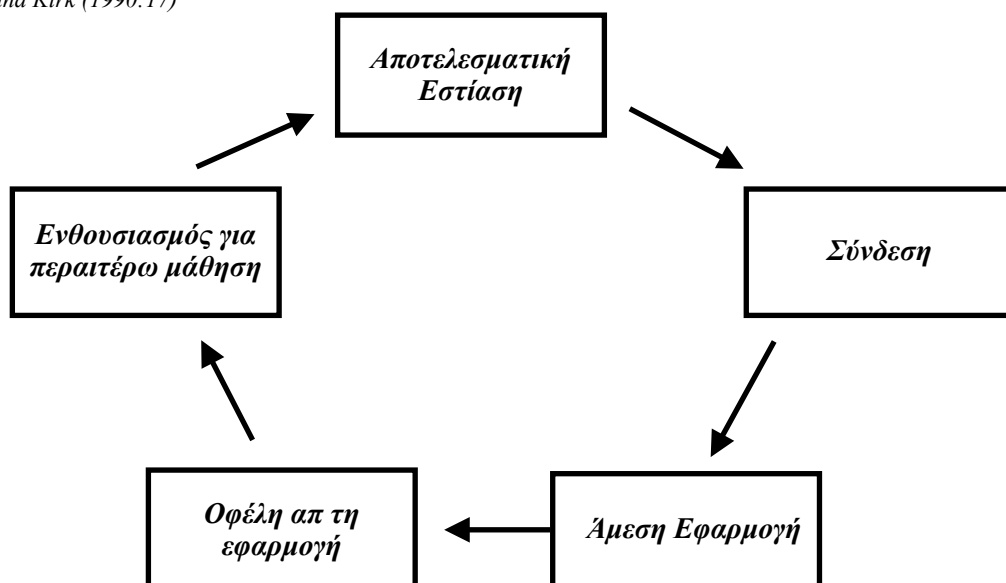
Σχήμα 1.3

Ο « μαθησιακός κύκλος»
Πηγή: *Dennison and Kirk (1990:17)*

Σχήμα 1.4

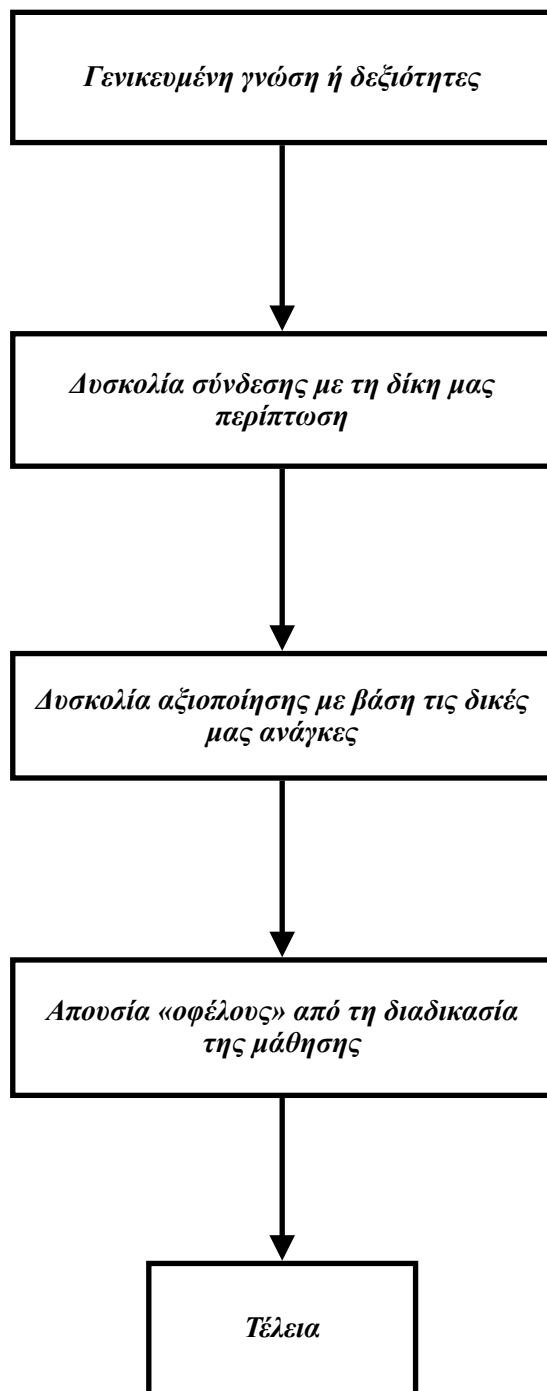
Ο « ενάρτεος κύκλος »
Πηγή: *Dennison and Kirk (1990:17)*

Σχήμα 1.5

Ο « Φαύλος κύκλος»

Πηγή: Dennison and Kirk (1990:17)

Ωστόσο, και ανεξάρτητα από τους τρεις κύκλους που αναφέραμε, ο Kolb σύμφωνα με την έννοια της ενεργού συμμετοχής υποστηρίζει ότι πολλοί μαθαίνουμε με διαφορετικούς τρόπους. Επομένως:

- Η **χειροπιαστή εμπειρία** επικεντρώνεται στην συμμετοχή σε εμπειρίες και στην αντιμετώπιση των καταστάσεων με προσωπικό τρόπο.
- Η **παρατήρηση και σκέψη** αποσκοπεί στην κατανόηση του νοήματος και των ιδεών, με προσεκτική παρατήρηση και αμερόληπτη περιγραφή των τελευταίων.
- Η **θεωρητική εννοιολόγηση** δίνει έμφαση στην λογική σε αντίθεση με το συναίσθημα ως τρόπο μάθησης και ερμηνείας των γεγονότων και των εμπειριών.
- Ο **ενεργός πειραματισμός** τονίζει την πρακτική εφαρμογή σε αντίθεση με τον στοχασμό και την ενεργή διάδραση με το έκθεμα και την νοηματοδότηση ολόκληρης της έκθεσης.

Όλες αυτές οι προσεγγίσεις βέβαια δεν αποκλείουν η μία την άλλη ούτε κάποιον συνδυασμό αλλά αλληλοσυμπληρώνονται σε σχέση με το επίπεδο κατανόησης του μαθητή και την δυνατότητα του να καταλάβει κάτι που θα μπορεί να εφαρμόσει στη συνέχεια στην προσωπική του ζωή. Σε επίπεδο εκθέσεων στα μουσεία όμως η πρακτική έννοια υπερισχύει του θεωρητικού προτύπου. Αρχικά οι επισκέπτες δεν μπορούν να κατακτήσουν από μόνοι τους τον ενάρετο κύκλο καθώς απαιτούνται επιμελητές, μουσειολόγοι και ερμηνευτές που θα δομήσουν την εμπειρία. Δεύτερον αν το κοινό προσπαθεί να μάθει με διαφορετικούς τρόπους ή με συνδυασμό αυτών πρέπει να υπάρχουν ποικίλα μαθησιακά επίπεδα μιας και η εκπαίδευση ή το κοινωνικό ιστορικό του καθενός διαφέρει.

Το είδος της **μάθησης μέσω της ανακάλυψης** βασίζεται στην αντίδραση του τύπου «Αχά! Τώρα κατάλαβα πως δουλεύει». Αποτελεί μορφή ενεργητικής πειραματικής μάθησης που συνδέει την απόκτηση πληροφοριών με την εφαρμογή τους. Στη συνέχεια οδηγεί τον μαθητή να οργανώσει αυτά που έχει ανακαλύψει και ως αποτέλεσμα να κατασκευάσει νέα νοήματα. Οι υποστηρικτές της μάθησης- αποκάλυψης ισχυρίζονται πως η μέθοδος αυτή βοηθά στην ενεργό συμμετοχή και τροφοδοτεί την περιέργεια σε ένα συνεχές παιχνίδι με ερωτήσεις και απαντήσεις. Δίνει ακόμα προσωπικό τόνο στην διαδικασία της μάθησης και επίσης εξυπηρετεί ευρύ φάσμα μουσειακού κοινού καθώς μπορεί να εφαρμοστεί σε επισκέπτες από ηλικίας επτά ετών μέχρι και υπερήλικες. Η μάθηση- ανακάλυψη στα μουσεία συχνά συνδέεται με το Κίνημα Παιδικών Μουσείων, με τις Αίθουσες Ανακαλύψεων σε μουσεία φυσικής ιστορίας καθώς και σε κέντρα επιστήμης. Παρόλα αυτά δεν είναι τόσο εύκολο να μάθουν όλοι με αυτή τη μέθοδο καθώς λειτουργεί καλύτερα σε

μαθητές οι οποίοι έχουν ήδη ένα ενδιαφέρον ή κάποιες γνώσεις για το θέμα ή το πρόβλημα που μελετούν. Χωρίς σαφή νοηματικά πλαίσια οι μαθητές μπορεί να μπερδευτούν και να αρχίσουν να αποτυγχάνουν. Επιπλέον σε διαδραστικούς χώρους έχει παρατηρηθεί ότι οι περισσότεροι μουσειακοί επισκέπτες μένουν απαθείς μπροστά στην λογική του πατήματος ενός κουμπιού διότι πιστεύουν ότι έτσι θα αποκτήσουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και δεν θα χρειαστεί να μοχθήσουν για να κατακτήσουν οι ίδιοι την εμπειρία. Στην πραγματικότητα για να λειτουργήσει σωστά η μάθηση- ανακάλυψη, πρέπει να είναι παρόντες χειριστές σε όλη την διαδικασία και να προσφέρουν ευκαιρίες άσκησης σε όλους τους επισκέπτες και όχι μόνο στους μαθητές (Gail Dexter Lord 2017).

2.7 Υγειονομική κρίση – Ανάγκη Εκπαίδευσης Επαγγελματιών σε Μουσεία

Υπό την απειλή του covid-19 και της πρωτόγνωρης υγειονομικής κρίσης που βιώνουμε τα μουσεία οφείλουν να ακολουθήσουν μια σειρά απο κατευθύνσεις προστασίας τόσο απο πλευράς επαγγελματιών μουσείων, όσο και απο πλευράς επισκεπτών. Σύμφωνα με αυτά λοιπόν το Υπουργείο Πολιτισμού εξέδωσε τους παρακάτω κανόνες.

i) Χώρος

- Απόσταση 1,5 μέτρου μεταξύ επισκεπτών για ανοιχτούς χώρους και 2 μέτρα για κλειστούς. Το ίδιο ισχύει και στις ουρές αναμονής μουσείων αν και προτρέπεται η έκδοση ηλεκτρονικού εισιτηρίου.
- Αποφυγή υπερσυγκέντρωσης σε χώρους εκθέσεων και μέγιστος αριθμός επιτρεπόμενων επισκεπτών ανά χώρο.
- Επαρκής αερισμός κλειστών και στεγαζόμενων χώρων.
- Καθημερινή απολύμανση κλειστών χώρων με ιδιαίτερη έμφαση σε επιφάνειες όπως τα πόμολα, διακόπτες, κουμπαστές και άλλα.
- Όπου υπάρχουν ουρές θα πρέπει να υπάρχει ειδική σήμανση για τήρηση των απαραίτητων αποστάσεων μεταξύ επαγγελματιών και επισκεπτών.
- Όσον αφορά εστιατόρια και καφετέριες που στεγάζονται σε χώρους μουσείων ισχύουν τα αντίστοιχα υγειονομικά μέτρα που αναφέρθηκαν παραπάνω.

ii) Κλιματισμός

- Συντήρηση των εγκαταστάσεων κλιματισμού και αντικατάστασης των φίλτρων όπου απαιτείται.
- Φυσικός αερισμός και αύξηση του νωπού αέρα όπου είναι τεχνικά εφικτό και όπου δεν απειλείται η βιωσιμότητα των εκθεμάτων.
- Συστηματική παρακολούθηση ορθής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων αερισμού και αποφυγή δημιουργίας εστιών μόλυνσης και άλλων μικροοργανισμών.

iii) Ροή επισκεπτών

- Οι επισκέπτες είναι υποχρεωμένοι να φορούν μάσκα προστασίας και να χρησιμοποιούν αλκοολούχο αντισηπτικό.

- Κατα την είσοδο και έξοδο πρέπει να τηρείται απόσταση ασφαλείας 1,5 μέτρου σε κλειστούς χώρους και 2 μέτρων σε εξωτερικούς.
- Αποφυγή δια χειρός χρηματικών συναλλαγών σε ταμεία, γκισέδες και προτροπή ηλεκτρονικών ανέπαφων πληρωμών με ταυτόχρονη αποφυγή συνωστισμού.

Καθώς τα μουσεία ξανανοίγουν στις περισσότερες χώρες μετά τον πρώτο εγκλεισμό, ο ICOM εκδίδει αναθεωρημένες οδηγίες σχετικά με το πρωτόκολλο ασφαλείας των επαγγελματιών και εργαζόμενων σε μουσεία με γνώμονα την προστασία και την εκπαίδευση των ανθρώπων του μουσείου.

Προετοιμασία για την άφιξη του κοινού

- Καθορισμός μέγιστου αριθμού επισκεπτών που επιτρέπονται στο μουσείο και ενημέρωση των επισκεπτών γι αυτό.
- Προσδιορισμός μέσου χρόνου επίσκεψης και παραμονής του κοινού στον χώρο της έκθεσης .
- Εξέταση ενδεχόμενου σταδιακού ανοίγματος εκθέσεων.
- Δημιουργία συστήματος ηλεκτρονικών κρατήσεων(mail, online booking) και σάρωση ηλεκτρονικών εισιτηρίων από τους επισκέπτες μέσω qr codes.
- Αποθάρρυνση επίσκεψης σε άτομα που παρουσιάζουν συμπτώματα της νόσου.
- Ενημέρωση κοινού σχετικά με τους νέους κανονισμούς και περιορισμούς που είναι σε ισχύ.

Δημόσια Πρόσβαση- Προσαρμογή της ροής των επισκεπτών

- Αποφυγή η ορθή διαχείριση στις ουρές αναμονής σε εισόδους και ταμεία.
- Σηματοδότηση σε όλους τους χώρους του μουσείου και εισαγωγή προστατευτικού τζαμιού(plexiglass) σε ταμεία και λοιπούς χώρους συναλλαγής.
- Παροχή πολλαπλών εισόδων-εξόδων και το πολύ μίας κατεύθυνσης περιήγησης για τους επισκέπτες εάν είναι δυνατόν.

- Ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα πραγματοποιούνται μόνο εφόσον τηρούνται όλα τα μέτρα αποστάσεων και προφύλαξης μεταξύ επαγγελματιών μουσείων και κοινού.

Δημόσια Πρόσβαση- Ενίσχυση μέτρων Υγείας

- Εγκατάσταση συσκευών απολύμανσης σε κάθε είσοδο και έξοδο στο μουσείο και ενημερωτικές πινακίδες που θα ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να τηρούν τα ισχύοντα μέτρα.
- Συστηματική απολύμανση κοινόχρηστου εξοπλισμού όπως ηχητικών οδηγών, ακουστικών. Σε εναλλακτική περίπτωση απαγορεύεται η διάθεση τους στο κοινό.
- Οι εσωτερικές πόρτες πρέπει να παραμένουν ανοιχτές ή να απολυμαίνονται κάθε φορά που χρησιμοποιούνται.
- Περιορισμός πρόσβασης σε δωμάτια και εγκαταστάσεις με ανεπαρκή απολύμανση.
- Κλείσιμο εγκαταστάσεων που περιλαμβάνουν αλληλεπίδραση με τον επισκέπτη.
- Αποκλειστική χρήση ανελκυστήρων για άτομα με κινητικές δυσκολίες και 1,5 μέτρο απόσταση μεταξύ τους. Τα κουμπιά χρήσης πρέπει να απολυμαίνονται τακτικά.
- Εάν οι κοινόχρηστοι χώροι δεν επιτρέπουν την εφαρμογή των κανόνων κοινωνικής απόστασης, θα μπορούσε να εξεταστεί η προσαρμογή των χρόνων επίσκεψης και κυκλοφορίας.

Προσωπικό Υποδοχής και Ασφάλεια

- Το προσωπικό ασφαλείας πρέπει να είναι παρών στην υποδοχή και στις αίθουσες του μουσείου για να διασφαλιστεί όχι μόνο ότι υπάρχει επαρκής απόσταση μεταξύ του επισκέπτη και των έργων που εκτίθενται , αλλά και για να βεβαιωθεί ότι υπάρχει επαρκής απόσταση μεταξύ των επισκεπτών. Εάν κριθεί απαραίτητο, οι ομάδες μπορούν να συμπληρωθούν από επιπλέον προσωπικό.
- Η παροχή στο προσωπικό επαρκών προστατευτικών μέσων (προστασία χώρου, ταμείου και υποδοχής, μάσκες , απολυμαντικά) υποχρεωτική προϋπόθεση για άνοιγμα στο κοινό.

Μέτρα καθαρισμού και Συντήρησης

- Αύξηση διαστημάτων καθαρισμού σύμφωνα με τους εθνικούς κανονισμούς.
- Όλοι οι προσβάσιμοι χώροι του μουσείου από το κοινό θα πρέπει να καθαρίζονται τουλάχιστον μια φορά την ημέρα.

Στο Γραφείο

- Επανεξέταση και αναπροσαρμογή των μέτρων έκτακτης ανάγκης.
- Επέκταση του ήδη ισχύοντα δανεισμού των έργων με σκοπό την ελαχιστοποίηση της κίνησης, τον χειρισμό και την μεταφορά των αντικειμένων.
- Οι προσβάσιμοι χώροι από το προσωπικό θα πρέπει να καθαρίζονται σύμφωνα με τις διεθνείς οδηγίες.

- Ο κοινός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται από πολλά μέλη του προσωπικού θα πρέπει να απολυμαίνεται τακτικά. Ελλείψη προτύπων απολύμανσης αυτός ο εξοπλισμός δεν πρέπει να χρησιμοποιείται.
- Το προσωπικό θα πρέπει να καθαρίζει καθημερινά το χώρο εργασίας με μαντηλάκια που θα έχουν ως βάση το αλκοόλ ή το χαρτί με απολυμαντικό, ανεξαρτήτως της υπηρεσίας καθαρισμού που υπάρχει.
- Συνίσταται η συνέχιση της εργασίας από το σπίτι σύμφωνα με τους εθνικούς κανονισμούς οποιουδήποτε υπαλλήλου η δραστηριότητα δεν απαιτεί φυσική παρουσία στο μουσείο.

Τέλος συνίσταται στα μουσεία που δεν μπορούν να ακόλουθήσουν τους παραπάνω κανόνες να αναστείλουν το άνοιγμα τους. Σε κάθε περίπτωση πάντως οι επαγγελματίες είναι αυτοί που οφείλουν πρώτοι να εφαρμόσουν και να αφομοιώσουν τα μέτρα προστασίας, ενώ οι έκτακτοι έλεγχοι που ειδικά τον πρώτο καιρό της πανδημίας είναι αρκετά συχνοί διαπιστώνουν το επίπεδο πρόληψης και εντιμότητας του κάθε οργανισμού. Επιπρόσθετα οι επαγγελματίες και το προσωπικό του μουσείου θα κρίνονται από τον ίδιο το φορέα για το επίπεδο εκπαίδευσης και αντίληψης των ανωτέρω μέτρων που κρίνονται εξαιρετικά σημαντικά για την συνέχιση της φυσικής παρουσίας του μουσείου στον πραγματικό κόσμο. Κλείνοντας ο ICOM τονίζει ότι ειδικά τον πρώτο καιρό μετά το άνοιγμα της πανδημίας δεν θα επιτραπούν φαινόμενα παραβατικότητας και ελαστικότητας από τους επαγγελματίες μουσείων καθώς οι τελευταίοι πρέπει να λειτουργήσουν ως παραδείγματα τήρησης των μέτρων στους εσωτερικούς αλλά και εξωτερικούς χώρους του μουσείου.

2.8 Συμπεράσματα

Παρά το γεγονός ότι η ανάπτυξη και η χρήση νέων τεχνολογιών αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη επιρροή στον πολιτιστικό τομέα ειδικά μετά το ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης που βιώνει το σύνολο της κοινωνικής ζωής, βλέπουμε εντούτοις τις προσεγγίσεις εκθέσεων αλλά και τα μοντέλα δομικής οργάνωσης να παραμένουν αμετάβλητοι παράγοντες λειτουργικότητας σε ένα μουσείο προσπαθώντας να αξιοποιήσουν τα τεχνολογικά μέσα στην μουσειακή προβολή χωρίς όμως να αντικαθιστούν τις παραδοσιακές μουσειακές πρακτικές. Ταυτόχρονα και σε συνέχεια των παραπάνω εξακολουθεί να τονίζεται η ανάγκη της συνεχούς εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης των επαγγελματιών από την Ένωση Αμερικανικών Μουσείων (American Alliance of Museums) που υποστηρίζει ότι τα μουσεία πρέπει να « διασφαλίζουν ότι η μαθησιακή θεωρία και εκπαιδευτική έρευνα είναι οι βάσεις της πράξης» επισημαίνοντας ότι « Η ελαστικότητα που επιτρέπει την συγχώνευση διαφορετικών ειδών και θεωριών μάθησης είναι εξαιρετικά σημαντική ». Η ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης καθώς και οι εκπαιδευτικοί ρόλοι που παίζει ένα μουσείο αποδεικνύονται και από την σειρά μαθησιακών προσεγγίσεων από τους Falk and Dierking(1992,1995,2000), Hooper- Greenhill (1994b), Derbin (1996), Hein(1993). Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της μάθησης πρέπει να εντάσσονται και οι εκθέσεις καθώς οι τελευταίες επιτυγχάνουν αυτή τη « μετάδοση » από το μουσείο στον επισκέπτη και την « απορρόφηση » από το κοινό, την « αφομοίωση πληροφοριών, γεγονότων, εμπειριών μέχρι να φτάσουμε στην γνώση» (Hein 1995:a:21).

Όσον αφορά την υγειονομική κρίση και την πανδημία που επηρεάζει το σύνολο των δραστηριοτήτων ενός πολιτιστικού οργανισμού, παρατηρείται η ανάγκη επαναπροσδιορισμού του μουσείου του αύριο ενώ στόχος είναι «να μοιραστούν διεθνείς βέλτιστες ιδέες και πρακτικές, να αναδειχθούν σύγχρονες προκλήσεις και να δημιουργηθεί ένα διεθνές δίκτυο επαγγελματιών που να δημιουργούν ένα μέλλον τοποθετώντας τον πολιτισμό στο επίκεντρο της κοινωνίας »(CoMuseum International Virtual Conference).

Κεφάλαιο 3ο: Επισκόπηση Προγραμμάτων με άξονα τον ICOM- Προτάσεις για την Ελλάδα.

3.1 Εισαγωγή

Η μετάβαση στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή και η ανάγκη για συνεχή επιμόρφωση των επαγγελματιών μουσείων σηματοδοτεί μια σειρά από σημαντικότερες αλλαγές και προκλήσεις σε συνδυασμό πάντα με την πανδημία της Covid-19 και τις αλλαγές που επέφερε. Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας γίνεται μια αναλυτική επισκόπηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που παρέχονται αποκλειστικά από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα της χώρας μας τόσο σε εγχώριο όσο και διεθνές επίπεδο. Συν τοις άλλοις, γίνεται αναλυτική αναφορά σε τεχνολογικά μέσα και δυνατότητες που σκοπό έχουν να βελτιώσουν τις παροχές και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του εκάστοτε μουσείου, ενώ πια είναι εμφανής η επικράτηση των ψηφιακών σεμιναρίων(Webinars) δεδομένης της κοινωνικής αποστασιοποίησης που έχει εφαρμοστεί.

Στην διάρκεια αυτών των δομικών μεταβολών που παρατηρούνται, αναρίθμητες είναι και οι αλλαγές που έχει επιφέρει η υγειονομική κρίση, επηρεάζοντας τον τρόπο που τα μουσεία εκπαιδεύουν και ψυχαγωγούν το κοινό τους. Ως εκ τούτου, οι επαγγελματίες μουσείων και το προσωπικό που εργάζεται σε αυτά οφείλουν να μεριμνήσουν για την υιοθέτηση νέων δεξιοτήτων τόσο όσον αφορά τις εργασίες που επιτελούν όσο και την παροχή νέων υπηρεσιών κυρίως στον ψηφιακό κόσμο. Επιπρόσθετα στο παρόν κεφάλαιο τονίζεται η ανάγκη βοήθειας και οικονομικής στήριξης για τα πιο ευάλωτα ιδρύματα τόσο από τον ICOM όσο και από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις καθώς τα πολιτιστικά ιδρύματα αποτελούν φορείς διατήρησης μνήμης και πολιτιστικής κληρονομιάς.

3.2 ICOM: Εκπαίδευση Επαγγελματιών – Δια βίου Μάθηση σε Μουσεία και Προγράμματα.

Η εκπαίδευση μελλοντικών επαγγελματιών και η δια βίου μάθηση σε μουσεία, αποτελεί πρωταρχική και κυρία ανάγκη για τον ICOM και για το λόγο αυτό διοργανώνονται πολλές εκπαιδευτικές ετήσιες δράσεις. Μία από αυτές αποτελεί το Διεθνές Εκπαιδευτικό Κέντρο (ICOM-ITC) International Training Center for Museum Studies. Πρόκειται για μια συνεργασία του ICOM με τον ICOM China και το Palace Museum του Πεκίνου που προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για μελλοντικούς επαγγελματίες μουσείων στις μουσειακές κοινότητες της Ανατολής. Τα προγράμματα συντελούνται με την μορφή διαλέξεων και συζητήσεων από επιφανείς επαγγελματίες μουσείων διεθνούς επιπέδου , και ειδικούς που συντονίζουν μια σειρά από δράσεις σε σχέση με τις σύγχρονες ανάγκες του μουσείου όπως η εξωστρέφεια και οι σχέσεις με την τοπική κοινωνία, ο κοινωνικός ρόλος των μουσείων, η ανάπτυξη συνεργασιών με άλλους πολιτιστικούς φορείς και άλλα.

Το ICOM- ITC στοχεύει στην προώθηση της έρευνας και της ανταλλαγής μεταξύ μουσείων σε διεθνές επίπεδο, όπως επίσης και στην ανάπτυξη των επαγγελματιών μουσείων του μέλλοντος απο διαφορετικές χώρες αλλά ειδικά απο αυτές της Ασίας οι οποίες έχουν επιδείξει ιδιαίτερο ζήλο αναφορικά με τα μουσεία και την ανάπτυξή τους. Για αυτόν το σκοπό το κέντρο προσφέρει αρκετά συχνά χορηγίες και υποτροφίες σε πολλούς συμμετέχοντες για να διασφαλιστεί η επιτυχία του προγράμματος και να αποκτήσει όλο και περισσότερους ενδιαφερόμενους σε μελλοντικές δράσεις. Οι διαλέξεις και τα προγράμματα δυνήθως προσφέρονται δυο φορές τον χρόνο ενώ υπάρχουν σκέψεις και για περισσότερες στο μέλλον. Οι προϋποθέσεις συμμετοχής στο πρόγραμμα είναι οι εξής:

- Οι συμμετέχοντες οφείλουν να καταβάλλουν το ετήσιο κόστος μέλους του ICOM για την χρονιά που κάνουν την αίτηση.
- Άπταιστη χρήση της Αγγλικής γλώσσας σε προφορικό και γραπτό λόγο.
- Προϋπηρεσία σε διοικητική θέση αναγνωρισμένου μουσείου που συνεργάζεται με τον ICOM.

Ο ICOM επίσης αναφέρει ότι το παρόν πρόγραμμα θα είναι το έκτο κατά σειρά εκπαιδευτικό πρόγραμμα που διενεργείται σε χώρα ή περιοχή της Ασίας μετά από:

- Το πρόγραμμα “Museums as learning environments: Developing relevant public programs” τον Νοέμβριο του 2019 στην πόλη Yixing της Κίνας.
- Το πρόγραμμα “The Challenges of Museum Collections Today” τον Απρίλιο του 2019 στο Πεκίνο.
- Το πρόγραμμα “Promoting your Museum: Make it relevant and attractive” τον Νοέμβριο του 2018 στην πόλη Fuzhou της Κίνας.
- Το πρόγραμμα “Managing a Museum Today” τον Απρίλιο του 2018 στο Πεκίνο.
- Το πρόγραμμα “Developing Engaging Museums Exhibitions” τον Νοέμβριο του 2017 στο Πεκίνο.

Στόχος όλων αυτών των προγραμμάτων όπως καταλαβαίνει κανείς είναι η προετοιμασία και η άμεση ανταπόκριση των επαγγελματιών μουσείων του μέλλοντος, ενώ μέσω αυτών οι ενδιαφερόμενοι θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε Διεθνώς αναγνωρισμένα ιδρύματα του κόσμου και να αναπτύξουν τις προσωπικές τους δεξιότητες σε συνδυασμό πάντα με τις υγειονομικές ανάγκες που επιτάσσουν οι καιροί. Τέλος είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι σε ενδεχόμενη έξαρση της covid-19 τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα συνεχιστούν κανονικά με εξ αποστάσεως επικοινωνία.

Όσον αφορά την εκπαίδευση επαγγελματιών και την δια βίου μάθηση στα σημερινά μουσεία ο ICOM έχει θεσπίσει επίσης πρόγραμμα ανταλλαγών για επαγγελματίες μουσείων απο διαφορετικές χώρες-μέλη. Συγκεκριμένα και για την αποτελεσματική οργάνωση μιας έκθεσης, η γενική γραμματεία του ICOM σε συνεργασία με τον ICOM Ελβετίας διοργανώνουν προγράμματα ανταλλαγής απο τον Ιούλιο του 2019 φιλοξενώντας επίδοξους επαγγελματίες μουσείων απο την Σενεγάλη στο ίδρυμα “Chateau de Prangins” της Ελβετίας με σκοπό να προωθήσουν απο κοινού τον σχεδιασμό μιας μελλοντικής έκθεσης, αλλα και να ενώσουν την διεθνή μουσειακή κοινότητα.

Οι συμμετέχοντες ακολουθούν ένα ειδικά εξατομικευμένο πρόγραμμα που περιλαμβάνει συναντήσεις με επαγγελματίες μουσείων και ειδικούς από διάφορα Ελβετικά μουσεία. Σκοπός του προγράμματος είναι η καταρχήν ξενάγηση σε διάφορα μουσεία της Ζυρίχης όπως το “Landesmuseum”, το Εθνικό Μουσείο της Ελβετίας, και το “Chateau de Prangins” ώστε οι ενδιαφερόμενοι να αποκτήσουν μία ιδέα για το μουσειακό τοπίο μιας Ευρωπαϊκής πόλης και τον ρυθμό λειτουργίας ιδρυμάτων διεθνούς κλίμακας.

Σε δεύτερη φάση οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στην προετοιμασία μιας μελλοντικής μόνιμης έκθεσης στο μουσείο αφιερωμένη στην ιστορία και την καθημερινότητα των Ινδών γυναικών στα πλαίσια της αποικιοκρατίας και της σωματεμπορίας κατα τον 17ο και 18ο αιώνα με παράλληλη κατασκευή υφασμάτων και ρούχων που θα ενδυναμώσουν το κομμάτι της αφήγησης της έκθεσης. Σε αυτές τις χώρες συμπεριλαμβάνεται φυσικά και η Σενεγάλη, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε εκπαιδευόμενους επαγγελματίες μουσείων να ενσωματώσουν το προσωπικό και τοπικιστικό στοιχείο με παραδοσιακά στοιχεία, προσωπικές μαρτυρίες και βιώματα των προγόνων τους.

Σε επόμενη φάση του προγράμματος ανταλλαγής, ένας ενδιαφερόμενος από την Ελβετία προσκαλείται στο Dakar της Σενεγάλης. Το Αφρικανικό ίδρυμα “ImagiNation” στην συνέχεια προσφέρει στον μελλοντικό επαγγελματία μουσείων μια σειρά απο ξεναγήσεις και συζητήσεις με κορυφαίους επαγγελματίες της περιοχής προκειμένου να αντιληφθεί τον τρόπο λειτουργίας μιας Αφρικανικής μουσειακής κοινότητας και στην προκειμένη του Dakar. Η ανταλλαγή στοχεύει στην ομαδική δημιουργία και συμμετοχή μελλοντικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο “Henriette Bathily Women’s Museum” στο Dakar, το μοναδικό μουσείο αφιερωμένο στην γυναίκα σε ολόκληρη την χώρα.

Εκτός όμως από το συγκεκριμένο πρόγραμμα ανταλλαγής που όπως τόνισε ο ICOM στεφθηκε με απόλυτη επιτυχία, βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη απο το 2021 μεχρι και σήμερα ενα διαφορετικό αντίστοιχης σημασίας. Συγκεκριμένα ο ICOM, σε συνεργασία με τον ICOM Γερμανίας, τον ICOM Ζάμπιας, και το Εθνικό Μουσείο του Βερολίνου(MEK) θα φιλοξενήσουν έναν επαγγελματία μουσείων απο την Μποτσουάνα σε μια επίσκεψη στο Βερολίνο που θα διαρκέσει για δυο μήνες και παρέχει εκπαιδευτικές και μαθησιακές δράσεις. Οι συμμετέχοντες θα συνεργαστούν και θα προτείνουν λύσεις για το στήσιμο μιας έκθεσης στο Εθνικό Μουσείο του Βερολίνου αναφορικά με νέους τρόπους ερμηνείας εκθεμάτων και αντικειμένων σε διεθνές επίπεδο με παράλληλη χρήση της τεχνολογίας και των ειδικών εφέ.

ICOM-IMREC

Το Διεθνές Μουσείο Ερευνας και Κέντρο Ανταλλαγών (International Museum Research and Exchange Center) είναι μια διεθνής πλατφόρμα ανταλλαγής απόψεων και έρευνας αναφορικά με το μουσείο και οποιοδήποτε άλλο πεδίο σχετίζεται με αυτό. Στην ουσία πρόκειται για μια συνεργασία προώθησης των μουσείων παγκοσμίως από τον ICOM που έγινε πράξη με αφορμή την είσοδο της Ασιατικής Ηπείρου στον μουσειακό χάρτη. Το ICOM-IMREC επίσης παρέχει προγράμματα για έρευνα και ανταλλαγή γνώσεων για μέλη της μουσειακής κοινότητας σε παγκόσμια κλίμακα με ιδιαίτερη βαρύτητα στους νέους επαγγελματίες μουσείων. Συνοπτικά οι στόχοι της πλατφόρμας είναι:

- Να σχηματίσει ένα ενιαίο Διεθνές σώμα μουσείων.
- Να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε πρακτικά και θεωρητικά ζητήματα που απασχολούν την παγκόσμια μουσειακή κοινότητα.
- Να δημοσιεύσει αναλύσεις δεδομένων και ερευνητικές εκθέσεις.
- Να προωθήσει διεπιστημονικές συνεργασίες σε τρέχοντα και αναδυόμενα επιστημονικά θέματα που απασχολούν από κοινού την μουσειακή κοινότητα ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσης.

3.3 Συνθήκες Παρουσίασης Προγραμμάτων και Εκθέσεων.

Η πανδημία της covid-19, έχει επιφέρει μια σειρά απο πρωτοποριακές και δομικές αλλαγές όσον αφορά τους βασικούς κανόνες έκθεσης μιας σειράς αντικειμένων με κύριο χαρακτηριστικό την επαφή με το κοινό . Σε αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με αυτές ακριβώς τις βασικές παραμέτρους προβολής των εκθεμάτων ώστε να αναλύσουμε στην συνέχεια τι άλλαξε και τι παρέμεινε ίδιο στον καιρό της πανδημίας. Επιπρόσθετα όλες οι οδηγίες και οι μέθοδοι παρουσίασης των εκθέσεων πρέπει να ακολουθούνται ρητά τόσο από τον φορέα του ICOM, όσο και απο το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού.

Διάταξη και Σχεδιασμός

Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους στο στήσιμο μιας έκθεσης. Σκοπός της διάταξης σε μια έκθεση είναι η σωστή τοποθέτηση των αντικειμένων σε σειρά που εξυπηρετεί το νοηματικό κέντρο της απόδοσης και δίνει στον μουσειακό επισκέπτη την έννοια του ενιαίου. Ο τρόπος λοιπόν που επιλέγουμε να προσανατολίσουμε τον επισκέπτη με χρωματικές ή άλλες αισθητικές παρεμβάσεις καθορίζει πολλές φορές την τελική κρίση του για την ποιότητα της έκθεσης. Δεδομένης της ροής επισκεπτών σκοπός της διάταξης και του σχεδιασμού είναι να υπερτονίσουμε τα δυνατά στοιχεία των εκθεμάτων δημιουργώντας συναισθήματα στο κοινό χωρίς να αφήσουμε αρνητικές εντυπώσεις η αναπάντητα ερωτήματα.

Επεξήγηση

Σε γενικές γραμμές οι πληροφορίες της έκθεσης πρέπει να είναι σαφείς και εύκολα κατανοητές ώστε το κοινό και οι επαγγελματίες μουσείων να μπορούν να τις ακολουθήσουν. Κάθε αντικείμενο θα πρέπει να έχει την δίκη του σύντομη επεξήγηση.

- Το κείμενο της επεξήγησης θα πρέπει να είναι συνοπτικό αλλά κατανοητό
- Η χρήση του Α' προσώπου δημιουργεί ένα κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης.

- Αποφυγή χρήσης συμβόλων και συντομογραφίας.
- Απλή έκφραση και χρήση της γλώσσας. Τις περισσότερες φορές το μουσειακό κοινό προέρχεται από διαφορετικό γνωσιακό υπόβαθρο και αυτό πρέπει να προβλεφθεί.
- Ενδεικτική χρήση γραμματοσειράς Times New Roman 12 στιγμών σε λευκό φόντο.

Ψηφιακά Μέσα

Στις μέρες μας είναι αρκετά συνηθισμένο να χρησιμοποιούνται ψηφιακά μέσα(ηχογραφήσεις, διαδραστικά σάιτ, εφαρμογές) σε εκθέσεις ώστε να καταστήσουν όλη την εμπειρία πιο ενδιαφέρουσα και διαδραστική. Η παραγωγή ψηφιακού υλικού είναι ένα κομμάτι που πρέπει να δρα συμπληρωματικά στην έκθεση τονίζοντας τα σημαντικότερα σημεία και τα μηνύματα του δημιουργού, ενώ το κόστος αυτών των μέσων θα πρέπει να υπολογίζεται ανεξάρτητα με τα υπόλοιπα κομμάτια της έκθεσης. Κάποιες οδηγίες για δημιουργία ψηφιακού υλικού:

- Απαραίτητη η ύπαρξη μουσειολόγου και συντηρητή στην διαδικασία παραγωγής ψηφιακού υλικού καθώς οι ιστορίες, τα βίντεο και οι φωτογραφίες που θα επιλεγθούν πρέπει να ταιριάζουν με το μουσειολογικό πλαίσιο και το κλίμα της έκθεσης. Η ροή των γεγονότων όπως επίσης οι συνεντεύξεις και τα ηχητικά ντοκουμέντα αποδίδονται αυτούσια και χωρίς περιττές λεπτομέρειες.
- Υψηλή ποιότητα ήχου και εικόνας.
- Σεβασμός των πνευματικών δικαιωμάτων.
- Όπου το μουσείο ή η γκαλερί παρέχει το υλικό για προβολή ψηφιακού περιεχομένου, θα απαιτούνται πόροι προσωπικού για την ενεργοποίηση και απενεργοποίηση του εξοπλισμού, την αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων λειτουργίας και την σχολαστική συντήρηση του εξοπλισμού κατά τη διάρκεια έκθεσης.

Φωτισμός

Ο Φωτισμός παίζει τεράστιο ρόλο στον συντονισμό μιας έκθεσης, καθώς ο τρόπος προβολής των αντικειμένων τείνει να προδιαθέτει τον επισκέπτη πολλές φορές για την σημαντικότητα ενός εκθέματος ή και την βαρύτητα ολόκληρης της έκθεσης. Επίσης είναι προτιμότερο να φωτίζονται έργα που κρέμονται στους τοίχους, διότι δίνουν την αίσθηση της πανοραμικότητας και το κοινό μπορεί να διαμορφώσει μια πιο ολοκληρωμένη γνώμη επί της έκθεσης.

Κανένα έκθεμα δεν πρέπει να τοποθετείται απέναντι ή κοντά σε φυσικές πηγές φωτός καθώς είναι πολύ πιθανόν να αλλοιωθεί και να καταστραφεί (ύφασμα, πίνακες, χειρόγραφα, φωτογραφίες). Επίσης, τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα μουσεία του εξωτερικού έχουν την τάση να προσλαμβάνουν σχεδιαστές ήχου (light designer) για την άμεση παρέμβαση σε περιοδικές ή μόνιμες εκθέσεις υπογραμμίζοντας έτσι την σημαντικότητα του φωτός στην διαδικασία της έκθεσης και την εμπειρία που θα αποκομίσει εν τέλει ο επισκέπτης.

Θερμοκρασία

Η AICCM συνέστησε οδηγίες για ενδιάμεση θερμοκρασία και σχετική υγρασία για φύλαξη υλικού και προβολή εκθεμάτων γενικού ενδιαφέροντος:

- Θερμοκρασία μεταξύ 15-25°C με ελαφρές διακυμάνσεις $\pm 4^{\circ}\text{C}$ ανα εικοσιτετράωρο.
- Σχετική Υγρασία μεταξύ 45-55% με μια ελαφριά διακύμανση $\pm 5^{\circ}\text{C}$ ανα εικοσιτετράωρο.

Κανένα έκθεμα δεν πρέπει να βρίσκεται κοντά σε σώματα θέρμανσης, ενώ επίσης δεν θα πρέπει να βρίσκονται σε κοντινή απόσταση με ηλεκτρικές συσκευές ή συσκευές παραγωγής θερμού φωτός.

3.4 Παρουσίαση Προγραμμάτων και εκθέσεων κατά την περίοδο του covid-19.

Η Πανδημία της Covid-19 και όλοι υπόλοιποι σχετικοί περιορισμοί φυσικής παρουσίας σε Μουσεία, Αρχαιολογικούς χώρους και ενγένη σε όλα τα ιδρύματα, όπως επίσης και πρακτικές σαν την κοινωνική αποστασιοποίηση ανάγκασαν πλέον τα Μουσεία να στραφούν στον χώρο της Ψηφιοποίησης τον οποίο τόσα χρόνια πλειοψηφικά απέφευγαν. Έτσι, αυτή η αναγκαστική ψηφιακή «μετανάστευση» επαγγελματιών μουσείων και κοινού έγινε πλέον ο μόνος τρόπος επικοινωνίας και διάδρασης των δύο αυτών πλευρών για τουλάχιστον ένα εξάμηνο πολύ αυστηρών περιοριστικών μέτρων και υγειονομικών περιορισμών σε όλες σχεδόν τις πολιτισμικά ανεπτυγμένες χώρες του πλανήτη.

Με δεδομένα τα προηγούμενα τα περισσότερα μουσεία ήδη από πολύ νωρίς και σε μεγάλο βαθμό βελτίωσαν τις διαδικτυακές τους αρχικές σελίδες, το περιεχόμενό τους, όπως επίσης και την αυτονομία του χρήστη σχετικά με την ψηφιακή περιήγηση στο μουσείο, αλλά και την πρόσβαση σε μία ενδεδειγμένη τεκμηρίωση των εκθεμάτων σε αντίθεση με την ελλιπή και εγκαταλελειμμένη εικόνα που παρουσιάζει η πλειοψηφία των διαδικτυακών μουσείων μέχρι και πριν την πανδημία. Μαζί με αυτά καθοριστικό ρόλο παίζουν οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης των ιδρυμάτων, καθώς μέσα από την ραγδαία χρήση της τεχνολογίας και των μέσων της ο χρήστης μπορεί να λαμβάνει καθημερινές ειδοποιήσεις για ψηφιακά σεμινάρια, διαδικτυακές ομιλίες, και εξατομικευμένες ενέργειες που δένουν τον επισκέπτη με τον φορέα, και του προτείνουν νέες δράσεις, παιχνίδια αλλά και γρήγορο διαμοιρασμό ερωτηματολογίων από τη μεριά του μουσείου στους ψηφιακούς του φίλους με σκοπό την βελτίωση του περιεχομένου και των υπηρεσιών. Σε όλα αυτά βέβαια έρχονται να προστεθούν οι ήδη υπάρχουσες εικονικές περιηγήσεις σε βελτιωμένη μορφή, τα webinars(ψηφιακά σεμινάρια), τα 3D, οι εικόνες 360 μοιρών, αλλά και τα πρόσφατα γυαλιά εικονικής πραγματικότητας (VR Oculus Rift) και όλα αυτά με μηδενικό κόστος του διαδικτυακού επισκέπτη.

Έτσι παρατηρείται ότι ο πολιτιστικός τομέας έχει την ευχέρεια να απαντήσει σε κάθε είδους κρίσεις-προκλήσεις με έναν πολύ ενδιαφέροντα, δημιουργικό, και αποτελεσματικό τρόπο ξεπερνώντας παράλληλα αντικειμενικές και πρακτικές δυσκολίες. Ωστόσο πολλά ιδρύματα

δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα τεχνολογικά μέσα λόγω αδυναμίας εξασφάλισης οικονομικών πόρων, πρόβλημα που μεγενθύνεται ακόμη περισσότερο εξαιτίας της Covid-19. Συγκεκριμένα, με βάση και πάλι την δεύτερη έρευνα του ICOM, βλέπουμε ότι τα μουσεία που εξαρτώνται κυρίως από τα δημόσια έσοδα δυσκολεύονται περισσότερο να εξασφαλίσουν επιπρόσθετους και σίγουρα ακριβότερους εξοπλισμούς απ' ότι τα χρηματοδοτούμενα. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα πρώτα δεν έχουν τη δυνατότητα να είναι τόσο ευέλικτα σε βαθμό που να μπορέσουν να ανακατευθύνουν ολόκληρο τον οικονομικό τους σχεδιασμό μεσούσης της σεζόν, μιας και το εισόδημα αυτών είναι πολύ συγκεκριμένο με ελάχιστες εξαιρέσεις. Το συγκεκριμένο ισχυρισμό έρχεται να επιβεβαιώσει η έρευνα, αποκαλύπτοντας ότι τα Μουσεία ιδιωτικού χαρακτήρα που μπορεί να δέχονται μεγάλες χρηματοδοτήσεις είναι αυτά που τις περισσότερες φορές πρωταγωνιστούν στον ψηφιακό κόσμο δημιουργώντας παράλληλα αθέμιτο ανταγωνισμό με τους φορείς – ιδρύματα που δεν μπορούν να τα ανταγωνιστούν.

Παρόλα αυτά και κυρίως κατά τη διάρκεια του πρώτου κύματος της πανδημίας είδαμε πλατφόρμες που φάνταζαν ξεχασμένες να αποκτούν τεράστια απήχηση στον κόσμο του πολιτισμού και των μουσείων, και να γίνονται μάλιστα παγκόσμιες τάσεις στις διαδικτυακές αναζητήσεις αποδεικνύοντας τα οφέλη που υπήρξαν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο από κάτι τόσο περιοριστικό για τον πολιτισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών αποτελεί η πλατφόρμα MCN (πρώην Museum Computer Network) που εδρεύει από το 1967 στην Νέα Υόρκη, και βασική της μέριμνα είναι να ενώσει τους φίλους του πολιτισμού σε μια παγκόσμια κλίμακα μέσω των αναρίθμητων εικονικών περιηγήσεων (Virtual Tours), συστήματα e-learning αλλά και οποιοδήποτε άλλο υλικό που απαιτεί ανοιχτή πρόσβαση σε όλους και για όλα. Ως αποτέλεσμα είχε την «έκρηξη» του ενδιαφέροντος από το κοινό αλλά και από τους απανταχού καλλιτέχνες οι οποίοι πια θέλησαν να μάθουν καλύτερα την ψηφιακή νομοθεσία περί κατοχύρωσης των πνευματικών τους δικαιωμάτων γνωστών και ως copyrights με την ταυτόχρονη κατάργηση των γεωγραφικών αποστάσεων και την προσφορά ενός νέου, λειτουργικού, και πλήρως εμπλουτισμένου περιεχομένου.

Έτσι, πολλά Μουσεία στράφηκαν στην βελτίωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που ήδη κατείχαν ώστε να αλληλεπιδρούν και να επικοινωνούν με το κοινό τους, αλλά προσπαθώντας παράλληλα να προσελκύσουν και νέους επισκέπτες εφόσον το κόστος για τα ιδρύματα είναι μηδαμινό και η οποιαδήποτε προβολή στον κόσμο του διαδικτύου θα μπορούσε μόνο να αυξήσει τους αριθμούς επισκεψιμότητας τους σε ενδεχόμενο άνοιγμα. Γρήγορα το Hashtag **#MuseumFromHome** άρχισε να φιγουράρει στις πρώτες θέσεις του Twitter, ενώ πλέον τα

Μουσεία συνέχιζαν να αναζητούν όλο και δημιουργικότερους τρόπους προβολής και θέασης των εκθεμάτων. Ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μια νέα τάση κυρίως από της Πινακοθήκες να δίνουν την δυνατότητα αναδημιουργίας και κατασκευής πολύ διασήμων πινάκων, και την απονομή βραβείου στους πιο ευφάνταστους φέρνοντας έτσι πιο κοντά τον επισκέπτη με την ουσία των μουσειακών πρακτικών και την φιλοσοφία του εκάστοτε ιδρύματος. Στόχος δεν ήταν πια η παθητική λήψη της πληροφορίας, αλλά η απόκτηση γνώσης και η ερμηνεία από τον ίδιο τον επισκέπτη με κάθε φορά διαφορετικό και μοναδικό τρόπο, αλλά και την δυνατότητα διάλογου και συζήτησης σε πλατφόρμες όπως το zoom, skype . Πολλά μάλιστα ήταν και τα Μουσεία που βραβεύτηκαν για τις επικοινωνιακές τους πρακτικές κατά τη διάρκεια του lockdown όπως το Getty Museum , έργα του οποίου εισήχθησαν στο δημοφιλές παιχνίδι Animal Crossing.

Σε μια έρευνα που διεξήχθη από το ίδιο το Museum Computer Network το 88% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η ψηφιακή στρατηγική του Μουσείου τους είναι ακόμα υπό κατασκευή – βελτίωση ένα νούμερο που αξίζει να σημειωθεί ότι μεγάλωσε από το 37 % στο οποίο βρισκόταν το 2016 κοινώς 51 % αύξηση. Το 95 % των απαντήσεων από Μουσεία και επαγγελματίες Μουσείων βάζουν σε προτεραιότητα τις επενδύσεις στην ψηφιοποίηση του υλικού τους , αριθμός πολύ μεγαλύτερος από το 49 % του 2016. Το Museum Computer Network θεωρεί συνολικά ότι αυτή η στρατηγική στην ψηφιακή επένδυση (και για τα πολύ μεγάλα μουσεία γιγάντωσης) θα αποφέρει σύντομα καρπούς σε οικονομικό, πολιτιστικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο πραγματώνοντας μια παγκόσμια ψηφιακή μουσειακή διασύνδεση δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο χρήστη να φτάσει μέρη και δυνατότητες που στο παρελθόν δεν θα μπορούσε ούτε καν να σκεφτεί. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε σύνολο 86 περιπτώσεων Μουσείων με πάνω από 600 διαφορετικές απαντήσεις σε ενεργά sites η πολιτιστικές δραστηριότητες των Μουσείων. Στο μεταξύ, πολλά μουσεία έχουν ήδη επωφεληθεί από την ψηφιακή τους «επανάσταση» , ενώ έχουν διαφημιστεί αποτελεσματικά μέσα από τις ψηφιακές περιηγήσεις, τα 360 tours, τα εικονικά μουσεία, αλλά και τις ζωντανές ψηφιακές διαλέξεις σε παγκόσμια κλίμακα. Στο ίδιο πλαίσιο η Google ανακοίνωσε ότι το 2020 τα εικονικά μουσεία ήταν ένας από τους πιο δημοφιλείς όρους στο διαδίκτυο με εκατομμύρια αναζητήσεις τους τελευταίους 12 μήνες. Όλα ανεξαιρέτως τα μουσεία της UNESCO υιοθέτησαν καινοτόμες πρακτικές όπως ο σχολιασμός, ο διαμοιρασμός, και η δημιουργική επανασχεδίαση του υλικού με στόχο όλα αυτά να παραμείνουν ως ένα ωραίο ενθύμιο όταν ο εγκλεισμός έρθει στο τέλος του. Όλα αυτά τα τεχνολογικά μέσα βέβαια ήταν και είναι προσανατολισμένα γύρω από την σημαντική ιστορία του παρελθόντος που οι νέοι καλούνται να

ανακαλύψουν δημιουργικά, μέσα από τους νέους και πιο βελτιωμένους τρόπους έκθεσης και προβολής.

3.5 Επιδράσεις της πανδημίας της Covid-19 στα Μουσεία.

Η πανδημία της covid-19 επηρεάζει όλες τις προεκτάσεις της κοινωνικής μας ζωής, με αποτέλεσμα ο χώρος των μουσείων και του πολιτισμού να δέχεται με τη σειρά του μια αλληλουχία απο ισχυρότατα πλήγματα. Ενώ κάποια μουσεία λοιπόν μπόρεσαν να ξανανοίξουν τις πύλες τους με αρκετά περιοριστικά μέτρα, κάποια άλλα βρίσκονται ακόμα αντιμέτωπα με τον αντίκτυπο που θα επηρεάσει την μελλοντική τους πορεία.

Προκειμένου να συγκεντρωθούν περισσότερα στοιχεία σχετικά με το κατα πόσο επηρεάζει η τρέχουσα πανδημία τον μουσειακό τομέα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, αλλά και για να παρουσιάσει ενδεικτικά τις ισχυρές επιπτώσεις της πανδημίας σε παγκόσμια κλίμακα ο ICOM διεξήγαγε μια παγκόσμια έρευνα τον Σεπτέμβριο του 2020 με τίτλο « Μουσεία, Επαγγελματίες Μουσείων, και Covid-19: Έρευνα παρακολούθησης» (Museums, Museum Professionals and covid-19: Follow-up survey). Η έρευνα αναλύει σχεδόν 900 απαντήσεις απο μουσεία και επαγγελματίες μουσείων σε όλο τον κόσμο με δεδομένα που συλλέχθηκαν μεταξύ 7 Σεπτεμβρίου και 18 Οκτωβρίου 2020. Είναι σημαντικό να υπογραμιστεί ότι μετά το τέλος αυτής της έρευνας η Ευρώπη πέρασε σε διαδοχικά κύματα εγκλεισμών. Επίσης ο ICOM τονίζει ότι στην έρευνα που βρίσκεται αναρτημένη στην επίσημη ιστοσελίδα του φορέα οι απαντήσεις αντιπροσωπεύουν ένα μέρος των μουσείων ενδεικτικά ώστε να τονιστεί το κλίμα αβεβαιότητας που επικρατεί στα τελευταία, όπως επίσης και η ανάγκη οικονομικής στήριξης απο τις κυβερνήσεις των χωρών. Τα μουσεία αποτελούν ενα σημαντικότατο κομμάτι της κοινωνίας μας, ενώ παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη των χωρών.

3.5.1: Η Κατάσταση για τα Μουσεία και το Προσωπικό τους

Η κατάσταση των μουσείων σύμφωνα με την έρευνα εξαρτάται από την γεωγραφική θέση και την περιοχή που βρίσκονται τα μουσεία στον κόσμο. Τον Απρίλιο του 2020 συγκεκριμένα το συνολικό ποσοστό κλειστών μουσείων παγκοσμίως ανερχόταν στο 95%, ενώ βρισκόταν τουλάχιστον στο 85% αναλογικά με τις περιοχές και της 5 ηπείρους που υπήρχαν μουσεία. Το 79% των Ευρωπαίων συμμετεχόντων απάντησε ότι τα μουσεία των χωρών τους άνοιξαν μετά τον πρώτο εγκλεισμό (ποσοστό που μετά το δεύτερο κύμα αυξήθηκε κατακόρυφα), ενώ σε άλλες περιοχές όπως η Νότια Αμερική, η Αφρική, και το σύνολο των Αραβικών χωρών έδειξαν ποσοστά που αγγίζουν το 99% όσον αφορά τα κλειστά μουσεία και πολιτιστικά ιδρύματα. Διευκρινίζεται δε ότι ειδικά στις χώρες της Νότιας Αμερικής και της Αραβίας οι αποφάσεις για το κλείσιμο ολόκληρης της κοινωνικής ζωής λαμβάνονται αποκλειστικά από τις τοπικές αρχές.

Σχετικά με το προσωπικό των μουσείων και τους επαγγελματίες μουσείων που μας ενδιαφέρουν στην προκειμένη, τα πράγματα δεν διαφοροποιούνται καθώς το 80% των επαγγελματιών δουλεύουν εξ αποστάσεων κατά την διάρκεια των εγκλεισμών, ενώ το υπόλοιπο 20% συνεχίζει να εργάζεται στο μουσείο για περιορισμένο χρονικό διάστημα και αρκετά επείγουσες ανάγκες όπως η ασφάλεια, η συντήρηση και ο καθαρισμός του μουσείου. Επίσης οι οικονομικές επιπτώσεις στο προσωπικό του μουσείου είναι ενδεικτικές της πολύ δύσκολης κατάστασης. Το 14% των ερωτηθέντων απάντησε ότι μέρος ή και ολόκληρα τμήματα προσωπικού είχαν απολυθεί από τα συνεχόμενα πανδημικά κύματα και την αδυναμία των μουσείων να ανταποκριθούν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις. Κατά την διάρκεια της έρευνας σε Ευρώπη και Ασία, η πλειονοψφία του προσωπικού των μουσείων δήλωσε ότι επέστρεψαν στις δουλειές τους μετά τους συνεχείς εγκλεισμούς, ενώ σε περιοχές όπως η Νότια Αμερική όπου η κρατική ενίσχυση ήταν σχεδόν ανύπαρκτη δεν επέτρεψε σε πολλά μουσεία να ανοίξουν τις πύλες τους, ενώ άλλα επέκτειναν το προσωρινό τους κλείσιμο.

3.5.2: Οικονομικές Επιπτώσεις

Όπως καταλαβαίνει κανείς τα μουσεία εν καιρό πανδημίας ήλθαν αντιμέτωπα με πρωτόγνωρες οικονομικές δυσκολίες, και αν θέλουμε να τις υπολογίσουμε κατα προσέγγιση, πρέπει να λάβουμε υπόψη ορισμένες σημαντικές παραμέτρους όπως οι πολλαπλές και διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης σε μουσεία, και το αν και κατα ποσό τα μουσεία αυτά είχαν πρόσβαση σε δημόσιες πηγές εσόδων. Σύμφωνα με τον ICOM, η πλειονότητα των συμμετεχόντων εργάζεται σε μουσεία όπου τα δημόσια έσοδα αντιπροσωπεύουν μια απο τις δύο κυριότερες πηγές εσόδων για ένα μουσείο (68,5%), με τις χορηγίες απο ιδιωτικούς φορείς να έρχονται αρκετά πίσω(25,8%). Το μεγάλο πρόβλημα των μουσείων αυτών όμως προέρχεται από το γεγονός ότι το ένα τρίτο των εσόδων τους (33,8%) προερχόταν αποκλειστικά από πωλήσεις του μουσείου σε πωλητήρια ή άλλους χώρους της έκθεσης, εισόδημα που πλέον έχει χαθεί. Για αυτά τα ιδρύματα ακριβώς η πανδημία σε συνδυασμό με τους παρατεταμένους εγκλεισμούς έχουν ως αποτέλεσμα την αδυναμία των μουσείων να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις και την εξόφληση λογαριασμών.

Με τα μουσεία κλειστά και τις χώρες σε συνεχή lockdown, ο αριθμός των επισκεπτών έχει μειωθεί δραματικά, προκαλώντας μια σειρά απο σοβαρότατες οικονομικές επιπτώσεις ειδικά για τα μουσεία που βασίζονται κυρίως σε εισοδήματα απο πωλήσεις. Το 49,6% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι το μουσείο που εργάζονται θα χάσει τουλάχιστον το ένα τέταρτο των εσόδων του μέχρι το τέλος του 2020, ενώ το 31.9% εκτιμά ότι το ποσοστό θα φτάσει σε διπλάσια ύψη μέχρι την ολοκλήρωση των ετήσιων εσόδων.

Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στον μουσειακό τομέα είναι αρκετά σκληρές και σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μουσείων θα έχουν μακροχρόνιες επιρροές και μεταβολές στους ετήσιους προϋπολογισμούς και τα οικονομικά στοιχεία των μουσείων που εκτός από τον άμεσο κίνδυνο βιωσιμότητας τους θα πρέπει να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις των επισκεπτών καθώς επίσης και στον κοινωνικό τους ρόλο μέσα από εκθέσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα. Σε θέματα εργασιακής απασχόλησης και σταθερότητας είναι αναγκαίο να υπάρξουν πολλαπλές μορφές υποστήριξης και βοήθειας σε επαγγελματίες μουσείων, προσωπικό, και ελεύθερους επαγγελματίες.

Σε μια παγκόσμια κλίμακα, οι οικονομικές επιπτώσεις διαφέρουν από χώρα σε χώρα και μεταξύ διαφορετικών Ηπείρων. Το πρόβλημα της απασχόλησης επαγγελματιών και προσωπικού σε μουσεία φαίνεται να είναι σημαντικότερο στην Βόρεια και Νότια Αμερική όπου η δραματική μείωση εκθέσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι αρκετά διευρυμένη σε σχέση με την Ευρώπη. Ο ICOM ωστόσο τονίζει και πάλι την επιτακτική ανάγκη κρατικής στήριξης ειδικά τον καιρό της πανδημίας καθώς ούτε ο ίδιος βρίσκεται σε θέση να στηρίξει οικονομικά τα πιο ευάλωτα ιδρύματα της μουσειακής κοινότητας. Επίσης η επίσημη ιστοσελίδα του οργανισμού προτείνει μια σειρά από εναλλακτικές λύσεις και πρωτοβουλίες προκειμένου τα μουσεία να αυξήσουν τα έσοδα τους εν καιρό πανδημίας: Η μέθοδος SPIT αποτελεί έναν πρώτης τάξεως τρόπο προσδιορισμού των αναγκών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το κάθε μουσείο, καθώς πρόκειται στην ουσία για έναν οδηγό που επηρεάζει την διοίκηση- λειτουργία του μουσείου, ενώ ταυτόχρονα παρεμβαίνει στους τρόπους εξωστρέφειας του οργανισμού με σκοπό την στήριξη από μη κερδοσκοπικούς φορείς, αλλά και τις εκάστοτε κυβερνήσεις(ICOM 2021).

Μέθοδος SPIT

- Specific(Ειδικό): Προσδιορισμός αναγκών.
- Personal(Προσωπικό): Προσωπικός τόνος στις επίσημες ανακοινώσεις του μουσείου.
- Informative(Ενημερωτικό): Χρήση ποσοτικών δεδομένων για την οικονομική κατάσταση του φορέα.

Timely(έγκαιρος): Γνώση και εκτίμηση για μελλοντικές αποφάσεις , και επικοινωνία με τους αρμόδιους για οικονομική στήριξη.

Χρήση Ισχυρών Δεδομένων

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων όταν ένα μουσείο ζητά οικονομική ενίσχυση, είναι απαραίτητο να παρέχει δεδομένα και πειστήρια συνεισφοράς στον πολιτιστικό χάρτη αλλά και στην απανταχού ενότητα μουσείων. Συγκεκριμένα πρέπει να πείσει για την προσφορά του σε τομείς της κοινωνικής ζωής όπως η τοπική οικονομία, η προσφορά θέσεων εργασίας και τα φορολογικά έσοδα. Άκρως σημαντικό ρόλο παίζει επίσης ο ετήσιος αριθμός εκθέσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται στο μουσείο όπως επίσης και ενδεχόμενες συνεργασίες με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς που επεκτείνουν τα όρια της μουσειακής κοινότητας.

Επαφή με Πολιτικούς Ηγέτες

Σε πολλά μουσεία του εξωτερικού (MoMA της Νέας Υόρκης, Λούβρο στο Παρίσι), υπήρξε επίσημη επικοινωνία των μουσείων με μέλη των κυβερνήσεων προκειμένου να υπάρξει οικονομική ενίσχυση στον δύσκολο καιρό της πανδημίας. Είναι σημαντικό να τονίζεται από την μουσειακή κοινότητα σε στιγμές κρίσης η συνεισφορά των μουσείων στον πολιτισμικό χάρτη και οποιαδήποτε βοήθεια ή οδηγία δοθεί από τις αρμόδιες κυβερνήσεις παρατείνει την βιωσιμότητα των μουσείων και βελτιώνει την οικονομική εικόνα τους. Εκτός όμως από τους παραδοσιακούς τρόπους επικοινωνίας μέσα από επίσημες ανακοινώσεις και επιστολές, τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να αποτελέσουν βασική μορφή επικοινωνίας και διάδρασης. Δεδομένου ότι οι περισσότεροι πολιτικοί ηγέτες είναι ενεργοί στον ψηφιακό κόσμο, μπορούν να αλληλεπιδράσουν άμεσα με τις ανησυχίες και το περιεχόμενο των μουσείων σε δημοσιεύσεις ή και επισυνάψεων (tags), ενώ όσα μουσεία δεν είναι εξοικειωμένα με τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να απευθυνθούν στο λήμμα Social Media Guidelines for ICOM Committees που προσφέρεται από την επίσημη ιστοσελίδα του ICOM.

3.5.3: Ψηφιακές Δράσεις και Επικοινωνία

Το αναγκαστικό κλείσιμο των μουσείων κατά την διάρκεια του εγκλεισμού έφερε αυτόματα στο προσκήνιο το ζήτημα των κοινωνικών δικτύων και της ψηφιακής επικοινωνίας με το κοινό. Σε σύγκριση με την κατάσταση πριν την πανδημία, η έρευνα αποκαλύπτει ότι το ποσοστό των ιδρυμάτων που δημιούργησαν ή βελτίωσαν τις ψηφιακές τους υπηρεσίες ήταν σαφώς βελτιωμένο και τα μουσεία ήταν πιο έτοιμα να ανταποκριθούν στα αιτήματα των ψηφιακών τους επισκεπτών. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι στην πλειοψηφία τους τα μουσεία στις μέρες μας παραμένουν επαρκώς εξοπλισμένα ενώ αρκετά δεν διαθέτουν τους πόρους που απαιτούνται.

Συγκεκριμένα το 19,7% των ερωτηθέντων της έρευνας δήλωσε ότι λιγότερο από το 1% του ετήσιου προϋπολογισμού διατίθεται στα μουσεία τους για την τεχνολογία και τα ψηφιακά μέσα, ενώ το 76,7% δηλώνει διατεθειμένο να αναθεωρήσει την ψηφιακή στρατηγική των μουσείων δεδομένης της επιτυχίας που είχαν τα κοινωνικά μέσα και οι επικοινωνιακές τακτικές των περισσότερων μουσείων κατά την περίοδο του πρώτου εγκλεισμού σε συνδυασμό με ζωντανές διαλέξεις και ψηφιακά σεμινάρια που αφενός υπογραμμίζουν την εξωστρέφεια του μουσείου και αφετέρου μεταδίδουν το πολιτιστικό του μήνυμα και τους εκπαιδευτικούς του σκοπούς.

Το μόνο σίγουρο πάντως σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων είναι πως η αντίληψη των μουσείων για τα ψηφιακά μέσα άλλαξε άρδην εξαιτίας της πανδημίας, τονίζοντας χρόνια προβλήματα στην επικοινωνία του κάθε φορέα και επιταχύνοντας αλλαγές που ήταν ήδη σε εξέλιξη. Παρότι οι οικονομικές επιπτώσεις θα αποτελέσουν ένα σημαντικότερο εμπόδιο στον εξοπλισμό και την στελέχωση των μουσείων με το απαραίτητο ανθρώπινο και ψηφιακό δυναμικό, παρατηρείται μια ξεκάθαρη στροφή των μεγάλων οργανισμών προς την ψηφιοποίηση. Προκειμένου να διευκολυνθεί αυτή η μετάβαση είναι αναγκαίο οι αρμόδιες κυβερνήσεις και οι διεθνείς οργανισμοί να υποστηρίξουν τα μουσεία με οικονομική και ανθρωπιστική ενίσχυση.

3.5.4: ICOM-OECD Webinars

Εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης και της μαζικής ανάγκης της μουσειακής κοινότητας για επικοινωνία, ο ICOM σε συνδυασμό με τον OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) ξεκίνησαν την δωρεάν παροχή ψηφιακών σεμιναρίων με τίτλο 'ICOM-OECD Webinar: Impact, Innovations, and Planning for Post-Crisis'. Το πρώτο αυτό webinar συνδιοργανώθηκε με την συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το World Cities Culture Forum, και το Fondazione di Venezia τον Απρίλιο του 2020.

Κάποιοι φορείς επωφελούνται από δημόσια έσοδα(δημόσια μουσεία, βιβλιοθήκες, θέατρα) χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αντιμετωπίζουν βαρύτατες οικονομικές συνέπειες από την πανδημία. Ο τομέας του θεάματος χαρακτηριστικά περιλαμβάνει πολυεθνικές εταιρίες με σταθερά έσοδα που μάλιστα παρουσίασαν αλματώδη αύξηση ειδικά έπειτα από τους συνεχόμενους εγκλεισμούς (Πχ. Netflix) ενώ την ίδια ώρα πολλές μικρότερες εταιρίες και ελεύθεροι επαγγελματίες που απαρτίζουν τον πολιτιστικό κλάδο ήρθαν αντιμέτωποι με την χρεοκοπία. Αυτή η κρίση λοιπόν δημιουργεί σοβαρότατα προβλήματα στην δομική οργάνωση και την επιβίωση πολλών εταιριών και εργαζόμενων στην παραγωγή πολιτιστικού και δημιουργικού περιεχομένου.

Μαζί με την βιομηχανία του τουρισμού, ο πολιτιστικός τομέας έχει επηρεαστεί περισσότερο από τις συνέπειες της πανδημίας που βιώνουμε, ενώ τα πιο ευάλωτα μουσειακά ιδρύματα κινδυνεύουν με άμεσο κλείσιμο λόγω οικονομικής δυσπραγίας. Σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή του ICOM Peter Keller:« Σήμερα περισσότερο απο ποτέ η σημασία του πολιτισμού και η αρετή της δημιουργικότητας προς όφελος της κοινωνίας είναι ξεκάθαρη. Η διαθεσιμότητα πολιτιστικού περιεχομένου συνεισφέρει στην πνευματική υγεία και στο ευ ζήν, την ώρα που πολυάριθμα πολιτιστικά ιδρύματα παρέχουν ψηφιακό δωρεάν υλικό για αυτόν το σκοπό. Βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα κατα τη διάρκεια και έπειτα από την αρχική κρίση είναι επιτακτικής ανάγκης για την επιβίωση του πολιτιστικού τομέα. Η παρούσα πρόκληση είναι να σχεδιαστούν μοντέλα δημόσιας και κρατικής υποστήριξης που θα εξαλείφουν τις βραχυπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις και θα βοηθήσουν στην δημιουργία νέων ευκαιριών και στην είσοδο νέων ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών οργανισμών που θα προασπίζουν την πολιτιστική ανάπτυξη και την αύξηση των μουσείων».

Το συγκεκριμένο Webinar λοιπόν εστιάζει στα παραπάνω δεδομένα και απευθυνόμενο στις τοπικές κυβερνήσεις και κοινότητες υπερτονίζει:

- Τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της τρέχουσας υγειονομικής κρίσης στα μουσεία.
- Τις καινοτόμες λύσεις που λαμβάνονται από μουσεία σε κάθε χώρα.
- Την οικονομική και όχι μόνο υποστήριξη από τις τοπικές αρχές και κυβερνήσεις με σκοπό να εξαλειφθούν οι αρνητικές επιπτώσεις σε μουσεία και στο ευρύτερο οικοσύστημα γύρω από αυτά.

Ομιλητές του και επιστημονικοί σύμβουλοι του Webinar:

- Mattia Agnetti: Γενικός Γραμματέας του Fondazione Musei Civici di Venezia , Italy.
- Natalie Bondil: Γενική Διευθύντρια και Συντηρήτρια στο Montreal Museum of Fine Arts, Canada
- Inkyung Chang: Ιδρυτικό μέλος στο Iron Museum, Republic of Korea.
- John Davies: Οικονομικός Αναλυτής στο Creative Economy and Data Analytics, nesta.
- Peter Keller: Γενικός Διευθυντής του ICOM.
- Antonio Lampsis: Γενικός Διευθυντής μουσείων, στο Ιταλικό Υπουργείο Πολιτιστικής κληρονομιάς και Τουρισμού(MIBACT).
- Joan Roca: Διευθύντρια στο MUHBA(Barcelona History Museum), Spain.
- Ekaterina Travkina: Συντονίστρια στο OECD που συνδιοργανώνει την δράση.

3.5.5: ICOM Webinar/Ενδυνάμωση Μουσείων απο τις Τοπικές Κοινότητες (Local Communities Strengthening Museums)

Σε συνέχεια από το Webinar του Απριλίου και σε αναζήτηση καινοτόμων λύσεων έπειτα απο την κρίση που επέφερε η πανδημία, ο ICOM συνεχίζει τις προσπάθειες διαρκούς υποστήριξης στην μουσειακή κοινότητα με μία ακόμη ζωντανή ψηφιακή συζήτηση σε μορφή σεμιναρίου η οποία θα εξερευνήσει ενδεχόμενες συνεργασίες μεταξύ μουσείων και τοπικής κοινωνίας.

Ως εκ τούτου στις 5 Αυγούστου 2020 (3:00-4:15 μμ.) το webinar του ICOM με τίτλο “Local Communities Strengthening Museums” θα παρουσιάσει έναν ζωντανό ψηφιακό διάλογο αναφορικά με την ρέχουσα σχέση μεταξύ μουσείων και τοπικών κοινωνιών, παρουσιάζοντας παράλληλα προτάσεις και δραστηριότητες που ήδη εφαρμόστηκαν με επιτυχία σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. Η έμφαση θα δοθεί στον καθοριστικό ρόλο που παίζουν και την συνεισφορά που μπορούν να έχουν οι τοπικές κοινωνίες στην λειτουργία και την αποτελεσματικότητα κάθε πολιτιστικού ιδρύματος κάθε μεγέθους. Ειδικά υπό το παρόν καθεστώς της παγκόσμιας πανδημίας μπορούν να αναδειχτούν καρποφόρες συνεργασίες μεταξύ μουσείων και των κοινωνιών που τις περιβάλλουν προς όφελος του πολιτιστικού τομέα και της κοινωνίας.

Ο Γενικός Διευθυντής του ICOM Peter Keller θα ανοίξει την ψηφιακή συζήτηση θέτοντας επί τάπητος τις βασικές ενότητες και τους προβληματισμούς του Webinar. Στην συνέχεια ο συντονιστής της δράσης Vinod Daniel θα παραχωρήσει τον λόγο σε ειδικούς και σπεσιαλίστες της μουσειακής επιστήμης απο την Κίνα, την Νότια Αφρική, την Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι καλεσμένοι θα μοιραστούν τις εμπειρίες τους, θα αναλύσουν τις ιδανικότερες μουσειακές πρακτικές προς εφαρμογή στα μουσεία, και θα είναι πρόθυμοι να συζητήσουν και να απαντήσουν σε απορίες. Στόχος του σεμιναρίου είναι να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για κάθε μεγάλο και μικρό μουσείο, προσελκύοντας παράλληλα ενδιαφερόμενους τόσο ως μουσειακό κοινό όσο και ως μελλοντικούς επαγγελματίες μουσείων.

Ομιλητές του και επιστημονικοί σύμβουλοι του Webinar:

- Paulina Roblero: Ιδρυτικό μέλος της οργάνωσης “Vamos al Museo” που ενισχύει την κοινωνική συμμετοχή και την συνεργασία σε όλα τα μουσεία της Χιλής.
- Bonita Bennett: Πρώην Διευθύντρια στο “District Six Museum” στο Κεϊπ-Τάουν της Νότιας Αφρικής.
- Kenji Saotome: Συντηρητής του “Suita City Museum” της Ιαπωνίας.
- Carol Rogers: Επικεφαλής του πολυβραβευμένου προγράμματος “House of Memories, National Museums Liverpool’s dementia awareness program”.

Συντονιστής

Vinod Daniel: Διεθνώς αναγνωρισμένος ειδικός μουσείων είναι πρόεδρος του “Board for Austieg(Australia’s Heritage Industry Network) και μέλος του ICOM.

Αυτή όπως και όλες οι άλλες δράσεις- πρωτοβουλίες που λαμβάνει ο ICOM έχουν σκοπό να βοηθήσουν τα μουσεία αλλά και τους επαγγελματίες που εργάζονται σε αυτά ήδη από την πρώτη μέρα τη πανδημίας. Παράλληλα όλες αυτές οι οδηγίες και οι κατευθύνσεις στοχεύουν σε ευαισθητοποίηση των τοπικών αρχών και κυβερνήσεων καθώς ο πολιτιστικός τομέας σε παγκόσμιο επίπεδο δεν θα μπορούσε να επιβιώσει χωρίς την συνδρομή της εκάστοτε πολιτειακής ηγεσίας σε πολλαπλά επίπεδα.

3.5.6: Επαναπροσδιορισμός της Επικοινωνίας στα Μουσεία

Η υγειονομική κρίση μεταξύ άλλων έχει φέρει στο επίκεντρο τον τρόπο που επικοινωνούμε μεταξύ μας τόσο ως μονάδες όσο και ως φορείς. Εντούτοις ο ψηφιακός κόσμος έχει έρθει στο επίκεντρο της ζωής μας(τηλεδιασκέψεις, τηλεεκπαίδευση, ψώνια, ψυχαγωγία) και σε εποχές κοινωνικής αποστασιοποίησης η λογική του « εδώ και τώρα» έχει επικρατήσει και στον πολιτιστικό χώρο στον οποίο πρέπει να συμμετέχουν και τα μουσεία.

Στην πραγματικότητα η κοινωνική αποστασιοποίηση έδρασε σαν καταλύτης στην πραγματοποίηση αυτού του καινούργιου σεναρίου, δηλαδή της ψηφιακής επικοινωνίας και διάδρασης που ήταν ήδη ζητούμενο πρωτού ξεσπάσει η πανδημία. Τα στατιστικά και τα δημοσιεύματα του ICOM σύμφωνα με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ 2019 και 2020 που δημοσιεύτηκαν σε πλατφόρμες όπως το *“We are Social”* ή το *“GlobalWebIndex”* καταδεικνύουν ότι μεταξύ άλλων η μαζική επικοινωνία έχει γίνει λιγότερο ζητούμενο συγκριτικά με άλλες πιο πρωσοποποιημένες μορφές επικοινωνίας. Αυτό αποκαλύπτει μια αύξηση στην αξία που δίνουν οι ίδιοι οι χρήστες στον ψηφιακό κόσμο.

Όσον αφορά την εξωστρέφεια του μουσεία και τους τρόπους επικοινωνίας του, η νέα τάση στην ψηφιακή κοινότητα προωθεί πιο άμεσες μορφές διάδρασης κάτι που τις περισσότερες φορές επιτυγχάνεται με παράλληλη εισαγωγή οπτικοακουστικού υλικού. Επομένως οι μουσειακοί επαγγελματίες και το προσωπικό των μουσείων οφείλουν εν καιρό πανδημίας να να εξοικειωθούν στην παραγωγή και διάδοση όλου αυτού του ψηφιακού υλικού καθώς και να αναπτύξουν σχέσεις με δημοφιλείς χρήστες και ψηφιακά κανάλια που ανταποκρίνονται σε αυτές τις απαιτήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της στρατηγικής αποτελεί το Βρετανικό Μουσείο το οποίο μέσα από το κανάλι του στο δίκτυο YouTube δημιούργησε μια νέα υποενότητα με τίτλο *“Curator’s corner”* έπειτα από επιλογή των χρηστών μεταξύ τεσσάρων διαφορετικών προτάσεων ήδη από το 2015 όταν και το κανάλι δημιουργήθηκε. Το συγκεκριμένο τμήμα στην πραγματικότητα σκοπεύει να φέρει πιο κοντά τον επισκέπτη με τις καθημερινές διεργασίες του, και στην προκειμένη επιτρέπει στους συντηρητές του Βρετανικού Μουσείου να αναλύσουν την δουλειά τους με έναν ανεπίσημο και πιο ευθύ χαρακτήρα. Αυτό επέτρεψε στο μουσείο να μοιράζεται περιοδικά περιεχόμενο βασισμένο σε θέματα που απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό με εξατομικευμένο και ελκυστικό τρόπο.

Εκτός των άλλων αποτελεί έναν δωρεάν τρόπο προβολής και διαφήμισης του εκάστοτε μουσείου ανεξάρτητα από οικονομικές δυσκολίες και αντιξοότητες. Μεταξύ άλλων οι ψηφιακοί χρήστες που ασχολούνται με την ψυχαγωγία και ειδικότερα με τον πολιτισμό έχουν εκφράσει επανειλημμένα ότι προτιμούν ειλικρίνεια και ευθύτητα από πλευράς μουσείου στα πλαίσια ενός ρεαλιστικού πλαισίου, καθώς έτσι οι χρήστες αλληλεπιδρούν συχνότερα και με θετικές κριτικές στο περιεχόμενο και τις ψηφιακές παροχές του φορέα. Ένα παράδειγμα αυτών αποτελούν οι *micro-influencers*(επηρεαστές), χρήστες που δηλαδή σχετίζονται με μια κοινότητα μικροότερης εμβέλειας σε σχέση με τους ευρύτερα γνωστούς *influencers*.

Κατά μέσο όρο ένας *micro-influencer* σε μια κοινότητα μπορεί να προσελκύσει μέχρι και 10.000 ακόλουθους, ενώ παράλληλα οι πιο δημοφιλείς *influencers* μπορούν να φτάσουν μέχρι και τα 100 εκατομμύρια. Συγκεκριμένα μια μικρή κοινότητα επιτρέπει στον ακόλουθο ενός *micro-influencer* να νιώσει ότι ανήκει πραγματικά σε μια δεμένη κοινότητα και να ταυτιστεί σημαντικά με το πραγματικό νόημα αυτής. Ενώ στα μουσεία δεν χρησιμοποιείται αυτή η ορολογία, υπάρχουν αρκετοί λογαριασμοί που έχουν αρκετά μεγάλη επιρροή στο πεδίο τους. Αρκετοί τέτοιοι άλλωστε κρύβονται πίσω από καμπάνιες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το “**#MuseumSelfie**” και το “**#AskACurator**” που πρωταγωνίστησαν στην κορυφή των τάσεων κατά την πανδημία μεταξύ άλλων. Η επιτυχία αυτών των λογαριασμών σχετικά με τον πολιτιστικό τομέα αποκαλύπτει πως στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ψηφιακής διάδρασης δίνεται ουσιαστικός λόγος στο μουσειακό κοινό χωρίς να λαμβάνουν τις πληροφορίες παθητικά. Με αυτόν τον τρόπο τα περισσότερα μουσεία πρέπει να μοχθήσουν για την ψηφιακή τους επανάσταση και παροχή πληθώρας υπηρεσιών που αυξάνουν την ποιότητα της επικοινωνίας και της διάδρασης μεταξύ χρηστών.

Αυτές οι εξελίξεις υπήρξαν κλειδί στην επιτυχία ορισμένων μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπως το TikTok και άλλα. Πλέον οι περισσότερες πλατφόρμες δεν έχουν κανέναν περιορισμό στην παροχή και κατανάλωση ψηφιακού υλικού ενώ παράλληλα έχουν γίνει πασίγνωστες μέσα από παιχνίδια και προκλήσεις που αφορούν τον πολιτιστικό τομέα όπως για παράδειγμα η αναδημιουργία διάσημων έργων και γλυπτών με αντικείμενα της καθημερινότητας. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν το μόνο που έχει να κάνει ένα μουσείο της σύγχρονης εποχής είναι να ανοίξει κανάλια και τρόπους επικοινωνίας που θα επιτρέπουν νέες μορφές έκφρασης ενώ παράλληλα θα ενθαρρύνει τα παιδιά της νέας γενιάς να ασχοληθούν με την τέχνη και την αναδημιουργία αυτής(Peter Keller ICOM 2017).

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της κυριαρχίας αυτών των νέων τάσεων αποτέλεσε το **#GettyMuseumChallenge** απο το Getty Museum στο Los Angeles των ΗΠΑ που κατα τη διάρκεια του εγκλεισμού και βασισμένο στην παραπάνω πρόκληση κάλεσε τους χρήστες να αναδημιουργήσουν έργα τέχνης απο το σπίτι. Ως εκ τούτου, όλα αυτά τα αναδυόμενα μέσα ανασύρουν νέους τρόπους σύνδεσης με τους χρήστες. Επίσης προσφέρουν την ευκαιρία επαναπροσδιορισμού της μουσειακής επικοινωνίας, αναπτύσσοντας μια νέα εξ αποστάσεως σχέση με το μουσειακό κοινό, μια σχέση που απαιτεί περισσότερη συμμετοχή και λήψη αποφάσεων από πλευράς μουσειακού κοινού. Αυτές οι αλλαγές πρέπει να αποτελέσουν σκέλος μιας προσεκτικής ψηφιακής στρατηγικής των μουσείων που θα βασίζεται σε κατάλληλες ανθρώπινες και τεχνολογικές υποδομές και στην διαπροσωπική επαφή με τους επισκέπτες χωρίς να μείνουν πίσω σε καιρούς επικοινωνιακής και πολιτιστικής ανάγκης.

ν) Επαναλειτουργία Μουσείων

Όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει και αναφέρει, την ώρα που πολλά πολιτιστικά ιδρύματα δυσκολεύονται να ανοίξουν και πάλι τις πύλες τους στο κοινό, κάποια αλλά παραμένουν κλειστά, ή αναγκάζονται κατα τους θερινούς μήνες του 2020 να κλείσουν για δεύτερη φορά λόγω των υγειονομικών συνθηκών. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια των επαγγελματιών μουσείου, του προσωπικού, αλλά και των επισκεπτών όλα ανεξαιρέτως τα ιδρύματα πρέπει να συμμορφωθούν με τις κυβερνητικές οδηγίες και τις προτάσεις του ICOM, ακολουθώντας μία σειρά από μέτρα για την προστασία και την καταπολέμηση του ιού:

3.5.7 Προετοιμασία για την Άφιξη του Κοινού

- Τα Μουσεία είναι υποχρεωμένα να ορίσουν ανώτατο όριο επισκεπτών , και να γνωστοποιήσουν τον ακριβή αριθμό στους ενδιαφερόμενους.
- Τα Μουσεία είναι υποχρεωμένα να ορίσουν ανώτατο όριο επισκεπτών ανά έκθεση και σε συνάρτηση με τα τετραγωνικά μέτρα του εκθεσιακού χώρου και την απαραίτητη απόσταση που ορίζεται στο ενάμιση μέτρο.
- Τα Μουσεία υποχρεούνται επίσης να ορίσουν μέσο όρο παραμονής σε κάθε έκθεμα για να αποφευχθεί ο συνωστισμός.
- Σε περίπτωση που τα Μουσεία δεν ανοίξουν το σύνολο των εκθέσεων τους, οφείλουν να εξετάσουν σταδιακό άνοιγμα των προσωρινά κλειστό να εκθέσεων.
- Τα Μουσεία κατά την διαδικασία του ανοίγματος, πρέπει να τηρήσουν όσο είναι δυνατόν ένα ψηφιακό σύστημα κρατήσεων (μέσω internet, τηλεφωνικής κράτησης, και e-mail). Έμφαση θα δοθεί στους επισκέπτες που διαθέτουν ψηφιακά εισιτήρια, και θα εισέλθουν στον χώρο του μουσείου σκανάροντας τα. Σκοπός είναι να αποφευχθεί η φυσική επαφή μεταξύ προσωπικού και επισκεπτών.
- Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων προτείνει επίσης σε όλα τα ιδρύματα να εξετάσουν τυχόν επέκταση του ωραρίου τους.
- Κατά την πανδημία, όλα ανεξαιρέτως τα πολιτιστικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να επεκτείνουν τις ώρες λειτουργίας τους για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (ηλικιωμένος, ΑμεΑ, ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα).
- Η είσοδος και η παραμονή σε οποιονδήποτε χώρο του μουσείου απαγορεύεται σε άτομα που είναι θετικά ή παρουσιάζουν συμπτώματα της νόσου.

Δημόσια Πρόσβαση-Προσαρμογή της Ροής των Επισκεπτών

- Αποφυγή και αποτελεσματική διαχείριση της ροής των επισκεπτών ειδικά κατά τις ώρες αιχμής της επισκεψιμότητας.
- Τα Μουσεία υποχρεούνται να θέσουν σημάσεις εδάφους που θα υποχρεώνουν τους επισκέπτες να τηρήσουν τις αναγκαίες αποστάσεις ασφαλείας.
- Τοποθέτηση προστατευτικού γυαλιού πλέξιγκλάς σε κάθε ταμείο, γκισέ, η οποιοδήποτε άλλο γραφείο εξυπηρέτησης του προσωπικού του μουσείου προς τους επισκέπτες.

- Προς το παρόν και κατά τους πρώτους μήνες της πανδημίας, όλα τα ντουλάπια και οι χώροι αποθήκευσης προσωπικών αντικειμένων παραμένουν υποχρεωτικά κλειστοί.
- Όσα μουσεία σκοπεύουν να ξανανοίξουν, πρέπει να λάβουν υπόψη την δυνατότητα προσθήκης εισόδων και εξόδων στον χώρο του μουσείου, την κατεύθυνση των επισκεπτών στα εκθέματα, και την απαγόρευση συνωστισμού στις συγκεκριμένες αίθουσες.
- Το άνοιγμα και η λειτουργία παράλληλων λειτουργιών του μουσείου (πωλητήριο, καφέ, αναγνωστήριο) θα προχωρήσει σε συνάρτηση με τους υγειονομικούς περιορισμούς και τους νόμους που προβλέπονται από την κυβέρνηση της κάθε χώρας.

Δημόσια Πρόσβαση-Βελτίωση των Μέσων Προφύλαξης

- Τοποθέτηση συσκευών απολύμανσης- καθαρισμού σε όλες τις εισόδους και τους χώρους των μουσείων.
- Εύκολη και γρήγορη πρόσβαση των επισκεπτών σε τουαλέτες και χώρους που θα τηρούνται όλα τα υγειονομικά μέτρα προφύλαξης και κοινωνικής αποστασιοποίησης.
- Όσον αφορά κοινόχρηστες συσκευές όπως ακουστικά, μουσειακός εξοπλισμός και άλλα, το μουσείο έχει την δυνατότητα να τα διαθέσει για χρήση μόνο εφόσον έχει προηγηθεί σχολαστική απολύμανση και καθαρισμός τους. Παρόλα αυτά η συμβουλή του ICOM είναι η προσωρινή αποφυγή χρήσης τους.
- Όλοι οι χώροι και οι επιφάνειες του μουσείου πρέπει να απολυμαίνονται και να καθαρίζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ τα παράθυρα πρέπει να παραμένουν ανοικτά.

Δημόσια Πρόσβαση-Περιορισμός

- Απαγόρευση πρόσβασης σε χώρους που δεν απολυμαίνονται συχνά ή δεν παρέχουν αντισηπτικό χεριών.
- Προσωρινό κλείσιμο εγκαταστάσεων με προγράμματα – εκθέσεις διαδραστικού χαρακτήρα.
- Αποκλειστική χρήση ανελκυστήρων από άτομα με κινητικές ανάγκες, και σχολαστική απολύμανση των κουμπιών.
- Εάν οι κοινόχρηστοι χώροι του μουσείου δεν μπορούν να εφαρμόσουν καμιά από τις ανωτέρω οδηγίες, το άνοιγμα και λειτουργία του μουσείου αναστέλλεται.

Υποδοχή και Προσωπικό Ασφαλείας

- Το προσωπικό ασφαλείας οφείλει να είναι παρών στο γραφείο υποδοχής όπως επίσης και στους υπόλοιπους χώρους του μουσείου, για να ελέγξει εάν τηρούνται τα μέτρα προστασίας και απόστασης μεταξύ των επισκεπτών.
- Το μουσείο, είναι υπεύθυνο για τον εξοπλισμό των εργαζομένων (γάντια, μάσκες και άλλα) αλλά και την ύπαρξη επιπρόσθετου υγειονομικού εξοπλισμού για τους επισκέπτες.
- Οι επαγγελματίες του μουσείου όπως επίσης και το προσωπικό οφείλουν να εφαρμόσουν κατά γράμμα τις οδηγίες του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, και να βοηθούν τους επισκέπτες σε τυχόν προβλήματα διαδικαστικού χαρακτήρα.

Στο Γραφείο

- Προσχεδιασμός και προσαρμογή σε μέτρα έκτακτης ανάγκης.
- Προσπάθεια για ψηφιακή διεκπεραίωση των εργασιών ενός μουσείου, και αποφυγή φυσικής επαφής.
- Οι προσβάσιμοι χώροι από το προσωπικό του μουσείου πρέπει να απολυμαίνονται σε καθημερινή βάση.
- Κοινόχρηστος εξοπλισμός πρέπει να απολυμαίνεται σε διαρκή βάση, αλλιώς απαγορεύεται η χρήση αυτού.
- Κάθε υπάλληλος του οποίου οι αρμοδιότητες δεν προϋποθέτουν φυσική παρουσία, μπορεί να συνεχίσει τα καθήκοντά του εξ αποστάσεως.

3.5.8: ICOM Webinar-Προετοιμασία για την Επαναλειτουργία των Μουσείων

Μια πρόσφατη έρευνα του ICOM εκτιμά ότι το 95% των μουσείων σε όλο τον κόσμο παρέμειναν κλειστά για μεγάλο χρονικό διάστημα τους τελευταίους μήνες. Ενώ οι άμεσες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στον πολιτιστικό τομέα εξακολουθούν να αναλύονται, είναι σημαντικό τα πολιτιστικά ιδρύματα να αντιμετωπίσουν σωστά αυτή τη φάση της σταδιακής επαναλειτουργίας. Κάνοντας έκκληση στον ζωτικό κοινωνικό τους ρόλο, τα μουσεία πρέπει να έχουν την κατάλληλη υποστήριξη κατά την διαδικασία ανάκαμψης που θα ακολουθήσει στους επόμενους μήνες και χρόνια για τα πολιτιστικά ιδρύματα που θα καταφέρουν να επιβιώσουν.

Στις 24 Ιουνίου 2020 (3:00-4:15) το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων διοργάνωσε το τρίτο κατά σειρά ψηφιακό σεμινάριο με τίτλο ‘‘Προετοιμασία για το Άνοιγμα των Μουσείων: Η συνέχεια της πανδημίας’’. Σκοπός του σεμιναρίου ήταν η συζήτηση για το πώς επηρεάστηκε ο κλάδος των οποίων κατά την διάρκεια της πανδημίας, και σε δεύτερο στάδιο οι επαγγελματίες και το προσωπικό που εργάζεται σε αυτά σε συνδυασμό με τα μελλοντικά σχέδια που προβλέπονται στον πολιτιστικό τομέα.

Μετά από μια εισαγωγική ομιλία του Γενικού Διευθυντή του ICOM Dr Peter Keller, η βασική συζήτηση περιελάμβανε τέσσερις βασικούς ομιλητές. Πρόκειται για σπεσιαλίστες του μουσειακού κλάδου σε διεθνές επίπεδο οι οποίοι ανέπτυξαν την κύρια προβληματική του σεμιναρίου. Στην συζήτηση αξιολογήθηκε ο παγκόσμιος αντίκτυπος της τρέχουσας πανδημίας στους πολιτιστικούς θεσμούς σε συνδυασμό με τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της στα μουσεία ενώ επικεντρώθηκε και στις πολλαπλές ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν ενόψει της επερχόμενης λειτουργίας και του ανοίγματος των τελευταίων. Βασιζόμενοι στην τεράστια επαγγελματική τους εμπειρία, οι συμμετέχοντες έδωσαν το κοινό παραδείγματα πρωτοβουλιών μουσείων που έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους στο τρέχον πλαίσιο. Η απήχηση του σεμιναρίου ήταν τόσο μεγάλη που υπολογίστηκαν πάνω από 3.000 συνδέσεις κατά την πρώτη ώρα της ομιλίας, ενώ το σεμινάριο διατίθεται ακόμα σε ολόκληρη μορφή στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων.

Συμμετέχοντες

- Laishun An: Αντιπρόεδρος του ICOM, Αντιπρόεδρος και Γενικός Γραμματέας της Ενωσης Κινεζικών Μουσείων και Αρχισυντάκτης του περιοδικού Κινεζικό Μουσείο.
- Elke Kellner: Δημοσιογράφος, Ραδιοφωνικός και τηλεοπτικός παραγωγός και Συντηρητής. Είναι επίσης Διευθύνων Σύμβουλος του ICOM Αυστρίας και μέλος του Blue Shield Austria και του ICOM Europe.
- Cristina Lleras: Υπεύθυνη Συντήρησης στο Μουσείο της Μπογκοτά στην Κολομβία, η Lleras έχει εργαστεί στο παρελθόν ως Συντηρητής Ιστορίας και Τέχνης στο Εθνικό Μουσείο Κολομβίας, ενώ υπήρξε ιδρυτικό μέλος του τμήματος Μουσειολογίας στο Μουσείο Μνήμης της Κολομβίας.
- Christian Nana Tchuisseau: Διευθύντρια στο “Blacktitude Museum and Art of God Gallery of Yaounde” στο Καμερούν, εξελέγη επίσης πρόσφατα πρόεδρος του ICOM Cameroon και Αντιπρόεδρος του Συμβουλευτικού Συμβουλίου του ICOM.

Συντονιστής

- Peter Keller: Γενικός Διευθυντής του ICOM από το 2017. Ο Keller έχει διατελέσει στο παρελθόν διευθυντής του Καθεδρικού Μουσείου στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας από το 2002. Επίσης υπήρξε ταμίας και γενικός γραμματέας του ICOM-DEMIST, και μέλος της εθνικής επιτροπής του ICOM Αυστρίας.

3.5.9: Ελεύθεροι Επαγγελματίες και Σύμβουλοι

Στην συνέχεια της έρευνας και δεδομένου ότι ο αριθμός των διαθεσίμων απαντήσεων είναι περιορισμένος, για αυτήν την ενότητα θα παρουσιαστούν μόνο συγκεντρωτικά παγκόσμια δεδομένα. Σε κάθε περίπτωση πάντως οι ερωτηθέντες υπογραμμίζουν την κρισιμότητα της κατάστασης και τις σοβαρότατες επιπτώσεις που είναι ήδη ορατές και θα παρουσιάσουν μεγαλύτερη συχνότητα στο μέλλον τόσο για αυτοαπασχολούμενους όσο και για ελεύθερους επαγγελματίες του μουσειακού τομέα(που σε πολλές χώρες αποτελούν μεγάλη μερίδα του συνόλου των εργαζόμενων στα μουσεία και είναι καίριας σημασίας για την ζωτικότητα του κλάδου) τόσο σε μακροπρόθεσμο όσο και σε βραχυπρόθεσμο στάδιο.

Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα οι επαγγελματίες μουσείων δεν παραμένουν απλά άνεργοι αλλά αποτελούν την πιο ευάλωτη ομάδα σε σημαντικές οικονομικές υφέσεις και αλλαγές αναφορικά με τον πολιτιστικό τομέα. Ενδεικτικά το 27,5% των ερωτηθέντων απάντησαν πως ίσως αναγκαστούν να αλλάξουν καριέρα εξαιτίας του σφοδρού κύματος ανεργίας που επήλθε εξαιτίας της πανδημίας την ίδια ώρα που παρατηρούν μια δραματική πτώση του ετήσιου εισοδήματος τους της τάξεως του 56,9%. Την ίδια ώρα η κατάσταση για τους ελεύθερους επαγγελματίες δεν φαίνεται καλύτερη: το 10,7% των ερωτηθέντων απάντησε ότι έχασε προσωρινά ή μόνιμα την δουλειά του και το 16% δεν ανανέωσε το συμβόλαιο συνεργασίας του με τον αντίστοιχο φορέα κατά την διάρκεια της πανδημίας. Για το 62,4% των εργαζόμενων το μέλλον φαντάζει αβέβαιο ενώ αυτά τα ποσοστά αναμένεται να εκτοξευθούν σε μεγαλύτερα ύψη αν δεν υπάρξει οικονομική στήριξη από τις κυβερνήσεις και τους αρμόδιους πολιτιστικούς φορείς.

Οικονομική Στήριξη σε Ελεύθερους Επαγγελματίες:

Σε συνάρτηση με τις οικονομικές επιπτώσεις που έχει επιφέρει η πανδημία στα μουσεία και αναλύσαμε σε προηγούμενη ενότητα, η έρευνα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων συνέκρινε τις αναμενόμενες οικονομικές επιπτώσεις για ελεύθερους επαγγελματίες που δήλωσαν ότι δεν έλαβαν καμία οικονομική στήριξη τουλάχιστον κατά τον πρώτο καιρό της πανδημίας σε σχέση με αυτούς που δήλωσαν ότι έλαβαν οικονομική στήριξη τουλάχιστον μια φορά από οποιαδήποτε πηγή χρηματοδότησης.

Εκτός απ τις κατηγορίες που αφορούν επαγγελματίες και προσωπικό του οποίου το συμβόλαιο δεν ανανεώθηκε ή απολύθηκε, το ποσοστό αρνητικών απαντήσεων(που απάντησαν ότι οι αρνητικές επιπτώσεις είχαν τεράστιες επιπτώσεις) άγγιζε τα επίπεδα του 50%, ενώ πάνω απ το 25% εξακολουθεί να θεωρεί πως θα χρειαστεί να αλλάξει επαγγελματική καριέρα λόγω των πολύ δύσκολων συνθηκών. Αυτό υπογραμμίζει περαιτέρω την απόλυτη ανάγκη παροχής κατάλληλης οικονομικής υποστήριξης σε επαγγελματίες μουσείων και ελεύθερους επαγγελματίες.

Συμπερασματικά σκοπός και αποκλειστική πρόθεση της έρευνας είναι να αποτυπώσει τις δυσκολίες και τα εμπόδια που ανέκυψαν στον πολιτιστικό τομέα με ιδιαίτερη έμφαση στα μουσεία και συνεχίζουν να προβληματίζουν μουσειακούς επαγγελματίες και προσωπικό. Είναι επίσης σαφές ότι αποτελείται από δεδομένα που παρουσιάζονται σύμφωνα με τον πρώτο καιρό της πανδημίας καλύπτοντας και τους θερινούς μήνες του 2020, με δεδομένο το γεγονός αυξητικής τάσης που θα παρουσιάσουν σε συνέχεια των περιοριστικών μέτρων στο τέλος του έτους αλλά ακόμα και κατά το 2021. Τέλος, όσα μουσεία δεν ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις ή αδυνατούν να ακολουθήσουν επακριβώς τα μέτρα προφύλαξης και αντιμετώπισης του ιού δεν επιτρέπεται να προχωρήσουν σε άνοιγμα των δραστηριοτήτων τους.

Τελικές Σημειώσεις

Η παρούσα έρευνα και τα διαθέσιμα δεδομένα αναλύθηκαν και ερμηνεύθηκαν από τον Alessandro Gaballo μέλος του τμήματος επικοινωνίας και δημοσίων σχέσεων του ICOM Secretariat. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ανώνυμο και πλήρως εθελοντικό στόχο χωρίς ανιχνευσιμότητα ή λογοδοσία για την ακρίβεια των δηλώσεων των συμμετεχόντων ατόμων, ούτε παρέχεται δυνατότητα επαλήθευσης του επαγγέλματος τους. Τα δεδομένα που αναφέρθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα θα παραμείνουν αποκλειστικά προς χρήση και αποκλειστική διαχείριση του ICOM.

Το δείγμα της έρευνας είναι αντιπροσωπευτικό και προσφέρει ένα στιγμιότυπο των συνεπειών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα μουσεία και οι επαγγελματίες μουσείων, καθώς επίσης και τις προσπάθειες τους να τις ξεπεράσουν και να εξυπηρετήσουν τις τοπικές κοινωνίες τους κατά την διάρκεια της πανδημίας.

3.6 Προγράμματα Παρακολούθησης στην Ελλάδα

- ***European Project Mu.SA***

Στις 12 Ιουνίου 2018, το Ελληνικό παράρτημα του ICOM σε συνεργασία με την ερευνητική ομάδα DAISy Research Group του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου διοργάνωσε με επιτυχία το πρόγραμμα παρακολούθησης “ Μουσεία, εκπαίδευση και κατάρτιση στην ψηφιακή εποχή”. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτέλεσε μέρος του τριετούς ερευνητικού διακρατικού έργου Mu.SA: Museum Sector Alliance το οποίο συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος του Mu.SA είναι να υποστηρίξει τους μελλοντικούς επαγγελματίες μουσείων με εφόδια και δεξιότητες όπως ακριβώς και το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, με την διαφορά ότι τους βοηθά να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης ψηφιακής εποχής.

Το Ερευνητικό έργο Mu.SA: Συμμαχίες δεξιοτήτων στον τομέα των Μουσείων λειτουργεί επιμορφωτικά γι όσους ασχολούνται ήδη επαγγελματικά με τα μουσεία και θέλουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους, αλλά και για όσους θέλουν να ασχοληθούν με το μουσειακό τομέα. Στην πρώτη φάση του έργου πραγματοποιήθηκε έρευνα σε Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία σχετικά με την έλλειψη ψηφιακών δυνατοτήτων σε αυτές τις χώρες και την ανάγκη εφαρμογής τεσσάρων επαγγελματικών ρόλων που αναδύονται μέσα από την διεθνή μουσειακή πρακτική. Οι νέοι αυτοί ρόλοι αφορούν τον Υπεύθυνο Ψηφιακής Στρατηγικής(Digital Strategy Manager), τον Επιμελητή Ψηφιακών Συλλογών(Digital Collections Curator), τον Υπεύθυνο Ανάπτυξης Διαδραστικής Ψηφιακής Εμπειρίας(Digital Interactive Experience Developer) και τον Υπεύθυνο Διαδικτυακής Κοινότητας(Online Community Manager). Πρόκειται για επαγγέλματα και κλάδους που εμφανίζονται για πρώτη φορά στο πολιτιστικό τοπίο των τριών μεσογειακών χωρών, δημιουργώντας έτσι πολυάριθμες θέσεις εργασίας για επαγγελματίες μουσείων που χρειάζονται εξειδίκευση σε ψηφιακά μέσα και πολυμεσικά προγράμματα, ενώ την ίδια ώρα πραγματοποιούνται οι στόχοι και οι απαιτήσεις ενός σύγχρονου μουσείου του 21ου αιώνα σύμφωνα κιόλας με τις φιλοδοξίες του ICOM.

Το πρόγραμμα χαιρέτησε η κυρία Τέτη Χατζηνικολάου, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM ως ένας από τους 12 φορείς που συμμετέχουν στο έργο. Επεσήμανε την αναγκαιότητα και την σημασία που έχει σε διεθνές επίπεδο η συνεχής κατάρτιση των επαγγελματιών των μουσείων στον ψηφιακό κόσμο, αλλά και τον κομβικό ρόλο που παίζει το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων στην ανάπτυξη τεχνογνωσίας και διάχυσης των μουσειακών πρακτικών. Στην συνέχεια, τον λόγο πήρε ο δόκτωρ Αχιλλέας Καμέας Αναπληρωτής Καθηγητής ΣΘΕΤ, Επιστημονικός Σύμβουλος του έργου Mu.SA, Επικεφαλής του DAISSy Research Group του Ελληνικού Πανεπιστημίου. Έδωσε ειδικό βάρος στα οφέλη και τις διακρίσεις που προσφέρει το πρόγραμμα στην μουσειακή κοινότητα, ενώ ανακοίνωσε την λειτουργία της διαδικτυακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας Mu.SA εντός του 2018. Το πρώτο μέρος του προγράμματος ολοκληρώθηκε με δύο παρουσιάσεις αναφορικά με την μεθοδολογία και τα αποτελέσματα του πρώτου έτους υλοποίησης του έργου. Η πρώτη παρουσίαση επετεύχθη από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας του Mu.SA από πλευράς ICOM, τον κύριο Φίλιππο Μαζαράκη αντιπρόεδρο του ICOM και την κυρία Άρτεμη Σταματέλου Μουσειολόγο με θέμα “Χαρτογραφώντας τις ανάγκες επιμόρφωσης των επαγγελματιών των μουσείων στα πλαίσια του έργου Mu.SA και συμβολή του Ελληνικού Τμήματος του ICOM”. Η δεύτερη παρουσίαση από την κυρία Παναγιώτα Πολυμεροπούλου Αρχαιολόγο – Μουσειολόγο MSc Ερευνήτρια της DAISSy Research Group στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο με θέμα “Έργο Mu.SA: Οι Επαγγελματίες του Μουσείου, τα προφίλ, οι ικανότητες και η κατάρτιση την ψηφιακή εποχή”.

Η δεύτερη ενότητα του προγράμματος περιελάμβανε έξι παρουσιάσεις σχετικές με τον τρόπο που η ελληνική μουσειακή κοινότητα απαντά στις διεθνείς ψηφιακές προκλήσεις αλλά και τις απαραίτητες δεξιότητες που χρειάζονται οι επαγγελματίες των μουσείων ώστε να προσφέρουν διαδραστικές εμπειρίες μάθησης και ψυχαγωγίας για το μουσειακό κοινό τους. Με βάση αυτές τις προκλήσεις, ακολούθησε ομιλία από την κυρία Μαρία Παπαϊωάννου Art manager και την κυρία Ντίνα Ντζιώρα, Cultural Skills Coordinator του Βρετανικού Συμβουλίου στην Ελλάδα με θέμα “Transforming Future Museums Programme/ Διαμορφώνοντας τα Μουσεία του Μέλλοντος” στα πλαίσια του διετούς (2016– 2018) προγράμματος ανάπτυξης δεξιοτήτων και δικτύωσης των επαγγελματιών των μουσείων που πραγματοποιείται εδώ και πολλά χρόνια από το Βρετανικό Συμβούλιο με την υποστήριξη του ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος.

Στην συνέχεια ακολούθησαν παρουσιάσεις από εκπροσώπους τεσσάρων μουσείων οι οποίες ανέδειξαν ένα ευρύ φάσμα προβληματισμών και μεθόδων για την καλύτερη αξιοποίηση των νέων ψηφιακών μέσων σε όλους τους τομείς της λειτουργίας ενός μουσείου: την διαχείριση και την τεκμηρίωση των συλλόγων, την ανάπτυξη ελκυστικών εκπαιδευτικών εφαρμογών, την εξωστρέφεια και την επικοινωνία του μουσείου με ομάδες κοινού σε φυσικό χώρο αλλά κυρίως σε ψηφιακό (δεδομένο ότι κάθε μουσείο στις μέρες μας οφείλει να παρέχει μία πληθώρα επιλογών στην διαδικτυακή του σελίδα αλλά και στα κοινωνικά μέσα που χρησιμοποιεί), και την διαμόρφωση εν τέλει της δημόσιας εικόνας ενός μουσείου που θέλει να θεωρείται σύγχρονο. Εκπρόσωποι των μουσείων που προαναφέρθηκαν υπήρξαν : Η κυρία Νικολέτα Μέντη, Υπεύθυνη Επικοινωνίας στο Μουσείο Μπενάκη η οποία έθιξε το θέμα ‘Μουσείο Μπενάκη και Ψηφιακή Πραγματικότητα: Συλλογές – Περιεχόμενο – Επικοινωνία ‘. Ακολούθησε η κυρία Κασσιανή Μπένου, Υπεύθυνη Επικοινωνίας στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης παρουσιάζοντας την ανάπτυξη ψηφιακής ταυτότητας του ΕΜΣΤ. Η κυρία Στέλλα Τσαγκαράκη, Υπεύθυνη Ψηφιακής Επικοινωνίας του τμήματος επικοινωνίας και ανάπτυξης στο μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης ανέλυσε το θέμα ‘επικοινωνία και ψηφιακές τεχνολογίες στο μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης’, Η δόκτωρ Φαίη Τσίτου, Μουσειοπαιδαγωγός και επιμελήτρια στο μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών παρουσίασε το έργο ‘Ψηφιακές διαδρομές Ιστορίας και Τέχνης στο μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών’. Για πρώτη φορά λοιπόν στην χώρα μας παρατηρείται μια προσπάθεια «ψηφιακής επανάστασης» και εκσυγχρονισμού στα ψηφιακά μέσα και τις δυνατότητες που παρέχουν στον επισκέπτη.

Η ημερίδα ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση της δόκτορος Μαρίας Ρούσσου, Επίκουρης Καθηγήτριας στο Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και της δόκτορος Ακριβής Κατηφόρη, ερευνήτρια στο ίδιο τμήμα με θέμα ‘Υποστηρίζοντας διεπιστημονικές ομάδες για την δημιουργία εμπειριών αφήγησης σε μουσεία και χώρους πολιτισμού’. Ανέδειξαν την σημασία της έρευνας, της αξιολόγησης, και του σχεδιασμού ως συστατικά της διεπιστημονικής συνεργασίας για την επιτυχημένη ανάπτυξη και προώθηση διαδραστικών – ψηφιακών εμπειριών στον χώρο του μουσείου.

Το Παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα - “Μια διαδρομή τέχνης από την γειτονιά μας στον κόσμο”

Στην περιοχή Κάτω Κορακιάνας της Κέρκυρας βρίσκεται ήδη από το 1992 το παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης που φιλοξενεί έργα τέχνης από την συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης της Αθήνας τα οποία εκτίθενται στην μόνιμη συλλογή του μουσείου. Στοχος της μόνιμης έκθεσης είναι να ξεδιπλώσει την ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής από τα πρώτα μεεταβυζαντινα χρόνια μέχρι και τις μέρες μας. Παρουσιάζονται μερικά από α πιο σημαντικά δείγματα της νεοελληνικής ζωγραφικής, ενώ μέσα από την φιλοξενία έργων από Επτανήσιους καλλιτέχνες το μουσείο συνδέει την ελληνική τέχνη με την μακραίωνη πολιτιστική παράδοση των Ιόνιων Νήσων και συγκεκριμένα της Κέρκυρας. Με αυτόν τον τρόπο η ιστορία του νησιού και η καλλιτεχνική παράδοση συναντιούνται με τον άνθρωπο, τους προβληματισμούς του και τα δημιουργήματα του στον ανανεωμένο μουσειακό χώρο της πινακοθήκης(άλλοτε καστελλέτο και πρώην αρχοντικό Ιταλικού τύπου).

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προαναφέρθηκαν και τις βασικές λειτουργίες μιας πινακοθήκης, τα τελευταία χρόνια διοργανώνονται εκπαιδευτικές δράσεις για όλες τις σχετικές βαθμίδες, δημιουργικά προγράμματα, διαλέξεις, ενώ διοργανώνονται και μουσικές βραδιές στον υπαίθριο χώρο του μουσείου. Σε αντίθεση όμως με την πλειοψηφία των πινακοθηκών στην χώρα μας η συγκεκριμένη φημίζεται για την συνεργασία της και τις στενές σχέσεις με το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα τα τμήματα Αρχειονομίας - Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, το τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας, το τμήμα Ιστορίας και άλλα με σκοπό τα έργα που φιλοξενεί η Εθνική Πινακοθήκη να αντιμετωπιστούν πολύπλευρα, πολυαισθητηριακά, και σε συνδυασμό με την είσοδο νέων τεχνολογιών να δώσουν μια νέα πνοή στον τροπο παρουσίασης και προσέγγισης μιας πινακοθήκης από το μουσειακό προσωπικό στο κοινό. Η ψηφιακή τεχνολογία βρίσκεται ήδη σε ευρεία κλίμακα σε όλα τα παραρτήματα της Εθνικής Πινακοθήκης μέσα από διάφορες δράσεις και πλατφόρμες: σύστημα ψηφιακής τεκμηρίωσης συλλογών και δραστηριοτήτων MuseumPlus, σύγχρονος ιστότοπος με διαδραστικές εφαρμογές που αναδεικνύουν την μόνιμη έκθεση και προσφέρουν μια πιο σύνθετη ματιά στο πλούσιο αρχειακό υλικό του φορέα, ενώ αποτελεί και το πρώτο εικονικό μουσείο για την επιστήμη της συντήρησης και παραγωγής εκπαιδευτικών

πολυμεσικών τίτλων χρηματοδοτούμενα απο προγράμματα της Κοινωνίας της Πληροφορίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης.

Επιπρόσθετα η Πινακοθήκη έχει συμμετάσχει ως πάροχος περιεχομένου στα ευρωπαϊκά προγράμματα “Digitizing Contemporary Art” και “Europeana Inside”. Σύμφωνα με τις παραπάνω δράσεις και πλατφόρμες δημιουργούνται οι κατάλληλες υποδομές εκπαίδευσης και εξεικείωσης του περιεχομένου με το μουσειακό κοινό και ειδικά τους νέους ερευνητές- μουσειακούς επισκέπτες που έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με το ψηφιακό υλικό ακόμα και όταν βρίσκονται στην άλλη άκρη του κόσμου χωρίς καμία απολύτως οικονομική επιβάρυνση και τεχνικό ζήτημα. Προκειμένου το παράρτημα να έχει μια ολοκληρωμένη παρουσία στο διαδίκτυο, δημιουργήθηκε ένα νέο πολυγλωσσικό διαδραστικό σύστημα με την χάραξη διαδρομών στο νησί της Κέρκυρας και επίκεντρο στις οθόνες των ενδιαφερομένων τα σημεία που ξεχωρίζουν για τον εικαστικό τους χαρακτήρα και θυμίζουν την μόνιμη έκθεση της πινακοθήκης σχετικά με την παλαιά πόλη της Κέρκυρας. Με αυτόν τον τρόπο επομένως ο επισκέπτης ανακαλύπτει από μόνος του τις ομορφίες και τις ιδιαιτερότητες του φυσικού τοπίου σε συνδυασμό με την καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία.

Στα πλάνα της ίδιας χρηματοδότησης το παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα ψηφιοποίησε το πλήθος της συλλογής του, ενώ δημιούργησε εφαρμογές για έξυπνα κινητά και ακουστική ξενάγηση στα ελληνικά, αγγλικά, ιταλικά ώστε να βοηθήσει τόσο τους Έλληνες όσο και τους ξένους τουρίστες. Η διαδρομή τέχνης από την γειτονιά μας στον κόσμο έχει έναν προορισμό: Μέσω του παραρτήματος της Πινακοθήκης και των μέσων που προαναφέραμε ο επισκέπτης μεταφέρεται στην καθημερινότητα περασμένων αιώνων μέσα από τις ηθογραφίες, ενώ αφήνεται ελεύθερος να ερμηνεύσει με δίκη του βούληση έργα αφηρημένης τέχνης. Κρίνοντας από τις κριτικές και τις αντιδράσεις των επισκεπτών αλλά και την αθρόα αύξηση των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων στους χώρους του μουσείου, το παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα έχει καταφέρει να ξεχωρίσει και να συμβάλλει στην διασύνδεση της μουσειακής ταυτότητας με τα επιμέρους χαρακτηριστικά της πολιτιστικής παράδοσης της Κέρκυρας.

- *Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο*

« Τα παιδικά Μουσεία είναι για κάποιον παρά για κάτι ». Με αυτήν τη φράση ο Michael Spock, πρωτοπόρος διευθυντής του Παιδικού Μουσείου της Βοστώνης για 23 χρόνια, έδωσε τον πιο επιυχημένο συνοπτικό ορισμό των Παιδικών Μουσείων που δημιουργήθηκαν για να καλύπτουν τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, αναπτύσσοντας δραστηριότητες και προγράμματα που εξάπτουν την φαντασία τους για μάθηση και ψυχαγωγία στους χώρους του μουσείου. Σύμφωνα και με τον ορισμό του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου το 1994 άλλωστε « Αποστολή του Παιδικού Μουσείου είναι να βοηθήσει το παιδί να κατανοήσει τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει και να συμβάλει στην αισθητική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη του μέσα από την χρήση των αντικειμένων. »

Η ιδέα να δημιουργηθεί ένα Παιδικό Μουσείο στην Ελλάδα ξεκίνησε το 1987 με τη σύσταση του Σωματείου 'Ελληνικό Παιδικό Μουσείο'. Το ΕΠΜ ιδρύθηκε για να ενθαρρύνει κάθε παιδί να ανακαλύπτει, να διασκεδάζει, να μαθαίνει και να διαμορφώνει τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει με σεβασμό στην ατομικότητα και έμφαση στην συνεργασία και στην ομαδικότητα. Όσον αφορά την εργασία με το κοινό και τις στρατηγικές ανάπτυξης, το ΕΠΜ στηρίχθηκε σε δυναμική συνεργασία και επικοινωνία με το κοινό μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων αρχικά σε αλλά μουσεία. Ήδη από τον πρώτο καιρό λειτουργίας του δημιούργησε στενές σχέσεις συνεργασίας και εμπιστοσύνης με σχολεία και άλλα συνεργαζόμενα μουσεία, προτείνοντας εναλλακτικούς τρόπους εκπαίδευσης στο τότε αρκετά απλοϊκό μουσειακό σύστημα επικοινωνίας και εκπαίδευσης της ελληνικής μουσειακής πραγματικότητας. Το κοινό αυτό σταδιακά επεκτάθηκε σε εκπαιδευτικούς, μαθητές, καθώς και επαγγελματίες του κλάδου από αλλά μουσεία. Παράλληλα το μουσείο επένδυσε στην εκπαίδευση ενηλίκων με το πρόγραμμα 'Εκπαίδευση στο Μουσείο' δημιουργώντας ένα φυτώριο νέων ερμηνευτών και άνοιξε νέους δρόμους συνεργασίας με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σκοπός του εν λόγω σεμιναρίου που παρέχεται ήδη 32 χρόνια και μετράει πάνω από 1.000.000 συμμετέχοντες όλων αυτό τον καιρό είναι:

- Οι εκπαιδευόμενοι να συνδέσουν σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και θεωρίες μάθησης με την μουσειακή εκπαίδευση.
- Να ασκηθούν σε ενεργητικές – βιωματικές μεθόδους μάθησης στα μουσεία.
- Να αξιοποιήσουν τα μουσεία ως ένα πολύτιμο εργαλείο πολιτισμού, μάθησης, ανάπτυξης δεξιοτήτων και εξέλιξης ικανοτήτων.

Με την ολοκλήρωση του σεμιναρίου οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να σχεδιάζουν, να τεκμηριώνουν, να εφαρμόζουν και να αξιολογούν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε μουσεία και χώρους πολιτισμού που πιθανώς εργάζονται. Εκτός όμως από τα προγράμματα που αναφέραμε ήδη και τις πρακτικές που χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο μουσείο, ήδη από την σεζόν 2013 – 14 έχει εγκαινιάσει την ενότητα **‘Κινητό Μουσείο’**. Στην πραγματικότητα πρόκειται για άλλο ένα καινοτόμο πρόγραμμα μουσειακής εκπαίδευσης που στηρίζεται στις συνεργασίες με άτομα και φορείς σε όλη την Ελλάδα και δίνει την ευκαιρία σε πολλά παιδιά της ελληνικής επικράτειας να έχουν πρόσβαση στις συλλογές, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα εκθέματα του ΕΠΜ. Πρόκειται για ένα όχημα που μεταφέρει την φιλοσοφία και το εκπαιδευτικό έργο του ΕΠΜ ενώ το πραγματοποιήθηκε με την ευγενική δωρεά του ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος. Μέσω των μουσειοσυσκευών το μουσείο ταξιδεύει σε κάθε χώρο που φιλοξενούνται ομάδες παιδιών και με το υλικό τους υποστηρίζουν την δημιουργία ενός ευρύτερου περιβάλλοντος μάθησης που ενθαρρύνει την έρευνα, την συλλογή στοιχείων γύρω από την θεματική της εκάστοτε μουσειοσκευής, την χρήση των αντικειμένων, την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων βασισμένα στην ψυχαγωγία και το παιχνίδι σε συνδυασμό με άλλες δημιουργικές δράσεις. Οι στόχοι των μουσειοσυσκευών είναι:

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με την έννοια του μουσείου.
- Να συμβάλλουν στην ισχυροποίηση των δεσμών σχολείου- μουσείου.
- Να προωθησουν την συνεργατική μάθηση με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών.
- Να εμπλουτίσουν το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου.
- Να υποστηρίξουν όσους δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στο μουσείο λόγω απόστασης ή άλλων συνθηκών.
- Να δώσουν την ευκαιρία στα παιδιά να ασχοληθούν διεξοδικότερα ένα θέμα και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Η πρωτοποριακή παιδαγωγική φιλοσοφία του ΕΠΜ διέπει κάθε λειτουργία του και καθορίζει ακόμα και τον τρόπο διοίκησης του αξιοποιώντας πρακτικές που εφαρμόζονται στα εκπαιδευτικά προγράμματα όπως η λειτουργία της ομάδας. Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο προωθεί ήδη από την ίδρυση του ένα ευέλικτο και καινοτόμο μοντέλο ανάπτυξης που καθορίζεται από τον ανοιχτό διάλογο με την κοινωνία σε ένα πλαίσιο αξιών που θέτει στο κέντρο την βιωματική μάθηση και την απόκτηση εμπειρίας οριζόντια και κάθετα στο σύστημα του. Ο άνθρωπος, σε κάθε θέση του φορέα(κοινό, εργαζόμενος, υποστηρικτής) αποτελεί σημείο αναφοράς και έμπνευσης.

3.7 Συμπεράσματα

Παρά το γεγονός ότι η υγειονομική κρίση και οι επιπτώσεις της έχουν επιφέρει σοβαρότατες δομικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας και εξωστρέφειας των μουσείων στις μέρες μας, είναι προφανές ότι στο νέο τοπίο της σύγχρονης ψηφιακής πραγματικότητας καλούνται να ανταπεξέλθουν τα ιδρύματα που εξελίσσουν τα μέσα και τον τρόπο προβολής των εκθέσεων τους είτε μιλάμε για ψηφιακούς επισκέπτες, είτε για κοινό με φυσική παρουσία στους χώρους του μουσείου. Το Ερευνητικό έργο Mu.SA για το οποίο μιλήσαμε παραπάνω και στόχος του οποίου αποτελεί η ψηφιακή επιμόρφωση των επαγγελματιών του πολιτιστικού τομέα αποτελεί ένα μόνο από τα βήματα εξέλιξης του σημερινού μουσείου αλλά και προετοιμασίας για μελλοντικές προκλήσεις.

Όσον αφορά την εξέλιξη και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχει ο ICOM, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι και αυτά με την σειρά τους ανήκουν σε ένα γενικότερο πλαίσιο βιωσιμότητας και εξέλιξης των μουσείων. Σύμφωνα άλλωστε και με την ημερίδα του ICOM το 2019 στο Τόκιο και με την Suay Aksoy, πρόεδρο του οργανισμού: «Απαιτείται τολμηρή δράση για την αντιμετώπιση των οικολογικών και κοινωνικών κρίσεων που έχει προκαλέσει η ανθρωπότητα. Ως διαχειριστές της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του πλανήτη, εναπόκειται στα μουσεία να συμβάλουν σε αυτό το έργο. Ως αξιόπιστες πηγές γνώσης, τα μουσεία είναι μοναδικά τοποθετημένα για να δεσμεύουν τις κοινότητες μας στην δημιουργία θετικής δράσης, προωθώντας το σεβασμό για όλα τα ζωντανά όντα και τα γήινα συστήματά από τα οποία εξαρτάται το μέλλον του πλανήτη μας».

Κεφάλαιο 4ο: Συμπεράσματα

4.1 Προτάσεις για το ελκυστικό Μουσείο

«Τα πιο επιτυχημένα μουσεία προσφέρουν ποικίλες εμπειρίες, οι οποίες προσελκύουν διαφορετικές κατηγορίες κοινού και αντανakλούν τις διαφοροποιημένες ανάγκες κάθε επισκέπτη. Τα επιτυχημένα μουσεία προσφέρουν πολλαπλές εμπειρίες: αισθητική και συναισθηματική ευχαρίστηση, μάθηση, ψυχαγωγία, κοινωνικότητα ». Με αυτόν τον σύντομο ορισμό οι Kotler and Kotler(1998:xx) αποτυπώνουν την αποστολή αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να λειτουργεί ένα ελκυστικό μουσείο του μέλλοντος.

Επιπρόσθετα ένα ελκυστικό μουσείο οφείλει να λαμβάνει υπόψη μια σειρά από παραμέτρους όπως οι ανάγκες και η ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας, η αυτοαξιολόγηση σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας, η ποιότητα στην επιλογή και εκπαίδευση του προσωπικού αλλά ειδικότερα των επαγγελματιών μουσείων που είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την υποδοχή του μουσειακού κοινού. Σε κάθε περίπτωση πάντως το τελικό αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι να είναι ένα ζωντανό, δυναμικό μουσείο, στενά συνδεδεμένο με την τοπική κοινωνία, ενεργά όσο και τακτικά υποστηριζόμενο από το κοινό του, που να κοιτάζει με αυτοπεποίθηση το μέλλον και ανταποκρίνεται στην πολυσχιδή αποστολή του(Schwarzer 1999). Επομένως ζητούμενο για το σημερινό μουσείο είναι η «εμπλοκή» του επισκέπτη με τις συλλογές, ενώ όλα τα χαρακτηριστικά και οι τεχνικές του μουσείου πρέπει να είναι προσανατολισμένα με σκοπό την ευχαρίστηση και την ψυχαγωγία του κοινού. Στην πραγματικότητα όμως δεν υπάρχει ιδανικό μουσείο, αλλά ούτε και κατάλληλη προσέγγιση για την έκθεση αντικειμένων μιας και το εκάστοτε μουσείο επιλέγει σύμφωνα με τις χωροταξικές του δυνατότητες και μια σειρά από οικονομικά δεδομένα τον τρόπο έκθεσης και σχεδιασμού σε συνδυασμό πάντα με την ύπαρξη ή και όχι μουσειολογικής μελέτης και εφαρμογής της τελευταίας από τους επαγγελματίες μουσείων. Συμπερασματικά, κάποιες προτάσεις που καθιστούν ένα μουσείο σύγχρονο και ελκυστικό για το μέλλον είναι οι ακόλουθες:

- Εξωστρέφεια του οργανισμού, και επιδίωξη συνεργασίας με φορείς διεθνούς εμβέλειας.
- Ανάπτυξη και προώθηση των τεχνολογικών μέσων τόσο για το στήσιμο εκθέσεων όσο και για την επικοινωνία με το μουσειακό κοινό.
- Παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία και ομάδες ενηλίκων.
- Αναθεώρηση ενδεχόμενης επέκτασης ωραρίου λειτουργίας.
- Προσωποποιημένες εκθέσεις γύρω από θέματα που απασχολούν την επικαιρότητα και προβληματίζουν το κοινό.

4.2 Συμπεράσματα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είχε ως σκοπό να αναλύσει όρους, και να συνδέσει την εικόνα του μουσείου και όλων των λειτουργιών του με την ανάπτυξη και την επιμόρφωση των επαγγελματιών πάντα σε συνδυασμό με την υγειονομική κρίση και την εικόνα που επικρατεί στην χώρα μας. Επιπρόσθετα είναι απόλυτα εμφανές το γεγονός πως η Ελλάδα σε συνολικό επίπεδο έχει ακόμα να διανύσει πολλά βήματα για να πετύχει την ανάπτυξη των πολιτιστικών ιδρυμάτων σύμφωνα με τα πρότυπα του εξωτερικού αλλά και την εκπαίδευση των επαγγελματιών μουσείων στους χώρους του ιδρύματος.

Αυτό που πρέπει να γίνει ευρέως γνωστό και τονίστηκε πολλάκις στα κεφάλαια που παρουσιάστηκαν είναι η προσπάθεια και τα μέτρα στήριξης του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) για τα Μουσεία και τα πολιτιστικά ιδρύματα που επιδιώκουν να αναπτύξουν τα μέσα και τις εκπαιδευτικές τους δράσεις τόσο σε εγχώριο όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σε έναν κόσμο που επικρατεί η πληροφορία σε συνδυασμό με την « επανάσταση » των τεχνολογικών μέσων, το σύγχρονο μουσείο καλείται να διατηρήσει τις παραδοσιακές μουσειακές πρακτικές αλληλοσυμπληρώνοντας το κομμάτι της αφήγησης με εικονικά ή ηχητικά εφέ προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του μουσειακού κοινού.

Τέλος, στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα στο τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, η αναβάθμιση του προγράμματος σπουδών εντάσσοντας ορισσότερα μαθήματα που αφορούν την επιστήμη της μουσειολογίας αλλά και την ψηφιακή ετοιμότητα των μελλοντικών επαγγελματιών που θα στελεχώσουν τον κλάδο, ενισχύει την ανάπτυξη των ψηφιακών δυνατοτήτων και ικανοτήτων. Επίσης, πολύ σημαντικό μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας αποτελούν οι διαλέξεις και τα σεμινάρια που λαμβάνουν χώρα στο πανεπιστήμιο όπως επίσης και οι έρευνες των φοιτητών του τμήματος που έχουν την δυνατότητα να ασχοληθούν με το πανεπιστημιακό μουσείο σε συνδυασμό με το Δίκτυο Μουσείων Ιονίων Νήσων που σκοπό έχει την σύσταση και ανάδειξη της μουσειακής κοινότητας όλων των Επτανήσων.

Εν κατακλείδι, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως ό,τι μας βοηθάει να διαπλάσουμε τον άνθρωπο – να τον κάνουμε αυτό που πράγματι είναι και να τον εμποδίσουμε να γίνει εκείνο που δεν είναι, είναι μέρος της εκπαίδευσης του στο Μουσείο (John Stuart Mill, 1867, παρατίθεται σε Gilman 1918:47). Επιπρόσθετα, η προετοιμασία για τη ζωή στον κόσμο του αύριο δεν είναι να ικανοποιηθεί από την εφάπαξ απόκτηση γνώσης και δεξιότητας. Επομένως, όλα τα μέτρα πρέπει απαραίτητως να βασίζονται στην έννοια της δια βίου μάθησης και της διαρκούς μετεκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1994: 16, 136 παρατίθεται απο Fields 2002:203-4).

Βιβλιογραφία

Gail Dexter Lord- Barry Lord (2017). Εγχειρίδιο Διοίκησης Μουσείων: Σύγχρονες προσεγγίσεις και παραδείγματα από την Ελληνική πραγματικότητα . Αθήνα:Δίσιγμα.

Graham Black (2009). Το Ελκυστικό Μουσείο: Μουσεία και Επισκέπτες.Πολιτιστικό Ιδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Διαδικτυακές Πηγές

<https://www.britishcouncil.gr/events/comuseum-more-than-a-conference>

https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/09/CP_Statement-independence-of-museums_EN.pdf

<https://icom.museum/en/news/?c=540>

<https://museumsvictoria.com.au/learning/small-object-big-story/5-exhibition-basics/>

<https://www.medical-interviews.co.uk/blog/benefits-experiential-learning-kolbs-learning-cycle-training>

<https://www.investopedia.com/terms/n/neweconomy.asp>

<https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOM-code-En-web.pdf>

<https://www.mouseiologia-museology.gr/l/tips-gia-mia-episkepsi-se-moyseio/>

https://articles.themuseumscholar.org/2020/05/22/tp_vol3_daley/

<https://www.aam-us.org/2016/01/02/the-role-of-human-resources-in-museums/>

<https://www.museumnext.com/article/why-we-need-museums-now-more-than-ever/>

<https://artinthecatsskills.com/2019/02/09/the-role-of-museums-in-the-21st-century/>

https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/11/FINAL-EN_Follow-up-survey.pdf

<https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>

<http://www.project-musa.eu/el/ena-taksidi-mathisis-gia-tous-epaggelmaties-mouseion/>

https://icom-greece.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/38/2020/04/Abstracts_ICOM-conference.pdf

<https://icom-greece.mini.icom.museum/%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%83%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%B8%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-mu-sa/>